

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Procházka

Manželství z hlediska občanského a kanonického práva

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. března 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje, prameny a literatura byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 186.374 znaků včetně mezer.

V Praze, dne 28. března 2022

Petr Procházka

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval *doc. JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D.* za odborné vedení, vstřícný přístup, ochotu a cenné rady při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1 Občanskoprávní manželství	3
1.1 Historický vývoj institutu manželství	3
1.1.1 Vývoj manželství před vznikem Československa a prameny právní úpravy	3
1.1.2 Vývoj manželství po vzniku Československa a prameny právní úpravy	4
1.2 Současná právní úprava a její prameny	7
1.3 Vznik manželství	9
1.3.1 Zasnoubení	9
1.3.2 Předoddkové řízení	10
1.3.3 Sňatečný obřad	12
1.3.3.1 Sňatečné prohlášení a formální náležitosti sňatečného obřadu	12
1.3.3.2 Prohlášení o příjmení manželů	13
1.3.4 Způsobilost uzavřít manželství a zákonné překážky manželství	13
1.3.4.1 Překážka ne plné svéprávnosti nezletilého	13
1.3.4.2 Překážka omezené svéprávnosti zletilého	15
1.3.4.3 Překážka jiného statusového svazku	15
1.3.4.4 Překážka příbuzenství	15
1.3.4.5 Překážka poručenství, pěstounství a svěřenectví	16
1.3.5 Zvláštní způsoby uzavírání manželství	16
1.3.5.1 Uzavření manželství v přímém ohrožení života snoubence	16
1.3.5.2 Uzavření manželství mimo území České republiky	18
1.3.5.3 Uzavření manželství na základě plné moci zmocněncem	18
1.4 Zdánlivé a neplatné manželství	20
1.4.1 Zdánlivé manželství	20
1.4.2 Neplatné manželství	21
1.5 Zánik manželství	23

1.5.1	Smrt	23
1.5.2	Prohlášení za mrtvého	25
1.5.3	Změna pohlaví.....	26
1.5.4	Rozvod manželství	27
1.5.4.1	Tvrдостní klauzule	31
1.6	Právní ochrana nezletilého při rozvodu manželství.....	35
2	Procesní aspekty občanskoprávního rozvodu manželství	38
2.1	Následky zániku manželství	42
3	Manželství z hlediska kanonického práva.....	45
3.1	Historický vývoj	45
3.2	Prameny právní úpravy.....	48
3.3	Vznik manželství – podmínky, proces vzniku a překážky	50
3.3.1	Podmínky vzniku manželství	50
3.3.2	Proces vzniku manželství	54
3.3.2.1	Druhy manželství	56
3.3.3	Manželské překážky a zábrany manželství	58
3.4	Zánik manželství.....	63
3.4.1	Smrt a prohlášení manžela za mrtvého.....	63
3.4.2	Církevní zrušení manželství	64
3.5	Zplatnění (konvalidace) manželství.....	66
3.5.1	Prosté zplatnění	66
3.5.2	Zplatnění v základu (sanace).....	66
4	Procesní aspekty neplatnosti manželství z hlediska kanonického práva.....	68
4.1	Nulita manželství	69
5	Komparace občanskoprávního manželství a manželství z hlediska kanonického práva .	73
5.1	Komparace fáze předcházející vzniku manželství.....	73
5.2	Komparace vzniku manželství.....	75

5.3	Komparace zániku manželství.....	76
5.4	Komparace procesních aspektů	78
	Závěr.....	80
	Seznam zkratk	82
	Seznam použitých zdrojů	84
1	Seznam použité literatury	84
2	Seznam použitých internetových zdrojů	85
3	Právní předpisy.....	87
3.1	Právní předpisy – manželství dle občanského práva	87
3.2	Právní předpisy – manželství dle kanonického práva.....	89
4	Seznam použité judikatury	90
5	Seznam ostatních zdrojů.....	91
	Název práce v českém jazyce	92
	Abstrakt	92
	Klíčová slova.....	93
	Název práce v anglickém jazyce	94
	Abstract	94
	Key words	95

Úvod

Manželství jako takové je jeden z nejstarších právních institutů vůbec. Již nejstarší dochované právní systémy obsahovaly i úpravu rodinného práva a manželství. Institut manželství lze označit za určitý fenomén, a to z toho důvodu, že se s ním setkává každý člověk ve společnosti, ať už přímo či nepřímo.

Právní úprava institutu manželství je sama o sobě velice rozsáhlá a popis manželství z hlediska právní úpravy by mohl být předmětem samostatné knihy, která by čítala několik svazků. V diplomové práci se proto zabývám instituty souvisejícími s manželstvím, avšak některé z nich, obzvláště pak procesní aspekty rozvodu manželství či historický vývoj obou manželství (jak občanskoprávního, tak kanonického), zde zmiňuji pouze okrajově, neboť obé by mohlo být vyčleněno jako samostatné téma závěrečné práce.

Cílem diplomové práce je podrobný popis a rozbor občanskoprávního manželství a manželství z hlediska kanonického práva. Ačkoliv se jedná o relativně podobné instituty, jsou mezi nimi někdy drobné, někdy zásadnější odchylky. Zaměření právě na tyto odchylky a jejich vzájemná komparace je jedním ze stěžejních cílů této diplomové práce. Práce by měla komplexně pojednávat o manželství jako celku, a to od přípravné fáze směřující k uzavření manželství, přes samotné uzavření manželství s možnými překážkami, až po občanskoprávní rozvod manželství a církevněprávní neplatnost manželství, včetně komparace všech těchto institutů.

Tato diplomová práce je rozdělena na 3 části, kterými se postupně zabírá. První část je zaměřena toliko pouze na manželství z hlediska občanského práva. Po historickém exkurzu a uvedení právních pramenů upravujících institut manželství, se tato diplomová práce bude věnovat manželství jako takovému. Struktura popisu manželství v této práci bude odrážet postup vzniku a zániku manželství od samého počátku. Nejdříve se tedy tato práce bude věnovat vzniku manželství, jeho podmínkám a překážkám. Poté bude zde uveden proces vzniku manželství, resp. sňatečný obřad. V této části bude též reflektován institut zdánlivého a neplatného manželství dle občanskoprávních předpisů. Stěžejní podkapitolou této části diplomové práce bude právní úprava rozvodu řízení, včetně porozvodové úpravy vzájemných práv a povinností manželů a procesních aspektů a předpokladů řízení o rozvod manželství.

Druhá část této diplomové práce popisuje de facto totéž, co část první, avšak na základě právních norem kanonického práva, včetně nejrůznějších odchylek – kanonické právo nezná

slovo rozvod, existují zde instituty nám dle občanskoprávních norem neznámé, např. zrušení či odloučení, aj.

Třetí část je komparací obou výše uvedených částí, tedy institutu manželství dle občanského práva a manželství z hlediska práva kanonického. Pro přehlednost jsou opět podkapitoly rozděleny podle jednotlivých fází manželství od jeho uzavření, až po jeho zánik.

1 Občanskoprávní manželství

1.1 Historický vývoj institutu manželství

1.1.1 Vývoj manželství před vznikem Československa a prameny právní úpravy

Institut manželství existuje již od nepaměti. Určité formy zvyků a tradic můžeme pozorovat již ve starověkém Egyptě.¹ Základní kořeny manželství však vyvěrají z římského práva. V čele římské rodiny stojí muž, který má rozsáhlou moc nad ženou, se kterou zakládá rodinu, i nad dětmi, které se ženou zplodí. Manželství je proto ve starém Římě chápáno jako svazek uzavíraný v zájmu muže.² Další vývoj manželství je do značné míry ovlivněn rozvojem křesťanství. Historickému vývoji manželství z hlediska kanonického práva se tato práce věnuje v čl. 3.1.

Počátky právní úpravy manželství na našem území se datují na počátek druhého tisíciletí našeho letopočtu, a to v souvislosti s tzv. Břetislavovými dekrety. Dle těchto dekretů se manželství uzavírala pouze v souladu s církevními předpisy, jejichž porušení bylo dokazováno pomocí tzv. ordálů – „*Ordálem nazýváme iracionální důkaz, kterým strany za využití přírodních sil či s odvoláním na nadpřirozené mocnosti, v době křesťanské na Boha, dokazovaly pravdivost svého tvrzení.*“³

Vymanění z církevních vlivů v souvislosti s institutem manželství přišlo za vlády Marie Terezie a Josefa II. Vrcholem tohoto procesu omezení pravomocí církve ve vztahu k manželství bylo vydání tzv. manželského patentu dne 16. ledna 1783 (č. 117 Sb. zák. soud.), který manželství charakterizoval jako občanskou smlouvu s přípuštěním uzavření výlučně církevní formou.⁴

Dne 1. června 1811 byl vydán císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud. s platností pro všechny země rakouského císařství, vyjma země Koruny uherské. Tento patent nabyl účinnosti dne 1. ledna 1812. Tímto patentem byl vyhlášen tzv. Všeobecný zákoník občanský, v originále Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „ABGB“). Dle ABGB bylo respektováno

---

¹Staroegyptské manželství bylo svazkem rovnocenným, rozvody byly vcelku běžné – iForum. [online]. © 2012 Univerzita Karlova [cit. 17.11.2021]. Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/iforum-15043.html>.

²KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 132–133.

³MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 116.

⁴HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 402–403.

uzavírání katolických manželství dle kanonického práva. Úprava v ABGB obsahovala převážně sňatky nekatolíků. Uzavíral-li se sňatek mezi katolíkem a nekatolíkem, bylo nutné prohlásit svolení před katolickým farářem (viz § 77 ABGB). Stále přetrvává nerovnost postavení muže a ženy (srov. § 92 ABGB), jinak však úprava obsažená v ABGB byla na tehdejší dobu velmi pokroková a průlomová. V ABGB se objevilo též uzákonění skutečného zrušení manželství (§ 103 an. ABGB), kde první možností je tzv. dočasný rozvod. Ten spočíval v rozvodu od stolu a od lože, tedy se jednalo o pouze faktické odloučení manželů bez jeho ukončení. Rozvod dle ABGB mohl být ve srozumění, kdy manželé nejprve oznámili společně své rozhodnutí faráři spolu s pohnutkami, nebo bez srozumění. Farář po celkem třech domluvách vystavil vysvědčení, v němž uvedl, že se domluva nezdařila. Toto vysvědčení bylo nutnou součástí žádosti o rozvod manželství podávané soudu, který následně rozhodoval. ABGB jako celek je považován za naprosto průlomový nejen v oblasti rodinného, respektive manželského práva. Zdařilost a vysoká úroveň tohoto kodexu je podtržena též skutečností, že ABGB platí v některých zemích, jako např. v Rakousku či Lichtenštejnsku, dodnes.

1.1.2 Vývoj manželství po vzniku Československa a prameny právní úpravy

Po vzniku samostatného československého státu byla převzata právní úprava ABGB do právního řádu nově vzniknuvšího státu na základě zák. č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. Po velmi dlouhou dobu byly snahy o rekodifikaci manželského a rodinného práva. Tyto snahy započaly již v roce 1920 ustavením rekodifikační komise, jejíž práce byla definitivně utnuta začátkem druhé světové války.

Ještě před ustanovením rekodifikační komise byl však v roce 1919 přijat zák. č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství, který je označován též jako Rozlukový zákon (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. března 1923, sp. zn. R II 40/23, [Vážný 2355]). Dle § 12 Rozlukového zákona je dáno na vůli občansky oddaným manželům, zda se chtějí podrobit také obřadům církevním. Na základě tohoto zákona byl tedy církevní sňatek pouze fakultativní a bylo ponecháno na vůli snoubenců, zda chtějí uzavřít sňatek občansky (civilně) nebo církevně.

Dne 7. prosince 1949 byl přijat zák. č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „ZPR“). Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1950. ZPR reflektoval komunistické ideologie,

jejímž projevem byla například zásada obligatorního uzavření sňatku před národním výborem.⁵ Náboženské sňatečné obřady byly povoleny, avšak až po uzavření manželství před národním výborem.⁶ ZPR došlo ke zrovnoprávnění muže a ženy v manželství, jelikož dle tohoto zákona mají oba manželé stejná práva a povinnosti.⁷ Přijetím tohoto zákona zaniká pojem rozvod v původním slova smyslu (od stolu a lože) a je zaveden rozvod založený na hlubokém a trvalém rozvratu mezi manžely.⁸ Ten z manželů, který tento rozvrat zavinil, nemohl o rozvod žádat, ledaže s tím druhý manžel souhlasil. Toto však bylo změněno zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění ze dne 15. prosince 1955 č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu, kterým došlo k novelizaci ZPR. Zde byl doplněn do § 30 ZPR odstavec 4, na základě něhož soud mohl i bez tohoto souhlasu druhého manžela, maje na zřeteli zájem společnosti, zrušit manželství rozvodem ve výjimečných případech, pokud spolu manželé po dlouhou dobu nežili.⁹

Dne 4. prosince 1963 byl přijat zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, který nabyl účinnosti dne 1. dubna 1964 (dále jen „zákon o rodině“ nebo „ZoR“). V zákoně o rodině zůstala zachována povinnost uzavřít manželství před orgánem státu, tedy před místním národním výborem.¹⁰ Taktéž zůstal zachován zákaz náboženských sňatkových obřadů před uzavřením manželství, tzv. vyloučení duplicity.¹¹ Rozdíl oproti předchozím právním úpravám však spočíval v tom, že soud nezjišťoval míru viny manželů na rozvratu manželství, ale zkoumal toliko pouze příčinu tohoto rozvratu, kterou byl povinen uvést v odůvodnění rozhodnutí.¹² Pro socialistickou společnost bylo zásadní zachování manželství v zájmu společnosti pro plnění společenské funkce.¹³ Lze tedy na základě daného konstatovat, že zákonodárci tehdejší socialistické společnosti činili kroky pro zachování manželství a rodiny, kdy k rozvodu mohlo dojít pouze při tak závažném rozvrácení, že manželství nemůže plnit svůj společenský účel. Zájem státu na podpoření rodinného života a manželského soužití byl zcela zřejmý i z dalších podpůrných opatření, kterými se stát snažil rodiny s dětmi podpořit (např. novomanželské půjčky).¹⁴

---

⁵ § 1 ZPR.

⁶ § 7 ZPR.

⁷ § 15 ZPR.

⁸ § 30 an. ZPR.

⁹ Čl. I. zákonného opatření předsednictva Národního shromáždění ze dne 15. prosince 1955 č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu.

¹⁰ § 4 ZoR.

¹¹ § 10 ZoR.

¹² § 25 ZoR.

¹³ § 23–24 ZoR.

¹⁴ HOLÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 193.

Zajímavostí, která příliš nesouvisí s tématem této práce, je skutečnost, že ze zákona o rodině bylo vyčleněno manželské majetkové právo, které bylo zakomponováno do zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), pod názvem bezpodílové spoluvlastnictví.

Zákon o rodině byl mnohokrát novelizován. Dne 28. dubna 1992 byl přijat zákon č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. července 1992. Tímto zákonem došlo k novelizaci zákona o rodině v tom smyslu, že bylo opětovně možné uzavírat manželství před orgánem církve.

Zásadní novela zákona o rodině však proběhla na základě zák. č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, někdy též označována jako tzv. velká novela. Revolucí proběhnuvší roku 1989 došlo k odlišnému náhledu státu na jedince, kterému byla ze strany státu dána daleko větší svoboda. Tato novelizace je též jejím odrazem, neboť již nebylo nutné, aby manželství splňovalo společenský účel. Rozvod manželství se proto přesouvá z veřejné sféry do sféry soukromé. Zároveň byl touto novelizací zaveden institut rozvodu manželství bez zjišťování příčin rozvratu za splnění podmínek.¹⁵ Krom toho tato novelizace zavádí termín společného jmění manželů, který nahrazuje bezpodílové spoluvlastnictví manželů.^{16,17}

Ze zákona o rodině, přesněji řečeno ze zák. č. 91/1998 Sb., kterým byl zákon o rodině novelizován, vychází koncepce stávající právní úpravy, kdy jednotlivé instituty uvedené v zákoně o rodině a především pak v jeho tzv. velké novele byly převzaty do zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

---

¹⁵ § 24a zák. č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.

¹⁶ § 143 an zák. č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.

¹⁷ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1056.

1.2 Současná právní úprava a její prameny

Jádrem současné právní úpravy manželství je zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), konkrétně část druhá. Právní úprava v OZ nahrazuje stávající právní úpravu obsaženou v ZoR, nicméně z této právní úpravy vychází. Přijetím OZ tedy končí vyčlenění rodinného práva do samostatného zákona a rodinné právo je součástí obecného občanskoprávního kodexu. OZ byl dne 20. února 2012 podepsán tehdejší Václavem Klausem.¹⁸ Ve sbírce zákonů byl OZ vyhlášen dne 22. března 2012 a účinnosti nabyl ke dni 1. ledna 2014. Druhá část OZ pojednávající o rodinném právu je rozdělena do třech hlav: hlava I – manželství, hlava II – příbuzenství a švagrovství, hlava III – poručenství a jiné formy péče o dítě. Důležitá ustanovení pro rodinné právo jsou však obsažena též v první části OZ, ať už se jedná o obecné zásady [především § 3 odst. 2 písm. b) OZ] nebo ustanovení týkajících se zletilosti (§ 30 OZ), nezletilých (§ 31 an. OZ) či přiznání svéprávnosti (§ 37 OZ).

Z dalších vnitrostátních předpisů, s nimiž institut manželství úzce souvisí, nelze nezmínit zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o matrikách“), zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZOSPOD“) či z oblasti procesněprávní zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), který upravuje rozhodování v rodinněprávních záležitostech (§ 367 an.).

Nelze opomenout též zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“). Tohoto zákona se užívá v rodinněprávních záležitostech obsahujících tzv. mezinárodní prvek.¹⁹ Oblast rodinného práva je v ZMPS upravena v části čtvrté, hlavě V, tedy § 47 an. ZMPS.

Na úrovni ústavních zákonů je nutno zmínit čl. 32 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“). První odstavec daného článku zajišťuje zákonnou ochranu rodičovství a rodině a současně zajišťuje zvláštní ochranu dětem a mladistvým. Odst. 3 a 4

---

¹⁸ Klaus podepsal občanský zákoník – Novinky.cz. *Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. © 2003 [cit. 27.11.2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/klaus-podepsal-obcansky-zakonik-145868>.

¹⁹ „**Cizí (mezinárodní) prvek** je v právním vztahu dán tehdy, jestliže účastníkem tohoto vztahu je cizí státní příslušník anebo zahraniční právnická osoba, dále je-li předmětem právního vztahu movitá nebo nemovitá věc (nemovitost) v zahraničí a také v případech, v nichž ke vzniku, změně nebo zániku právního vztahu došlo v zahraničí, popřípadě i to, že účastník posuzovaného právního vztahu má bydliště v cizině.“ (HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 68).

téhož článku zajišťuje ochranu dětem. LZPS dále v čl. 10 odst. 2 zajišťuje ochranu před neoprávněným zásahem do rodinného života.

Mezi prameny rodinného práva je nutno zahrnout též mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu České republiky na základě ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“). Demonstrativně lze uvést Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluvu o právech dítěte či Úmluvu o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství.

Mluví-li se o pramenech práva, není možné nezmínit též prameny na úrovni Evropské unie. Evropská unie však do oblasti rodinného práva prakticky nezasahuje, případně pouze v procesní rovině, jelikož ctí tradice jednotlivých členů vycházející z jejich historické koncepce. Z tohoto důvodu úpravu rodinného práva v právu EU prakticky nenalzáme. Lze zmínit Listinu základních práv Evropské unie, která upravuje práva dítěte, právo uzavřít manželství a založit rodinu či respektování soukromého a rodinného života. Z dalších „evropských“ pramenů rodinného práva můžeme uvést například nařízení Brusel I²⁰, Brusel II bis²¹ či nařízení o výživném.²²

---

²⁰ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22.12.2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

²¹ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27.11.2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

²² Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18.12.2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

1.3 Vznik manželství

Manželství je definováno jako trvalý svazek muže a ženy, který může vzniknout jen způsobem, který stanoví zákon, tedy OZ.²³ Jelikož se v tomto případě jedná o statusový poměr, tak je tato úprava kogentní. Ve vztahu k manželství je kladen důraz na jeho účel, kterým je dle § 655 OZ založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Účel manželství vyjádřený ve zmíněném ustanovení dozajista vychází z obecné části OZ, kde je uvedeno, že rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,²⁴ ale také z LZPS, konkrétně z čl. 10 odst. 2 a čl. 21 odst. 1, a v neposlední řadě též z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Trvalost svazku, která je taktéž součástí definice, není chápána tak, že manželství je nezrušitelné, neboť známe institut rozvodu manželství. Trvalost svazku odlišuje institut manželství od krátkodobých a přechodných stavů či poměrů. Důvodová zpráva k tomu uvádí toto: „Trvalost manželství je třeba chápat jako naprosto nezbytný atribut, který manželství odlišuje (kromě zákonné regulace) od stavů či poměrů, které jsou předem uvažovány jako krátkodobé, přechodné. Ostatně, nejen že 70 % manželských svazků (i u nás) přetrvává, ale za první důvod zániku manželství se stále považuje smrt manžela.“²⁵

1.3.1 Zasnoubení

Ačkoliv OZ užívá pojem snoubenci (srov. § 656 odst. 1 OZ), tak institut zasnoubení není našim právním řádem upraven, dokonce ani zmíněn. Z tohoto důvodu nemá zasnoubení, tedy vzájemný slib muže a ženy o tom, že spolu vstoupí do manželství, žádné právní následky.

Zasnoubení je proto chápáno spíše jako společenská záležitost vycházející z historie. V minulosti bylo zasnoubení spojováno především s majetkem a věnem. Je otázkou, zda by neměla být do právního řádu zakotvena úprava institutu zasnoubení. Absencí právní úpravy totiž není možné uplatnit sankce v případě nedodržení slibu. V opačném případě by se totiž dalo odkázat na obecné ustanovení, že daný slib zavazuje.²⁶ Pokud by nastala zcela reálně představitelná situace, že jsou zaplacené náklady na svatbu a jeden z manželů by slib porušil, tak z důvodu absence právní úpravy zasnoubení je nutné se svých práv domáhat složitější cestou

---

²³ § 655 OZ.

²⁴ § 3 odst. 2 písm. b) OZ.

²⁵ Důvodová zpráva k § 655 OZ.

²⁶ § 1 odst. 2 písm. d) OZ.

(např. odvolání daru²⁷ či bezdůvodné obohacení²⁸), než když by byl institut zasnoubení zakotven, včetně sankce za porušení tohoto slibu. S použitím jiného titulu prostřednictvím něhož by se mohl manžel domoci svých práv, jsou spojeny další povinnosti, které by bylo nutno v tom daném případě splnit.

1.3.2 Předoddavkové řízení

Předoddavkové řízení představuje postup matričního úřadu před uzavřením manželství.²⁹ Spočívá ve vyplnění dotazníku k uzavření manželství a je obligatorní náležitostí jak občanského, tak církevního sňatku. Na předoddavkové řízení odkazuje OZ v § 664, který v odst. 1 stanovuje, že o provedení sňatečného obřadu snoubenci požádají orgán veřejné moci, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno, a předloží doklady osvědčující jejich totožnost a způsobilost k uzavření manželství; jiný právní předpis stanoví, jaké doklady je třeba předložit. Tímto jiným právním předpisem je zákon o matrikách, který obsahuje právní úpravu dokladů potřebných k uzavření manželství a ke vstupu do partnerství v § 32 an.

Cílem předoddavkového řízení je osvědčit totožnost snoubenců a zjistit, zda splňují požadavky na uzavření manželství. Tiskopis k provedení předoddavkového řízení, který snoubenci předkládají místně příslušnému matričnímu úřadu, nese označení *Dotazník k uzavření manželství* (dále jen „dotazník“). Tento dotazník lze nalézt v příloze č. 2 vzor 16 vyhlášky č. 207/2001 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra, kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. K tomuto dotazníku se přikládají potřebné doklady stanovené v zákoně o matrikách. Občan přihlášený k trvalému pobytu v České republice, je povinen k dotazníku připojit rodný list, doklad o státním občanství, výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel, výpis z evidence obyvatel o osobním stavu a v případě opakovaného sňatku pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, resp. pravomocné rozhodnutí o zrušení partnerství, nebo úmrtní list zemřelého manžela či partnera.³⁰ Nezletilý, který není plně svéprávný a dovršil 16 let věku, má povinnost předložit též rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství.³¹ Dle komentářové literatury však není snoubenec, s výjimkou rodného listu, povinen předkládat požadované

---

²⁷ § 2068 an. OZ.

²⁸ § 2991 an. OZ.

²⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 864–865.

³⁰ § 33 zákona o matrikách.

³¹ § 37 zákona o matrikách.

doklady, jestliže prokáže požadované skutečnosti občanským průkazem.³² Komentářová literatura v tomto případě dozajista vychází z původního § 33 odst. 2 zákona o matrikách, který zněl následovně (cit.): „*Občan není povinen předkládat doklady uvedené v odstavci 1 písm. b) až e), pokud prokáže skutečnosti v nich uvedené občanským průkazem.*“ Tato úprava byla novelizována zákonem č. 578/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., který toto ustanovení změnil následovně (cit.): „*(2) Občan není povinen předkládat doklady uvedené v odstavci 1 písm. b) až e), pokud si skutečnosti v nich uvedené matriční úřad ověří z evidence obyvatel, je-li na tento informační systém připojen způsobem umožňujícím dálkový přístup, nebo pokud je občan prokáže občanským průkazem.*“ Další novelizace proběhla na základě zákona č. 142/2012 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti se zavedením základních registrů, která zrušila § 33 odst. 1 zákona o matrikách. Byl však doplněn § 81a, který uvádí následující (cit.): „*Doklad, který je jinak třeba podle tohoto zákona předložit matričnímu úřadu, se nepředkládá, pokud si skutečnost v něm uvedenou matriční úřad může ověřit z jím vedené matriční knihy, ze základního registru obyvatel, z informačního systému evidence obyvatel, z informačního systému cizinců, z informačního systému evidence občanských průkazů nebo z informačního systému evidence cestovních dokladů.*“ Pouhým předložením občanského průkazu tedy již není možné nahradit připojení požadovaných dokumentů, jelikož dané skutečnosti musí matrikový úřad ověřit z jednoho ze základních registrů obyvatel. Tato novelizace tedy není dle mého názoru reflektována v komentářové literatuře k § 664 OZ, která vychází z koncepce, jež platila pouze do roku 2012, tedy do okamžiku zavedení základních registrů.

Orgán veřejné moci může předložení stanovených dokladů také prominout v případě, bylo-li by jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou.³³

Matriční úřad v dikci výše uvedeného rozhodne, zda jsou naplněny všechny zákonné požadavky na uzavření manželství. V případě, že matriční úřad dospěje k závěru, že tyto požadavky jsou splněny, skončí řízení určením termínu a místa sňatečného obřadu, přičemž je na tomto místě přihlíženo k vůli a přání snoubenců. Z tohoto důvodu je velmi časté, že se sňatečné obřady konají na zámcích, v luxusních resortech či hotelích nebo někdy i na

---

³² HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. § 664 [Žádost o provedení sňatečného obřadu – předodдавkové řízení]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 21.

³³ § 664 odst. 2 OZ.

netradičních místech pro konání sňatečného obřadu (vodní hladina, sportovní areály, aj.). V případě církevního sňatku je místo obřadu určeno vnitřními předpisy církve.

Pokud je v rámci předoddavkového řízení rozhodováno o uzavření církevního sňatku, tak matriční úřad vydává tzv. osvědčení, které jsou snoubenci povinni předložit oddávajícímu. Osvědčení obsahuje potvrzení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky stanovené zákonem. Sňatečné prohlášení však nesmí být starší než 6 měsíců. Právní úprava osvědčení pro případ církevního sňatku je upravena v § 666 OZ. Pro zajímavost je možno uvést, že se dodnes spekuluje o tom, zda lze v daném spatřovat úmysl zákonodárce, jelikož číslo 666 je označováno jako „d'áblovlo číslo“.

V případě církevního sňatku je pak oddávající povinen předložit příslušnému matričnímu úřadu do tří dnů od uzavření manželství protokol o uzavření manželství.³⁴

1.3.3 Sňatečný obřad

1.3.3.1 Sňatečné prohlášení a formální náležitosti sňatečného obřadu

Sňatečný obřad civilního manželství probíhá před orgánem veřejné moci. Kdo je orgánem veřejné moci je stanoveno zvláštním právním předpisem.³⁵ Tímto zvláštním právním předpisem je opět zákon o matrikách, konkrétně § 11a.

Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství, že spolu vstoupí do manželství.³⁶ Oproti předchozí právní úpravě je tato úprava liberálnější, neboť postačí, je-li zřejmé, že snoubenci prohlašují svou sňatečnou vůli.³⁷ Bývá pravidlem, že oddávající pokládá nejdříve snoubence, poté snoubenci otázku, zda vstoupí do manželství dobrovolně. Kladnou odpovědí, zpravidla slovem „ano“, druhého ze snoubenců vzniká manželství.

Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní a probíhá v přítomnosti dvou svědků. Veřejnost sňatečného obřadu je chápána především v protikladu k institutu tajných manželství. Pro veřejnost obřadu tedy postačí, aby byl účasten oddávající, matrikář³⁸ a svědci při obřadu.

---

³⁴ § 666 odst. 2 OZ.

³⁵ § 658 odst. 1 OZ.

³⁶ § 656 odst. 1 OZ.

³⁷ § 659 in fine OZ.

³⁸ § 4a odst. 4 zákona o matrikách.

1.3.3.2 Prohlášení o příjmení manželů

Snoubenci při sňatečném obřadu prohlašují, jaké budou používat příjmení. Snoubenci mohou mít společné příjmení podle jednoho z nich, mohou si ponechat své příjmení nebo mohou mít společné příjmení a ten, jehož příjmení nemá být společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení.³⁹ Z právní úpravy tedy vyplývá, že snoubenci si nemohou zvolit příjmení třetí osoby.

V případě, že si oba snoubenci svá příjmení ponechají, je nutno při sňatečném obřadu prohlásit, které z jejich příjmení bude příjmením jejich společných dětí.⁴⁰

Manželům je oproti předchozím právním úpravám dána možnost dodatečné volby příjmení.⁴¹ Tato právní úprava se uplatní v případě, kdy si oba manželé ponechají při sňatečném obřadu svá dosavadní příjmení a později se rozhodnou učinit prohlášení orgánu veřejné moci, že se dohodli na společném příjmení jednoho z nich.

1.3.4 Způsobilost uzavřít manželství a zákonné překážky manželství

Způsobilost uzavřít manželství je v OZ upravena tak, že „*manželství může uzavřít každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka podle § 672 až 676.*“⁴² Toto ustanovení vychází z ABGB. V ZPR ani v ZoR nebyl tento institut obsažen. Jeho smyslem je přiblížit se západním zemím a jejich právním řádům, které zpravidla tento institut zakotvují. Výčet zákonných překážek manželství obsažený v § 672 až 676 OZ je taxativní. Mezi tyto zákonné překážky manželství řadíme nezletilost a neplnou svéprávnost, omezenou svéprávnost v této oblasti, jiné manželství, registrované partnerství či jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí, pokrevní příbuzenství, vč. osvojení a existenci poručenství, pěstounství či svěřenectví (pouze ve vztahu k dítěti).

1.3.4.1 Překážka ne plné svéprávnosti nezletilého

Tato překážka zakotvuje, že manželství nemůže uzavřít nezletilý, který není plně svéprávný.⁴³ Výkladem tohoto ustanovení lze dospět k závěru, že manželství může uzavřít

---

³⁹ § 660 OZ.

⁴⁰ § 661 odst. 1.

⁴¹ § 661 odst. 2.

⁴² § 671 OZ.

⁴³ § 672 odst. 1 OZ.

nezletilý, který je plně svéprávný. Této plné svéprávnosti nezletilého lze dosáhnout přiznáním svéprávnosti soudem, nebo uzavřením manželství.⁴⁴ V obou uvedených případech je však podmínkou, aby nezletilý dovršil šestnácti let věku.⁴⁵ Zákon dále stanovuje v § 672 odst. 2 OZ pro povolení uzavřít manželství soudem nezletilému, který není plně svéprávný a dovršil šestnácti let věku, podmínku tzv. důležitého důvodu. K problematice tohoto důležitého důvodu se vyjadřovala starší komentářová literatura a starší rozhodnutí. Závěry zde obsažené jsou pak dle komentářové literatury⁴⁶ stále použitelné. V rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky, sp. zn. Cpj 179/75, [R 30/1976 civ.] je stran důležitého důvodu uvedeno následující (cit.): „Zákon (...) sám blíže neurčuje, které důvody lze považovat za tak závažné, že mohou odůvodnit výjimečné rozhodnutí, jakým je povolení uzavřít manželství nezletilci staršímu 16 let. Půjde o takové důvody, které mají nejen význam z hlediska osobních zájmů snoubenců (...). Především musí být u snoubenců zjištěny takové vlastnosti, které opravňují k předpokladům, že založené manželství bude harmonické, pevné a trvalé (...). Snoubenci musí svou tělesnou a duševní vyspělostí, svým dosavadním životem, povahovými vlastnostmi (...) dávat záruku, že jejich manželství bude plnit (...) poslání. Soudy proto chybují, pokud každý případ neposuzují ze všech uvedených hledisek a pokud někdy těhotenství snoubenky samo o sobě považují za důležitý důvod k uzavření manželství (...). V praxi bývají uváděny tyto důvody návrhu na povolení uzavřít manželství: zejména těhotenství snoubenky, dále že snoubenci mají již spolu dítě, že spolu jako druh a družka žijí ve společné domácnosti (...) nebo jiné důvody.“⁴⁷ Na tomto místě je nutno též zmínit, že tímto důležitým důvodem může být v dikci čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „EÚLP“) i skutečnost, že uzavření manželství by mohlo zcela zásadně změnit život nezletilého dítěte, které nežije se svými rodiči. Tímto se tedy projevuje právo každého na rodinný život dle čl. 8 EÚLP.⁴⁸

---

⁴⁴ § 30 odst. 2 OZ.

⁴⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela § 672 [Překážka nedostatku věku]. In: DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef, FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, NOVÁ, Hana, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655–975)*, s. 40.

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 672 [Překážka ne plné svéprávnosti nezletilého]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 36.

⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky, Cpj 179/75, [R 30/1976 civ.].

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 672 [Překážka ne plné svéprávnosti nezletilého]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 36.

Došlo-li by po splnění všech zákonných podmínek k uzavření manželství nezletilým, který nabyl plné svéprávnosti povolením soudu, tak nezletilý tuto plnou svéprávnost neztrácí zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

1.3.4.2 Překážka omezené svéprávnosti zletilého

*„Manželství nemůže uzavřít osoba, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena.“*⁴⁹ Oproti předchozí právní úpravě lze nyní svéprávnost pouze omezit, zatímco obč. zák. obsahoval institut zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům.⁵⁰ Svéprávnost je omezována na základě rozhodnutí soudu, je-li to v zájmu člověka, jehož se to týká a nepostačuje-li mírnější opatření v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu dlouhodobého charakteru schopen právně jednat.⁵¹ V rozsudku soudu, jímž je omezována svéprávnost, soud uvede oblasti, v nichž není daný člověk schopen samostatně jednat. Je-li člověku omezena svéprávnost, avšak toto omezení se nevztahuje na oblast sňatečné způsobilosti, tak je možné manželství platně uzavřít.

1.3.4.3 Překážka jiného statusového svazku

Tato překážka vychází ze zásady monogamie. Manželství tedy nemůže uzavřít osoba, která uzavřela manželství dříve, která vstoupila do registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, a toto manželství, registrované partnerství nebo jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí trvá.⁵² Dvojí manželství je považováno za společensky škodlivé a v případě úmyslu se dokonce jedná o trestný čin dle § 194 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, za nějž hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta.

1.3.4.4 Překážka příbuzenství

Překážka příbuzenství se vztahuje na osoby v přímé linii (srov. § 772 odst. 1 OZ) a sourozence (plnorodé i polorodé), ať už je jejich příbuzenství založeno na pokrevním poutu či osvojením.⁵³ Tato překážka je dozajista zakotvena z biologických důvodů, ale i z důvodů společenských a morálních. I proto je spojení příbuzných osob odraženo též v zák. č. 40/2009

---

⁴⁹ § 673 OZ.

⁵⁰ § 10 obč. zák.

⁵¹ § 55 an. OZ.

⁵² § 674 OZ.

⁵³ § 675 OZ.

Sb., trestní zákoník, konkrétně v § 188, kde je zakotvena soulož s příbuznými v pokolení přímém nebo se sourozencem. Soulož mezi příbuznými je sankcionována odnětím svobody až na tři léta.

1.3.4.5 Překážka poručenství, pěstounství a svěření

Tato překážka zakotvuje zákaz uzavření manželství mezi poručníkem a poručencem, mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno a mezi pěstounem a svěřeným dítětem.⁵⁴ Tato zákonná úprava reflektuje stav závislosti. Tato překážka je však časově omezená, neboť odpadnutím překážky, tedy okamžikem nabytí svéprávnosti dítěte, dojde ke konvalidaci, tedy zhojení vady manželství (srov. § 682 OZ).

1.3.5 Zvláštní způsoby uzavírání manželství

V případě, že není možné splnit všechny obligatorní podmínky pro vznik manželství popsané výše, tak zákon umožňuje uzavřít manželství za zvláštních podmínek. Jedná se především o zcela nepředvídatelné a výjimečné situace, za nichž splnění „klasických“ podmínek není možné. Do těchto zvláštních způsobů uzavírání manželství zařazujeme uzavření manželství při ohrožení života snoubence, uzavření sňatku mimo území České republiky a uzavření manželství prostřednictvím zmocněnce.

1.3.5.1 Uzavření manželství v přímém ohrožení života snoubence

Právní úprava uzavření manželství *in extremis temporibus*, resp. *in articulo mortis*, tedy v případě přímého ohrožení života snoubence,⁵⁵ vychází nejen z předchozích právních úprav, ale i z historie. Jedná se o situace, kdy se jeden ze snoubenců, popřípadě oba snoubenci, nacházejí v přímém ohrožení života. V takovém případě je úmyslem zákonodárce umožnit těmto osobám uzavřít manželství, kdy zákon v tomto případě poskytuje určité právní ústupky. „Tyto právní ústupky se týkají jak pravidel o místní příslušnosti celebrujícího orgánu, tak pravidel o žádosti a dokladech, které se jinak požadují, nikoli však pravidel o ‚prohlášení‘, které nahrazuje ohlášky (neboť jinak by pravidla o sňatečném obřadu byla v neomluvitelném

---

⁵⁴ § 676 OZ.

⁵⁵ § 667 OZ.

rozporu s ustanoveními úmluvy o souhlasu k manželství (viz výše), jež požaduje předchozí zveřejnění uvažovaného sňatku).“⁵⁶

Dle § 11a odst. 4 zákona o matrikách platí, že v případě ohrožení života snoubence se manželství může uzavřít před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města nebo úředníkem zařazeným do obecního úřadu, a to na kterémkoliv místě i bez přítomnosti matrikáře. V případě církevního sňatku platí, že sňatečný obřad může provést orgán oprávněné církve. Jde-li o přímé ohrožení života, tak lze učinit sňatečný projev na kterémkoliv místě.

V § 667 odst. 1 věta druhá OZ je dána možnost uzavřít manželství v přímém ohrožení života před velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice a je-li alespoň jeden ze snoubenců státním občanem České republiky, rovněž před velitelem vojenské jednotky České republiky v zahraničí. Oddávající je v tomto případě povinen doručit matričnímu úřadu protokol o uzavření manželství. Na základě tohoto protokolu provede matriční úřad zápis do matriky.

Již z povahy samotného institutu uzavření manželství v případě přímého ohrožení života snoubence je zjevné, že se nemusí konat předodдавkové řízení. V případě církevního sňatku pak není nutné předložit osvědčení (srov. § 677 odst. 2 OZ). Jde-li o jiná prohlášení ve smyslu § 677 odst. 2 OZ, tak není zapotřebí učinit například prohlášení ve věci zdravotního stavu a majetkové uspořádání v manželství. Prohlášení o neexistenci zákonných překážek manželství je pak nutné uvést v protokolu o uzavření manželství.⁵⁷

Právní věda vychází při výkladu pojmu přímé ohrožení života z toho, že toto ohrožení života musí být přímé a zřejmé. Není však specifikováno, jak se má toto přímé ohrožení prokazovat. Zásadně by tak měla platit pouhá deklarace snoubenců. Určitou odchylku však uvádí zákon o matrikách v § 41 odst. 2 pro případ, že je manželství uzavíráno v cizině před velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice a je-li alespoň jeden ze snoubenců státním občanem České republiky, rovněž před velitelem vojenské jednotky České republiky v cizině. V tomto případě je totiž nutné, aby oddávající zaslal oddávající protokol o uzavření

---

⁵⁶ Důvodová zpráva k § 667 OZ.

⁵⁷ § 41 odst. 2 zákona o matrikách.

manželství spolu s vyjádřením lékaře o zdravotním stavu manžela. Není-li však dané možné, postačí i v tomto případě pouze prohlášení manžela.

1.3.5.2 Uzavření manželství mimo území České republiky

Dalším případem zvláštního způsobu uzavírání manželství je uzavření manželství mimo území České republiky. Státní občan České republiky může uzavřít manželství mimo území republiky také před diplomatickou misí nebo konzulárním úřadem České republiky.⁵⁸ Vyjma uvedeného je samozřejmě možné manželství uzavřít před orgánem cizího státu podle právních předpisů tohoto státu, avšak pokud je manželství uzavřeno na zastupitelském úřadě České republiky v zahraničí, tak se podmínky uzavření manželství řídí českým právním řádem.⁵⁹ Dle § 48 odst. 4 ZMPS však není možné, aby státní občan České republiky uzavřel manželství na zastupitelském úřadu cizího státu na území České republiky.

Manželství uzavřené mimo území České republiky je evidováno ve zvláštní matrice, kterou s účinností od 1. července 2001 vede Úřad městské části Brno-střed (srov. § 3 odst. 5 zákona o matrikách).

1.3.5.3 Uzavření manželství na základě plné moci zmocněncem

Uzavření manželství zmocněncem⁶⁰ je posledním zvláštním způsobem uzavírání manželství. V tomto případě je projev vůle jednoho ze snoubenců učiněn jeho zmocněncem. Uzavření manželství na základě plné moci zmocněncem může povolit krajský úřad, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno, jsou-li pro to důležité důvody. Za tento důležitý důvod je právní praxí považován například dlouhodobý pobyt jednoho ze snoubenců v zahraničí či v léčebně a je posuzován v rámci správního uvážení příslušným krajským úřadem, z čehož vyplývá, že na povolení uzavřít manželství neexistuje právní nárok. Daný argument podporuje též formulace zákonného ustanovení, které zakotvuje, že krajský úřad může povolení vydat. Toto povolení je vydáváno na žádost snoubenců.

K žádosti o povolení uzavřít manželství musí být přiloženy příslušné doklady, které jsou potřebné při klasickém postupu uzavírání manželství⁶¹ a písemná plná moc s úředně ověřeným

---

⁵⁸ § 668 OZ.

⁵⁹ § 48 odst. 3 ZMPS.

⁶⁰ § 669 OZ.

⁶¹ § 33 zákona o matrikách.

podpisem.⁶² Tato plná moc musí splňovat obecné náležitosti dle § 441 an. OZ, ale též zvláštní obsahové náležitosti.^{63,64} Mezi tyto zvláštní náležitosti patří údaje osvědčující totožnost obou snoubenců i zmocněnce, prohlášení o příjmení snoubenců a jejich společných dětí v mužském i ženském tvaru a prohlášení, že snoubencům nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství. Z plné moci musí vyplývat, že je jí pověřen zmocněnec, aby za zmocnitele učinil prohlášení o vstupu do manželství, tedy sňatečný projev vůle. Provedením tohoto sňatečného projevu zastoupení zanikne. Vedle toho zastoupení zanikne též smrtí zmocněnce, zmocnitele a vzhledem k povaze věci též smrtí druhého snoubence.

Zákon nestanovuje, že zástupcem může být osoba stejného pohlaví jako zastoupený snoubenec, tudíž zmocněncem může být i osoba stejného pohlaví, kdy dané odůvodňuje důvodová zpráva následovně (cit.): „... *požadavek by odporoval zásadě rovnosti pohlaví. Údajné estetické důvody nemohou tento stěžejní princip mezilidských vztahů daný ústavním pořádkem potlačit*“.^{65,66}

Odvolání plné moci je možné pouze za předpokladu, že se o něm dozví druhý snoubenec dříve, než učiní sňatečný projev vůle.⁶⁷ Odvolání plné moci je tak řešeno ve vztahu k druhému snoubenci, nikoliv ve vztahu ke zmocněnci.

---

⁶² § 38 odst. 1 zákona o matrikách.

⁶³ § 669 odst. 2 OZ.

⁶⁴ § 38 odst. 2 zákona o matrikách.

⁶⁵ Důvodová zpráva k § 669 OZ.

⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. § 669 [Uzavření manželství na základě plné moci zmocněncem]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 29.

⁶⁶ § 664 odst. 2 OZ.

⁶⁷ § 669 odst. 3 OZ.

1.4 Zdánlivé a neplatné manželství

Neplatnost a zdánlivost manželství je důsledkem nesplnění nebo porušení některých náležitostí při uzavírání manželství (překážky a vady). Rozdíl mezi zdánlivostí a neplatností není pouze v právních následcích, nýbrž především v důvodech a míře závažnosti porušení zákonných překážek manželství.

O zdánlivosti manželství rozhoduje soud, a to i bez návrhu.⁶⁸ V tomto případě se jedná o rozhodnutí deklaratorní, kdy soud pouze konstatuje, že manželství nikdy nevzniklo. V případě neplatnosti manželství je taktéž rozhodováno soudem, avšak jedná se o rozhodnutí konstitutivní s účinky *ex tunc*.

1.4.1 Zdánlivé manželství

Zdánlivost manželství je upravena v § 677 an. OZ. Zdánlivé manželství je takové manželství, které nikdy nevznikne. Toto je základním pojmovým znakem zdánlivého manželství. Zdánlivé manželství je označováno též jako neexistentní manželství, *matrimonium putativum* nebo *non matrimonium*.⁶⁹ Rozsudek v řízení o určení, zda tu manželství je či není, má deklaratorní charakter s účinky *ex tunc*.⁷⁰

Dle § 677 odst. 1 OZ platí následující: „*Manželství nevznikne, pokud alespoň u jedné z osob, které hodlaly uzavřít manželství, nebyly v projevu vůle o vstupu do manželství nebo ve sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním splněny takové náležitosti, na jejichž splnění je k tomu, aby manželství vzniklo, nutno bezvýhradně trvat.*“ Mezi tyto náležitosti, na nichž je nutno bezvýhradně trvat, patří projev vůle o vstupu do manželství či náležitosti sňatečného obřadu. Konkrétně se může jednat například o zákaz uzavření manželství s osobou mladší 15 let⁷¹, souhlasný projev jednoho ze snoubenců, projev vůle učiněný mezi mužem a ženou (nikoliv mezi osobami stejného pohlaví) či v případě církevního sňatku uzavření sňatku před orgánem oprávněné církve.

---

⁶⁸ Srov. § 678 OZ.

⁶⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. § 677 [Manželství nevznikne]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 44.

⁷⁰ Tamtéž, s. 48.

⁷¹ Srov. čl. 2 Úmluvy souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství ve spojení s § 672 OZ.

Není-li tedy některá z těchto náležitostí, na nichž je nutno bezvýhradně trvat, splněna, je soudem určeno, že manželství není. Toto může soud určit i bez návrhu.⁷² Rozhodnutí soudu má deklaratorní charakter, jelikož se manželství neruší, protože vůbec nevzniklo. Neprodleně poté, kdy soud určí, že je manželství zdánlivé, však musí soud rozhodnout o otcovství společných dětí zdánlivých manželů a o právech a povinnostech k nim.⁷³ Co se týče majetkových práv a povinností zdánlivých manželů, tak OZ ponechává soudům velkou volnost pro individuální posouzení.

1.4.2 Neplatné manželství

Neplatnost manželství je upravena v § 680 an. OZ. Manželství se považuje za platné až do okamžiku, kdy je prohlášeno za neplatné.⁷⁴ Manželství tak vznikne a trvá do doby, než ho soud prohlásí za neplatné. Do té doby tedy manželství vyvolává všechny právní následky jako manželství uzavřené po právu, tedy bezvadné.

Důvody neplatnosti manželství mohou být dvojího druhu, a to závady v osobách (v jejich vlastnostech, popř. ve vzájemných vztazích snoubenců) a vady ve sňatečném prohlášení jako projevu vůle. Z povahy jednotlivých vad, které budou dále konkrétně zmíněny, vyplývá, že se jedná o takové vady, které mohou být následně zhojeny. V tomto případě mluvíme o tzv. konvalidaci neplatného manželství.⁷⁵

Konkrétní vady způsobující neplatnost manželství jsou například již existující manželství nebo registrované partnerství,⁷⁶ uzavření manželství s osobou starší 16 let, ale mladší 18 let bez přivolení soudu,⁷⁷ uzavření manželství osobou omezenou ve svéprávnosti ve sňatečné oblasti,⁷⁸ uzavření manželství pod nátlakem spočívajícím v násilí nebo pohrůžce násilí či omyl v totožnosti snoubence.⁷⁹

Ustanovení § 683 OZ však stanovuje, že manželství nelze prohlásit za neplatné, pokud bylo uzavřeno nezletilým, který není plně svéprávný, nebo osobou, jejíž svéprávnost byla

---

⁷² Srov. § 678 OZ.

⁷³ Srov. § 679 odst. 1 OZ.

⁷⁴ Srov. § 681 OZ.

⁷⁵ „**Konvalidace neplatného manželství**, právní následky neplatnosti manželství v některých případech nenastanou a manželství se stane platným (tj. konvaliduje), jestliže do doby, než soud manželství za neplatné prohlásí, dojde k odstranění okolností, resp. vad, která měla za následek neplatnost takového manželství.“ (HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 350).

⁷⁶ Srov. § 674 OZ.

⁷⁷ Srov. § 672 OZ.

⁷⁸ Srov. § 673 OZ.

⁷⁹ Srov. § 684 odst. 1 OZ.

omezena, a bylo počato dítě, které se narodilo živé. V tomto ustanovení lze jednoznačně spatřovat úmysl zákonodárce chránit úplné rodiny s dětmi, jelikož je na daném společenský zájem, což je koncepce, na níž byl postaven ZoR.

Rozhodnutí soudu o prohlášení manželství za neplatné je konstitutivní s účinky *ex tunc*. Poté, co nabude rozhodnutí o neplatnosti manželství právní moci, je obdobně jako u zdánlivého manželství nutno rozhodnout o právech a povinnostech ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech. Na tato uspořádání vzájemných práv a povinností se analogicky použijí ustanovení pro rozvedené manžely.⁸⁰

---

⁸⁰ Srov. § 686 odst. 1 OZ.

1.5 Zánik manželství

Manželství může zaniknout jen z důvodů, které jsou stanoveny zákonem.⁸¹ Všeobecně je možné rozlišit mezi dvěma možnostmi zániku manželství, a to zánikem manželství *ex lege* na základě právní události, kam lze zařadit zánik manželství smrtí, resp. prohlášením za mrtvého či změnou pohlaví, a zánikem manželství na základě rozhodnutí soudu, kam řadíme rozvod manželství. O rozvodu manželství může toliko rozhodovat pouze soud, tzv. administrativní rozvod je nepřipustný.⁸² Již uvedené důvody zániku manželství lze roztřídit taktéž dle toho, zda k zániku manželství dochází za života obou manželů (rozvod manželství či změna pohlaví) nebo zda k zániku manželství dochází smrtí nebo prohlášením za mrtvého.

U jednotlivých druhů zániku manželství se bude odlišovat den, k němuž nastávají účinky zániku manželství. V případě smrti jednoho z manželů manželství zanikne dnem úmrtí, v případě prohlášení za mrtvého koreluje den zániku manželství se dnem úmrtí stanoveným soudem. Dojde-li k zániku manželství na základě změny pohlaví, tak se dnem zániku manželství rozumí den, kdy došlo ke změně pohlaví.⁸³

U zániku manželství na základě rozhodnutí soudu, kam řadíme rozvod manželství, nastávají účinky zániku manželství ke dni nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

Zánikem manželství na základě jakéhokoliv z uvedených důvodů dochází k zániku příbuzenských poměrů mezi bývalými manžely. Současně s tím zanikají příbuzenské vztahy mezi členy jejich rodiny navzájem, nikoliv však vztah bývalých manželů ke společným dětem a jejich potomkům.⁸⁴

1.5.1 Smrt

K zániku manželství dochází v okamžiku, kdy jeden z manželů zemře. Je proto nesprávná úvaha, že k zániku manželství dojde až vydáním úmrtního listu nebo jiného rozhodnutí prokazujícího smrt člověka, neboť zánik manželství je spojen s okamžikem smrti. Na tomto místě nelze nezmínit případy, kdy manželé zemřou současně a případy, kdy manželé zemřou postupně po sobě v důsledku stejné události. V prvním případě, tedy kdy manželé zemřou

---

⁸¹ § 754 OZ.

⁸² ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s. 189.

⁸³ Vyvratitelnou právní domněnkou obsaženou v § 29 OZ je stanoveno, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.

⁸⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s. 189.

současně a nelze s jistotou určit, který z nich zemřel dříve, se uplatní domněnka současné smrti v dikci § 27 OZ. Pokud však manželé zemřou postupně po sobě, ačkoliv jejich smrt byla způsobena stejnou okolností, platí, že manželství zaniká smrtí prvního z nich.⁸⁵

Smrt člověka se dle § 26 OZ prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem. Touto veřejnou listinou se rozumí úmrtní list, který je vydáván matričním úřadem fyzické osobě, která na jeho vydání prokáže právní zájem nebo která žila se zemřelým v době jeho smrti ve společné domácnosti anebo je vypravitelem pohřbu.⁸⁶ Vydání úmrtního listu však obligatorně předchází prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem, jehož účelem je zjistit smrt osoby, pravděpodobné datum a čas úmrtí, pravděpodobnou příčinu smrti a určit, zda bude provedena pitva.⁸⁷ Celý tento postup včetně prohlídky těla zemřelého se řídí § 83 an. zák. č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Po prohlédnutí těla zemřelého oznamuje lékař nebo poskytovatel zdravotních služeb úmrtí příslušnému matričnímu úřadu do 3 pracovních dnů od prohlídky těla zemřelého. Matričnímu úřadu je úmrtí oznamováno zasláním listu o prohlídce zemřelého.⁸⁸ Na základě tohoto listu o prohlídce zemřelého zapíše matriční úřad smrt do knihy úmrtí a vydá již zmíněný úmrtní list.

Jelikož se jedná o zánik manželství přirozeným způsobem, kdy smrt je považována za součást života, není tento způsob zániku manželství v OZ výslovně upraven. Rozhodující právní skutečností je v tomto případě, jak již bylo zmíněno, smrt jednoho z manželů, s jejímž okamžikem jsou spojeny právní následky. Vystavení úmrtního listu na základě ohledání těla mrtvolky a listu o prohlídce zemřelého má tak pouze deklaratorní charakter.⁸⁹

Přestože manželství smrtí jednoho z manželů zaniká, smí pozůstalý manžel i nadále užívat příjmení získané uzavřením manželství, a to i v případě, že by v budoucnu uzavřel další manželství.⁹⁰

---

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Martin KORNEL. § 754 [Zákonné důvody]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 425.

⁸⁵ § 664 odst. 2 OZ.

⁸⁶ Srov. § 25 odst. 5 zákona o matrikách.

⁸⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s. 190.

⁸⁸ Konkrétní náležitosti listu o prohlídce zemřelého jsou stanoveny vyhláškou č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého).

⁸⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Martin KORNEL. § 754 [Zákonné důvody]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 425.

⁹⁰ Srov. § 660 OZ.

Smrtí jednoho z manželů zaniká též společné jmění manželů. Dle § 764 odst. 1 OZ platí, že majetková práva a povinnosti se posoudí v rámci řízení o dědictví dle majetkového režimu, který pro manžele platil, případně podle pravidel stanovených zůstavitelem. Jinak se použijí pravidla obsažená v § 742 OZ, ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici jinak. Vypořádání dědictví se pak řídí § 162 ZŘS, dle něhož musí soud vždy především stanovit obvyklou cenu společného jmění manželů.⁹¹ Pokud nedojde k dohodě mezi pozůstalým manželem a dědici, tak soud usnesením určí, který majetek ze společného jmění patří do pozůstalostního jmění a jaký majetek patří pozůstalému manželovi.⁹²

1.5.2 Prohlášení za mrtvého

Manželství zaniká též prohlášením jednoho z manželů za mrtvého. V tomto případě zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti,⁹³ tedy nikoliv dnem právní moci soudního rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého. V komentáři k uvedenému ustanovení je uvedeno následující: „*Občanský zákoník stanoví v § 71 až 76 (viz výklad k těmto ustanovením), kdy lze člověka prohlásit za mrtvého.*“⁹⁴ Dané však lze považovat za neúplné, neboť uvedená ustanovení obsahují pouze domněnku smrti, která je jedním z důvodů prohlášení člověka za mrtvého. Člověka však lze prohlásit za mrtvého i na základě důkazu smrti, tedy v případech kdy nelze tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem.⁹⁵ Důkazem smrti je pak soudní rozhodnutí, v němž je určen den, který platí za den smrti. Tato právní úprava se aplikuje v případech, kdy byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. Stran již zmíněné domněnky smrti nalézáme tedy právní úpravu v § 71 – 76 OZ. V tomto případě je řízení zahajováno pouze na návrh. Procesněprávní úpravu prohlášení za mrtvého, tedy jak na základě důkazu smrti, tak na základě domněnky smrti, obsahuje ZŘS v § 54 – 58.

Jak již bylo zmíněno výše, tak manželství nezaniká dnem právní moci soudního rozhodnutí o prohlášení za mrtvého, nýbrž dnem, který se pokládá za den jeho smrti. Až do

---

⁹¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 61.

⁹² Srov. § 162 odst. 2 ZŘS.

⁹³ § 71 odst. 2 OZ.

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Martin KORNEL. § 754 [Zákonné důvody]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 425.

⁹⁵ § 26 odst. 2 OZ.

okamžiku soudního rozhodnutí o prohlášení za mrtvého však manželství trvá a jedná se o překážku trvajících manželství.

Zákonodárce pamatoval i na případy, kdy je člověk prohlášen za mrtvého, avšak následně se zjistí, že je naživu. V těchto případech se k prohlášení člověka za mrtvého nepřihlíží.⁹⁶ Manželství ani registrované partnerství se však neobnovuje.⁹⁷ Pro zajímavost lze uvést, že v předchozí právní úpravě, tedy v ZoR, byl zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého upraven rozdílně, kdy manželství zanikalo až právní mocí rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého a v případě zrušení prohlášení za mrtvého se zaniklé manželství neobnovovalo pouze v případě, kdy manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.⁹⁸

1.5.3 Změna pohlaví

Dalším zákonným důvodem zániku manželství v dikci § 754 OZ je zánik manželství změnou pohlaví. Změna pohlaví je zakotvena v § 29 OZ, kde je stanoveno, že změna pohlaví nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Právní účinky změny pohlaví nastávají v okamžiku, kdy z lékařského hlediska fakticky nastane.⁹⁹ Zajímavostí je, že důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí, že změna pohlaví musí být zapsána také do matriční knihy, avšak zákon o matrikách postrádá ustanovení toto zakotvující. V zákoně o matrikách však právní úpravu o provedení dodatečného záznamu o změně pohlaví nalezneme v § 17a, kdy dané ustanovení bylo do zákona o matrikách doplněno na základě zákona č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani jeho majetkové a osobní poměry. Má však za následek zánik manželství i registrovaného partnerství. V České republice je praxe taková, že pokud je žadatel o změnu pohlaví v manželském svazku, poskytovatel zdravotních služeb, na kterého se člověk obrátí se žádostí o změnu pohlaví, tento zákrok neprovede do okamžiku, než je rozvedeno manželství a uspořádány poměry k nezletilým dětem.^{100,101}

---

⁹⁶ § 76 odst. 1 OZ.

⁹⁷ § 76 odst. 1 in fine.

⁹⁸ § 22 ZoR.

⁹⁹ Důvodová zpráva k § 29 OZ.

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k § 29 OZ.

¹⁰¹ § 21 odst. 2 písm. b) zákona č. 373/2011 Sb., o specifických a zdravotních službách.

Z tohoto lze dovodit, že § 29 odst. 2 OZ míří na situace, kdy dojde ke změně pohlaví v zahraničí. Citované ustanovení též stanovuje, že na uspořádání práv a povinností muže a ženy, jejichž manželství zaniklo (povinnosti ke společnému dítěti, majetkové povinnosti), platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech rozvedených manželů.

1.5.4 Rozvod manželství

Rozvod manželství představuje jeden ze způsobů zániku manželství. Jedná se zánik manželství za života obou manželů rozhodnutím o jeho zrušení. Až do účinnosti OZ představoval rozvod manželství jedinou možnost, jak lze manželství ukončit za života obou manželů. S účinností OZ však platí, že manželství obligatorně zaniká též změnou pohlaví jednoho z manželů.

V dnešní právní úpravě se již nerozlišuje mezi rozvodem a rozlukou manželství, jako tomu bylo v minulosti. Rozlišení rozvodu a rozluky manželství bylo v právních řádech na našem území běžné až do 1. ledna 1950, kdy nabyl účinnosti zákon o právu rodinném. Tento zákon tedy již nerozlišoval mezi rozlukou manželství a rozvodem od stolu a od lože, kdy ZPR vycházel ze sovětského modelu.¹⁰² Dle ZPR bylo nutností, aby mezi manžely došlo k hlubokému a trvalému rozvratu.¹⁰³ Pokud tento absentoval, nemohlo být manželství rozvedeno.

Dnešní právní úprava rozvodu manželství vychází z tzv. velké novely zákona o rodině. Jediným rozvodovým důvodem, které naše právní úprava zná, je tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství. Jde o stav, kdy je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, a kdy nelze obnovení manželského soužití nelze očekávat.¹⁰⁴ Tím, že český právní řád zná pouze tento jediný obecný důvod rozvodu manželství, se odlišuje od právních řádů jiných států, kde můžeme vidět například princip zavinění (Norsko),¹⁰⁵ rozvod po vzájemné dohodě (Francie)¹⁰⁶

---

¹⁰² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Úvahy nad zásadou "habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptiala". Ad notam: notářský časopis. Praha: Beck, 2003, Roč. 9, č. 1, s. 5–7. ISSN 1211-0558.

¹⁰³ § 30 odst. 1 ZPR.

¹⁰⁴ § 755 OZ.

¹⁰⁵ Section 23. of Act 1991–07–04 No. 47: *The Marriage Act*: „A spouse may demand a divorce if the other spouse has intentionally attempted to kill him or her or their children or wilfully exposed them to severe maltreatment. The same applies if the spouse has behaved in a manner that is likely to arouse grave fear of such conduct.“ (The Marriage Act – regjeringen.no. *Object moved* [online]. [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-marriage-act/id448401/>).

¹⁰⁶ „Article 229 of the French Civil Code sets out 4 cases of possible divorce, which are divorce by mutual consent, divorce by acceptance of the principle of marriage breakdown, divorce for permanent alteration of the marital relationship, and divorce for fault.“ (Marriage abroad: how to divorce in France. *French Law Firm | French US*

či rozvod manželství bez nutnosti odvolávat se na zvláštní důvody (Švédsko).¹⁰⁷ Nutno však podotknout, že v poslední době akceptuje stále více zemí nejen v rámci Evropy více důvodů rozvodu manželství, kdy naše právní úprava obsahující pouze jeden zákonný důvod představuje spíše výjimku.

Jak již bylo tedy zmíněno, OZ zná jediný rozvodový důvod, kterým je tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství, což představuje stav hlubokého, trvalého a nenapravitelného rozvrácení soužití manželů, kdy nelze očekávat jeho obnovení. Textace zákona uvádějící kritérium (cit.): „...a nelze očekávat jeho obnovení“¹⁰⁸, je právní vědou vnímána jako nadbytečná, neboť pouze opakuje nenapravitelnost rozvratu.^{109,110}

Tento kvalifikovaný rozvrat manželství musí být objektivně zjiřitelný. Z tohoto důvodu mluvíme o tzv. objektivním důvodu rozvodu manželství. Soud rozhodující o rozvodu manželství by měl nabýt přesvědčení, že soužití manželů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, kdy obnovení manželského soužití již nelze očekávat, tedy je naplněn rozvodový důvod. Soud tento rozvrat manželství posuzuje zásadně podle stavu v době vyhlášení rozhodnutí. Soudy by se při rozhodování o rozvodu manželství neměly omezit jen na existenci rozvratu manželství, ale měly by zjiřovat též příčiny rozvratu manželství, tedy skutečnosti, které vedly k rozvratu manželství.¹¹¹ Tato povinnost soudu, který rozhoduje o rozvodu manželství, plyne i z § 756 OZ. Pro rozvod manželství by tedy nemělo postačovat pouze tvrzení manželů, že rozvrat mezi nimi existuje.

Hloubka rozvratu manželství je spojována především s tím, zda manželé spolu žijí či nikoliv.¹¹² Toto však nelze chápat z hlediska místního, tedy společného bydliště, nýbrž z hlediska § 758 OZ, která uvádí (cit.): „Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné

Lawyer | Business Law | Real Estate in France | Employment Law in France [online]. © 2018 Picovschi Lawyers [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: <http://www.lawyers-picovschi.com/article-marriage-abroad-how-to-divorce-in-france.html>.

¹⁰⁷ Portál evropské e-Justice – Rozvod a rozluka. *European e-Justice Portal* [online]. [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?SWEDEN&member=1.

¹⁰⁸ § 755 odst. 1 in fine.

¹⁰⁹ ŠÍNOVÁ, Renata. § 755. In: MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. IV.* Praha: Leges, 2016, s. 719–720.

¹¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹¹¹ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 46.

¹¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost, s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společnosti zjevně obnovit nechce.“¹¹³ To, že manželé bydlí odděleně, ještě nutně nemusí nutně znamenat, že manželé spolu nežijí v dikci citovaného ustanovení. Důvodů, proč manželé bydlí odděleně, může být celá řada, například zaměstnání, studium, nemožnost obstarání vlastního bydlení, ale i pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody, zajetí, popřípadě účast ve válce.¹¹⁴ Manželé tedy nejsou povinni spolu bydlet, nýbrž jsou povinni tvořit tzv. životní, resp. osobní společenství. Toto soužití je pojímáno tak, že manželé se navzájem ctí, společně hospodaří, sdílí spolu volný čas a jejich vztahy jsou předmětem jejich zájmu po stránce psychické, osobní či sexuální.¹¹⁵ V opačném případě, tedy když manželé spolu bydlí, ale netvoří životní společenství, se jedná o naplnění rozvratu manželství. Když manželé netvoří životní společenství a zároveň spolu nebydlí, jde o tzv. faktickou odluku manželů.¹¹⁶

Co se týče podmínky trvalosti rozvratu, tak není stanovena žádná konkrétní doba odluky. Nicméně trvalost rozvratu manželství se odvozuje zejména z toho, po jakou dobu je manželské soužití rozvráceno.¹¹⁷ V jiném komentáři však nalézáme názor, že hranicí tohoto trvalého rozvratu je časové období trvajících alespoň po dobu 6 měsíců, kdy v tomto komentáři je uvedeno doslova toto (cit.): „Trvalý rozvrat je takový, který trvá po delší dobu. Manželé odmítají sdílet spolu manželství soustavně po dobu alespoň šesti měsíců. V tomto ohledu zákon (v § 757) je na samé dolní hranici možného. Obvykle tato doba bývá delší, ba i mnohem delší, protože manželé jsou zdaleka ne vždy rozhodnutí ihned a jednou provždy, naopak, činí zpravidla pokusy o nápravu.“¹¹⁸ Autor se v tomto případě kloní spíše k prvnímu názoru, tedy že by neměla být stanovena žádná konkrétní doba odluky, aby mohla být splněna podmínka trvalosti rozvratu manželství. Důvodem tohoto názoru autora je fakt, že rozvody manželství jsou bezesporu velmi složitou záležitostí k rozhodování, kdy je více než kde jinde vyžadován individuální přístup k jednotlivým případům. Dozajista si lze představit situace, kdy je manželské soužití zcela

---

¹¹³ § 758 OZ.

¹¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹¹⁵ Tamtéž s. 428.

¹¹⁶ Srov. § 691 OZ.

¹¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹¹⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela § 755 [Kvalifikovaný rozvrat manželství]. In: DVORÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef, FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, NOVÁ, Hana, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655–975)*, s. 225.

rozvráceno a lpění na uvedené šestiměsíční lhůtě by představovalo zbytečné protahování řízení a umělé oddalování rozvodu manželství.

Stran nenapravitelnosti manželů se zkoumá především vůle a ochota manželů v budoucnu soužití obnovit, tedy zda je možné, že v budoucnu stav rozvratu odezní. Komentář k tomuto uvádí toto (cit.): „*Znamená proto [nenapravitelnost] zejména prokázání definitivního ukončení osobního společenství manželů a společného hospodaření bez naděje na smíření.*“¹¹⁹

V souvislosti s kvalifikovaným rozvratem manželství rozhodně stojí za zmínku rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. října 2020, sp. zn. 18 Co 272/2020. Ačkoliv tento rozsudek de facto navazuje na vše uvedené stran kvalifikovaného rozvratu manželství a příčinách tohoto rozvratu, tak tyto myšlenky dále rozvádí, kdy je zde uvedeno následující (cit.): „*Jestliže při řízení o rozvodu manželství je zjištěno z okolností, že není realizována žádná z funkcí manželství ve smyslu zákona, tj. funkce biologická, výchovná ani hospodářská, a manželství proto nemůže plnit společenský účel manželství ve smyslu § 655 ObčZ, tak právní posouzení tohoto stavu jako kvalifikovaného rozvratu manželství ve smyslu § 755 odst. 1 ObčZ je správné.*“¹²⁰

V případě, že manželé mají nezletilé dítě, které není plně svéprávné, musí kladnému rozhodnutí o rozvodu manželství předcházet rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte v době po rozvodu manželství¹²¹ či rozhodnutí soudu, kterým je schválena dohoda rodičů o úpravě poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu manželství.¹²² Soud rozhoduje v těchto případech vždy v zájmu nezletilého dítěte tak, aby uspořádání poměrů bylo pro dítě co možná nejvhodnější, přičemž je povinen přihlídnout i k zájmu nezletilého.^{123,124} Problematika úpravy poměrů nezletilého dítěte v době po rozvodu manželství a jeho ochrana je podrobněji rozvedena v čl. 1.6 této diplomové práce.

Jak již bylo uvedeno, soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, zjišťuje existenci rozvratu a též příčiny. V tomto případě mluvíme o tzv. rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu manželství. Dle § 756 in fine OZ však dané platí, není-li stanoveno jinak. Od rozvodu se

---

¹¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹²⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. října 2020, sp. zn. 18 Co 272/2020.

¹²¹ § 755 odst. 3 OZ.

¹²² § 757 odst. 1 písm. b) OZ.

¹²³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 43.

¹²⁴ § 907 OZ.

zjišťováním příčin rozvratu manželství totiž odlišujeme rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství. Tento právní institut byl zaveden již tzv. velkou novelou ZoR v roce 1998, a jelikož se v praxi osvědčil, tak byl přejet i do stávající právní úpravy. Soud v tomto případě nemá povinnost zjišťovat příčiny rozvratu, avšak je nutné splnit řadu podmínek. Tyto podmínky jsou uvedeny v § 757 OZ a musí být splněny kumulativně. Těmito předpoklady k rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství je:

- a) délka trvání manželství, kdy ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok,¹²⁵
- b) absence spolužití manželů, kde manželé spolu déle než šest měsíců nežijí,¹²⁶
- c) dohoda o poměrech k nezletilému^{127,128} a ne plně svéprávnému dítěti pro dobu po rozvodu manželství a schválení této dohody soudem,¹²⁹
- d) smluvní vypořádání všech majetkových vztahů rozvádějících se manželů, kdy zákon vyžaduje dohodu o úpravě majetkových poměrů, dohodu o bydlení a fakultativně též dohodu o výživném pro dobu po tomto rozvodu,¹³⁰
- e) shodná vůle manželů dosáhnout rozvodu – společný návrh obou manželů nebo připojení se druhého manžela k návrhu na rozvod manželství.

Není-li některá z uvedených podmínek splněna, brání to rozvodu dle § 757 OZ. V tomto případě se tedy bude konat rozvodové řízení se zjišťováním příčin rozvratu manželství dle § 756 OZ. Jsou-li však všechny výše uvedené předpoklady pro rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu splněny, soud návrhu na rozvod vyhoví po výsledku obou manželů, jestliže shledá shodná tvrzení manželů o rozvodu manželství a o záměru dosáhnout rozvodu za pravdivá.¹³¹

1.5.4.1 Tvrdoštní klauzule

I když je prokázána existence rozvratu manželství, tak zákon definuje dva případy, kdy manželství nemůže být rozvedeno z důvodu zákonných zábran rozvodu manželství, tzv.

---

¹²⁵ § 757 odst. 1 písm. a) OZ.

¹²⁶ § 757 odst. 1 písm. a) in fine OZ.

¹²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Martin KORNEL. § 757 [Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 436.

¹²⁸ Ačkoliv komentář uvádí termín „Dohoda o poměrech k nezletilému“, tak dle autorova názoru by mělo na tomto místě být správně uvedeno „Dohoda o poměrech nezletilého“ [srov. § 755 odst. 3, § 757 odst. 1 písm. b) OZ].

¹²⁹ § 757 odst. 1 písm. b) OZ.

¹³⁰ § 757 odst. 1 písm. c) OZ.

¹³¹ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 46–47.

tvrdostních klauzulí, někdy označována též jako proti-tvrdostní klauzule¹³² či antidiskriminační klauzule.¹³³ Komentář tyto tvrdostní klauzule definuje následovně (cit.): „*Jedná se v podstatě o tradiční zábrany rozvodu manželství za určitých situací, kdy se povolení rozvodu stává proti jednomu z manželů, případně dítěti, nepřiměřenou tvrdostí.*“¹³⁴ Těmito případy jsou tedy rozpor se zájmem nezletilého a rozpor se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel.¹³⁵

V případě první tvrdostní klauzule mluvíme o zájmu nezletilého dítěte manželů, které nenabýlo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody.¹³⁶ Těmito zvláštními důvody se rozumí především invalidita dítěte, postižení psychické či fyzické¹³⁷ nebo nemoc dítěte takového charakteru, že vyžaduje přítomnost i ekonomické zajištění obou rodičů.¹³⁸ V právní vědě neexistuje jednotný názor na to, zda má být zájem nezletilých dětí zjišťován soudem ex officio či na námitku účastníků.¹³⁹ Dle autora názoru by mělo být k zájmu nezletilého přihlíženo ex officio, neboť zájem nezletilého, obzvlášť jsou-li u něj dány zvláštní důvody ochrany, by měl převážet nad zájmem rozvádějících se manželů. Nezletilé dítě bude tedy v případě uplatnění tvrdostní klauzule chráněno lépe, než kdyby byli rodiče rozvedeni, neboť pečující rodič bude mít možnost zabezpečit dítě peněžitou náhradou za osobní podíl na péči toho rodiče, který o dítě osobně nepečuje.¹⁴⁰ Nutno dodat, že tato tvrdostní klauzule se v praxi vyskytuje minimálně.¹⁴¹ V minulosti též docházelo k výkladovým problémům ohledně tohoto

---

¹³² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 46–47.

¹³³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela § 755 [Kvalifikovaný rozvrat manželství]. In: DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef, FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, NOVÁ, Hana, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655–975), s. 226–227.*

¹³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹³⁵ § 755 odst. 2 OZ.

¹³⁶ § 755 odst. 2 písm. a) OZ.

¹³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹³⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela § 755 [Kvalifikovaný rozvrat manželství]. In: DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef, FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, NOVÁ, Hana, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655–975), s. 226.*

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 428.

¹⁴⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 45.

¹⁴¹ Rozvod manželství – fenomén dnešní doby – katalog-pravniku.cz. *Právník, advokátní kancelář, právní ochrana, právní poradenství, evropské právo – katalog-pravniku.cz* [online]. © 2009 [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.katalog-pravniku.cz/clanek/rozvod-manzelstvi>.

ustanovení, kdy soudy zkoumaly, zda je manželství v zájmu nezletilých či zájem nezletilých dovozovaly z naděje na obnovení manželského soužití.¹⁴² Z dikce zákona je však zcela zjevné, že naděje na obnovení manželského soužití znemožňuje rozvod manželů z důvodu neexistence nenapravitelnosti manželství a možnosti jeho obnovení.

Druhá tvrdostní klauzule zakotvuje nemožnost rozvést manželství, byl-li by rozvod v rozporu se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu nežijí alespoň po dobu tří let.¹⁴³ Zákon tedy vyjmenovává podmínky, které musí být kumulativně splněny, aby mohla být uplatněna tato tvrdostní klauzule.

Spojení „...který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel...“ je nutno chápat tak, že rozvrat manželství byl zapříčiněn především chováním druhého manžela. Nelze z tohoto dovozovat, že druhý manžel porušil manželské povinnosti, v důsledku čehož došlo k rozvratu manželství. Podstatná je v tomto směru míra zásluhy a velikost podílu obou manželů na rozvratu, přičemž velikost podílu může být ovlivněna i objektivními okolnostmi (např. invaliditou, duševní chorobou či neplodností jednoho z manželů).^{144,145} Můžeme se setkat s procesní ochranou manžela bránícího se rozvodu, který bude tvrdit, že se porušením manželských povinností na rozvratu manželství podílel především druhý manžel, případně, že on plnil řádně své povinnosti. Dle komentářové literatury by dané mělo být z hlediska hypotézy právní normy dostatečné k tomu, aby soud učinil závěr, že se bránící manžel na rozvratu porušením manželských povinností nepodílel.¹⁴⁶ V praxi však může být tato obrana účinná zřídka, neboť v těchto případech povětšinou není splněna podmínka způsobení zvlášť závažné újmy, která je další podmínkou pro uplatnění tvrdostní klauzule.

---

¹⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 429.

¹⁴³ § 755 odst. 2 písm. b) OZ.

¹⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 429.

¹⁴⁵ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 45.

¹⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 429.

Tuto zvlášť závažnou újmu je nutné chápat jako újmu osobní, a to v rovině citové nebo rovině ekonomické.¹⁴⁷ V tomto ohledu se vyjádřil též Ústavní soud v usnesení ze dne 12. července 2011, sp. zn. II. ÚS 1852/11, kde vyslovil souhlas s názorem obecných soudů, které uvedly toto (cit.): „Za zvlášť závažnou újmu ve smyslu uvedeného ustanovení přitom nelze považovat ani neschopnost jednoho z manželů vypořádat se uspokojivým způsobem citově s odchodem druhého manžela ze společné domácnosti.“¹⁴⁸ Tuto újmu je tedy nutno chápat nejen v souvislosti se zdravotním stavem, nýbrž i jako újmu sociální.¹⁴⁹

Existence mimořádných okolností svědčících ve prospěch zachování manželství je třetí podmínkou, která musí být splněna, aby se mohla uplatnit tvrdostní klauzule dle § 755 odst. 2 písm. b) OZ. Pod těmito mimořádnými okolnostmi si lze představit například věk manžela, délku trvání manželství, zdravotní stav, ale výjimečně i skutečnosti majetkového charakteru.^{150,151}

Za splnění těchto podmínek by tedy soud měl návrh na rozvod manželství zamítnout, ledaže spolu manželé nežijí¹⁵² po dobu alespoň tří let. Časové omezení uplatnění tvrdostní klauzule je zakotveno z toho důvodu, aby nemožnost rozvodu nebyla absolutní.

---

¹⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 429–430.

¹⁴⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. července 2011, sp. zn. II. ÚS 1852/11.

¹⁴⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 45.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 45.

¹⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Tereza KYSELOVSKÁ a Martin KORNEL. § 755 [Důvody pro rozvod – kvalifikovaný rozvrat]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 430.

¹⁵² Srov. § 758 OZ.

1.6 Právní ochrana nezletilého při rozvodu manželství

Rozvod manželství nejvíce ohrožuje především nezletilé dítě. Z tohoto důvodu je nutné, aby před tím, než bude rozhodnuto o rozvodu manželství, bylo buď autoritativně rozhodnuto soudem o úpravě poměrů nezletilého, případně, aby opatrovnický soud schválil dohodu o úpravě poměrů dítěte.¹⁵³ Postačí, pokud soud rozhodne o tom, do čí péče je nezletilý svěřen a o rozsahu vyživovací povinnosti. Úprava styku nezletilého s druhým rodičem není obligatorní náležitostí platného rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilého.¹⁵⁴

Soud rozhoduje vždy se zřetelem k zájmu a přání dítěte,¹⁵⁵ čemuž přizpůsobuje i uspořádání poměrů do budoucna. Zájmem dítěte se přitom nerozumí pouze uspořádání poměrů, ale i skutečnosti týkající se rodičů, sourozenců a prarodičů dítěte či kvalita dřívějšího života a co lze očekávat od uspořádání poměrů do budoucna.¹⁵⁶ Dotýká-li se rozhodnutí osobního zájmu dítěte, je soud povinen dítěti sdělit potřebné informace, aby si mohlo vytvořit svůj vlastní názor, který následně soudu sdělí.¹⁵⁷ Soud musí dle § 867 odst. 2 OZ zjistit, jestli je dítě schopno informace náležitě přijmout a vytvořit si vlastní názor, přičemž zde nehraje roli věk dítěte, jak ostatně judikoval i Ústavní soud, který v nálezu ze dne 9. října 2019, sp. zn. IV. ÚS 1002/19, uvedl následující (cit.): „Vzhledem k tomu, že nezletilému D. bylo v době vydání napadeného rozhodnutí sedm let, Ústavní soud byl nucen, s ohledem na ústavní povinnost zajistit dodržování závazků, které pro Českou republiku plynou z mezinárodního práva (čl. 1 odst. 2 Ústavy), posoudit, zda měl a mohl být rovněž zjištěn jeho názor.“¹⁵⁸ Rozhodnutí Ústavního soudu v tomto ohledu je celá řada, kdy lze zmínit ještě například náleží Ústavního soudu ze dne 19. prosince 2017, sp. zn. II. ÚS 1931/17–2, dle něhož je nezletilý, jež dovršil šesti let věku, schopen vyjádřit se k tomu, zda si přeje chodit do školy či nikoliv.¹⁵⁹

Dle OZ lze svěřit nezletilého do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, do společné péče nebo do péče jiné osoby než rodičů. Jistou odlišnost vykazuje společná péče, která spočívá

---

¹⁵³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 43.

¹⁵⁴ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014, s. 58.

¹⁵⁵ Dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte je zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.

¹⁵⁶ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 122.

¹⁵⁷ § 867 odst. 1 OZ.

¹⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 2019, sp. zn. IV. ÚS 1002/19.

¹⁵⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 867 [Zjištění názoru nezletilého dítěte]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 789.

v tom, že rodiče i nadále o dítě pečují jako doposud společně. Podmínkou je stejné bydliště obou rodičů a schopnost o dítě společně pečovat. Zároveň se u společné péče jako u jediné z forem péče o dítě vyžaduje souhlas obou rodičů.¹⁶⁰ Druhou formu péče představuje střídavá péče, která je dle názoru autora nevhodným řešením, ačkoliv dozajista přináší jistá pozitiva, jako stálý kontakt s oběma rodiči, potažmo s celou širší rodinou od obou rodičů. Dítě však ztrácí domov v pravém slova smyslu, kdy musí pravidelně cestovat od jednoho rodiče k druhému v intervalech stanovených soudem (nejčastější frekvence pobytu nezletilého u každého z rodičů je 14 dní až 1 měsíc).¹⁶¹ To velmi negativně ovlivňuje zdravý psychický i fyzický vývoj nezletilého. Možným řešením je střídání rodičů u dítěte, které tak zůstává neustále na jednom místě.¹⁶² Byť by tento konstrukt byl pro nezletilého nejvhodnějším řešením, tak je tato myšlenka bohužel v mnoha případech zcela utopistická s ohledem na eskalující konflikty mezi rodiči při rozvodových řízeních. Posledním a nejčastějším uspořádáním poměrů nezletilého je proto svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, zpravidla do péče matky, kdy druhému rodiči je určena vyživovací povinnost (obligatorně) a většinou i rozsah styku (fakultativně). Důležitým aspektem, ke kterému soud přihlíží při rozhodování o uspořádání poměrů nezletilého, je vzájemná schopnost komunikace obou rodičů. Čím je vyšší schopnost rodičů spolu vzájemně komunikovat, tím více to přispívá k blahu dítěte.¹⁶³

V případě, že je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, má druhý rodič právo na osobní styk s dítětem. Jedná se o výsostné právo rodiče, které však nelze vykonávat v rozporu s postojem a zájmem dítěte.¹⁶⁴ Právu rodiče na styk s dítětem odpovídá též právo nezletilého na tento styk.¹⁶⁵ Je-li dítě v péči jen jednoho z rodičů, je tento rodič povinen umožnit styk dítěte s druhým rodičem a dítě na tento styk připravit.¹⁶⁶ Dle § 891 odst. 1 OZ platí, že rodiče by se měli spolu dohodnout na tom, jak bude probíhat styk rodiče, který dítě nemá v péči, s dítětem. Lze si představit situace, kdy konflikty mezi rodiči jsou takového rozsahu, že taková dohoda není možná. V těchto případech, stejně tak jako v případě, že to vyžaduje zájem na výchově dítěte, rozhodne o styku nepečujícího rodiče s dítětem soud.¹⁶⁷ Podmínky tohoto styku může

---

¹⁶⁰ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014, s. 59.

¹⁶¹ Tamtéž s. 59.

¹⁶² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 122.

¹⁶³ Tamtéž s. 122.

¹⁶⁴ Tamtéž s. 123.

¹⁶⁵ § 888 OZ.

¹⁶⁶ § 888 *in fine* OZ

¹⁶⁷ § 891 odst. 1 věta druhá OZ.

v odůvodněných případech stanovit též soud. Jedná se o stanovení určitého místa setkání či přítomnosti jiné osoby při tomto setkání (tzv. asistovaný styk). Je možné též styk omezit i jinými prostředky, například zúžením rozsahu styku, zkrácením času či stanovením styku bez přespání.¹⁶⁸ Rodiče mají vůči sobě též informační povinnost v dikci § 890 OZ.

Dojde-li ke změně poměrů, opatrovnický soud dle § 909 OZ změní rozhodnutí týkající se výkonu povinností i bez návrhu. Musí však dojít ke změně poměrů v takové míře, že za současného stavu nemůže původní rozhodnutí obstát.¹⁶⁹

Dítě má již od narození *ex lege* právo na výživné, které představuje soubor všech majetkových hodnot poskytovaných na uspokojování životních potřeb.¹⁷⁰ Tohoto práva není možné se vzdát,¹⁷¹ ani se toto právo nepromlčuje.^{172,173} Dle § 922 odst. 1 OZ lze přiznat výživné nejdříve ode dne, kdy bylo právo na výživné uplatněno, u dětí však toto právo je možné přiznat až 3 roky zpětně. Je zcela běžné, že tím, jak dítě stárne, tak rostou i jeho potřeby (školy, koníčky, zájmy, sporty, atd.), proto jsou rozhodnutí o výživném podmíněny stálostí rozhodných skutečností.¹⁷⁴ Základní podmínkou pro přiznání výživného je neschopnost oprávněného se sám živit, tudíž je zcela závislý na financích od povinného.¹⁷⁵ Při rozhodování o výživném bere soud v potaz majetkové poměry povinného, resp. jeho schopnosti a možnosti, a odůvodněné potřeby oprávněného v době vydání rozsudku. Zároveň v dikci § 915 OZ platí, že životní úroveň dítěte má být zásadně stejná s životní úrovní rodičů.¹⁷⁶

---

¹⁶⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 891 [Úprava styku rodiče s dítětem, jeho omezení či zákaz]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 868.

¹⁶⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 124.

¹⁷⁰ Tamtéž s. 126.

¹⁷¹ § 855 odst. 1 věta druhá OZ.

¹⁷² § 613 OZ.

¹⁷³ Jednotlivá plnění výživného se však promlčují. (DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 128).

¹⁷⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 129.

¹⁷⁵ § 911 OZ.

¹⁷⁶ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 130–131.

2 Procesní aspekty občanskoprávního rozvodu manželství

O rozvodu manželství může v České republice rozhodovat pouze soud. Toto vyplývá již z § 756 OZ. Řízení o rozvod manželství je právně zakotveno v hlavě V, dílu 1, oddílu 1, pododdílu 2 zákona o zvláštních řízeních soudních. Konkrétně se jedná o § 383 – 398 ZŘS. Před účinností ZŘS nebylo řízení o rozvod manželství samostatně upraveno a řídilo se ustanoveními o sporných řízeních v rámci OSŘ, kdy například účastníci se označovali jako žalobce a žalovaný, což bylo poněkud absurdní především v rámci tzv. nesporného rozvodu, tedy bez zjišťování příčin rozvratu. Obecná veřejnost nerozuměla tomu, proč v případě domluvy obou stran na rozvodu manželství musí jeden manžel druhého „žalovat“.¹⁷⁷

Dnes se řízení o rozvod manželství řídí ustanovením ZŘS, a to i navzdory tomu, že se jedná o sporné řízení. Zařazení řízení o rozvod manželství do ZŘS, který má dle názorů některých odborníků upravovat řízení nesporné povahy, vyvolalo vcelku negativní reakce,¹⁷⁸ nicméně již z názvu samotného zákona vyplývá, že neupravuje pouze řízení nesporná, nýbrž zvláštní řízení soudní.¹⁷⁹

Věcně příslušným soudem pro rozvod manželství je okresní soud dle § 3 odst. 1 ZŘS. Místní příslušnost je dána dle § 383 ZŘS, který je *lex specialis* k obecné místní příslušnosti stanovené v § 4 ZŘS. Pro řízení o rozvod manželství je tak místně příslušný soud, v jehož obvodu mají nebo měli manželé poslední společné bydliště¹⁸⁰ v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů; není-li takového soudu, je příslušný obecný soud manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení, a není-li ani takového soudu, obecný soud manžela, který podal návrh na rozvod manželství. Místní příslušnost je posuzována z vlastní iniciativy soudu jen do doby, než se začne zabývat věcí samou. Později lze místní

---

¹⁷⁷ Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014 | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. © 1999 [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>.

¹⁷⁸ WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 23–24, s. 836–840.

¹⁷⁹ Bulletin advokacie, odborný právní portál | Řízení o rozvod manželství: Obecně o řízení – pravomoc, pojetí řízení. *Bulletin advokacie, odborný právní portál* [online]. © [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rizeni-o-rozvod-manzelstvi-obecne-o-rizeni-pravomoc-pojeti-rizeni>.

¹⁸⁰ V dikci § 80 odst. 1 OZ se za bydliště manželů považuje místo, kde se manželé zdržovali s úmyslem žít tam trvale, s výhradou změny okolností, přičemž není vyloučeno, aby fyzická osoba měla bydliště na více místech (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004).

příslušnost posuzovat pouze na návrh účastníka, uplatní-li tuto námitku při prvním úkonu, který mu náleží.¹⁸¹

Řízení o rozvod manželství se zahajuje pouze na návrh jednoho z manželů nebo společným návrhem.¹⁸² Podal-li návrh na zahájení řízení jen jeden z manželů a druhý z manželů se k návrhu připojil, postupuje se stejně jako by byl podán společný návrh.¹⁸³ Návrh na zahájení řízení je zpoplatněn částkou 2.000,- Kč dle položky 4 bod 1 písm. c), 6, přílohy zákona České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích v platném a účinném znění.

Je nutné upozornit na označení účastníků řízení o rozvod manželství dle § 385 ZŘS, kdy účastníky jsou manželé. Objevují se i názory, že § 385 ZŘS pouze vymezuje okruh účastníků, aniž by stanovil způsob procesního označení, kdy tento závěr je dovozován z § 6 ZŘS, dle něhož je účastníkem řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.¹⁸⁴ S tímto si však autor dovoluje nesouhlasit, kdy řízení o rozvod manželství není řízením, které lze zahájit i bez návrhu a ZŘS nezakazuje upravit účastníky jednotlivých typů řízení speciálně k obecné úpravě obsažené v § 6 ZŘS.

Soud rozhodující o rozvodu manželství má povinnost dle § 389 odst. 1 ZŘS vyslechnout manžele. Tato povinnost odpadá, pokud by provedení výsledku bylo spojeno s velkými obtížemi. Těmito velkými obtížemi může být například dlouhodobě neznámý pobyt manžela, který se nepodařilo zjistit či porucha zdraví znemožňující výslech.¹⁸⁵ Pokud probíhá řízení o rozvod manželství na základě společného návrhu, tak proti rozhodnutí o rozvodu není přípustné odvolání. Z toho důvodu představuje neprovedení výsledku některého z manželů vadu, která je však zcela irelevantní, neboť námitku spočívající v neprovedení výsledku nemůže vznést účastník, jehož představám soud vyhověl.¹⁸⁶

Soud by měl v rámci řízení o rozvod manželství dát účastníkům najevo, že by manželství mělo být zachováno. Soud je k tomuto povinován § 389 odst. 2 ZŘS. Je-li však z postoje

---

¹⁸¹ SVOBODA, Karel. § 383 [Místní příslušnost]. In: SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 773.

¹⁸² § 384 odst. 1 ZŘS.

¹⁸³ § 384 odst. 2 ZŘS.

¹⁸⁴ NOZ v praxi: Jak označovat účastníky řízení o rozvod manželství? Bulletin Advokacie. *Bulletin advokacie, odborný právní portál* [online]. [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-jak-oznacovat-ucastniky-rizeni-o-rozvod-manzelstvi?browser=mobi>.

¹⁸⁵ SVOBODA, Karel. § 389 [Průběh řízení]. In: SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 782.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 782.

účastníků zjevné, že alespoň jeden z manželů není odhodlán v manželství pokračovat, tak se § 389 odst. 2 ZŘS neuplatní, neboť by nevedl k žádnému cíli.¹⁸⁷

V řízení o rozvod manželství se ve věci samé rozhoduje rozsudkem, kterým je manželství manželů rozvedeno, jsou-li splněny podmínky kvalifikovaného rozvratu manželství, případně je návrh na rozvod manželství zamítnut z důvodu tvrdostní klauzule. Stran nákladů řízení navazuje právní úprava řízení o rozvod manželství na právní úpravu předchozí, kdy žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Od tohoto se lze odchýlit odůvodňují-li to okolnosti případu v dikci § 23 in fine ZŘS. Při rozhodování o nákladech řízení je nutné pečlivě přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, jak judikoval Krajský soud v Hradci Králové v rozhodnutí ze dne 28. července 1964, sp. zn. 5 Co 336/64. Ačkoliv se jedná o starší rozhodnutí, tak se uplatní i v nynější právní úpravě, kdy jej současná rozhodnutí citují.¹⁸⁸

V poučení rozsudku o rozvodu manželství jsou manželé poučeni o právu podat odvolání ve lhůtě 15 dnů od doručení, je-li odvolání v tom daném případě přípustné.¹⁸⁹ Za zmínku stojí odchýlná úprava v případě absence poučení o odvolání nebo nesprávném poučení o tom, že odvolání není přípustné. V tomto případě se totiž uplatní § 394 ZŘS, dle kterého je i v tomto případě lhůta k odvolání 15 dnů od doručení rozsudku. Současně soud poučí dle § 393 ZŘS toho z manželů, který přijal příjmení druhého z manželů, o právu přijmout zpět své dřívější příjmení dle § 759 OZ. Soud v tomto poučení zpravidla uvádí i šestiměsíční lhůtu k oznámení matričnímu úřadu o přijetí svého dřívějšího příjmení uvedenou v § 759 OZ,¹⁹⁰ nicméně toto není pravidlem a někdy lhůta vyjádřená v zákoně chybí.¹⁹¹

V odvolacím řízení se uplatňuje zásada neúplné apelace – mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem první instance.¹⁹² Proti rozhodnutí odvolacího soudu není dle § 30 odst. 1 ZŘS přípustné dovolání. Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost se proti rozsudku o rozvodu manželství dle § 398 ZŘS nepřipouští.

K přípustnosti ústavní stížnosti v tzv. statusových věcech, kam spadá i rozvod manželství, se již v minulosti vyjádřil Ústavní soud negativně, kdy nepřipustnost ústavní stížnosti v těchto

---

¹⁸⁷ SVOBODA, Karel. § 389 [Průběh řízení]. SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 783.

¹⁸⁸ Srov. rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 27. října 2021, č. j. 25 C 157/2020–125.

¹⁸⁹ Srov. § 395 ZŘS.

¹⁹⁰ Srov. rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 21. dubna 2021, č. j. 22 C 258/2020–15.

¹⁹¹ Srov. rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 13. dubna 2021, č. j. 9 C 351/2019–32.

¹⁹² Bulletin advokacie, odborný právní portál | Řízení o rozvod manželství: Obecně o řízení – pravomoc, pojetí řízení. *Bulletin advokacie, odborný právní portál* [online]. © [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rizeni-o-rozvod-manzelstvi-obecne-o-rizeni-pravomoc-pojeti-rizeni>.

otázkách sice nevyplývá ze zvláštních ustanovení zákona u Ústavním soudu, ale je nutné ji vyvodit materiálně z předpisů vyšší právní síly, tj. přímo z ústavního pořádku ČR.¹⁹³ Pozdějším rozhodnutím však Ústavní soud výše uvedené rozvedl a doplnil, kdy uvedl toto (cit.):

„I. S principem právního státu a právem na ochranu před nezákonným rozhodnutím soudu, které jsou spjaty s právy na soudní ochranu a řádný soudní proces podle hlavy páté Listiny základních práv a svobod, je neslučitelné, aby v případě výluky přezkumu pravomocných rozhodnutí mimořádnými opravnými prostředky zde nebyla možnost následky neústavního postupu napravit, popř. je jako neústavní označit.

II. Ani v případě tzv. materiální nepřipustnosti ústavní stížnosti nemůže být stěžovateli, který splnil podmínky pro podání ústavní stížnosti, ochrana ústavnosti a priori odepřena postupem podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. I kdyby nebylo možné ke kasaci rozhodnutí o rozvodu manželství nebo zrušení registrovaného partnerství z důvodu priority právní jistoty přistoupit (např. kvůli uzavření následujícího manželství nebo vstupu do registrovaného partnerství), je třeba, aby Ústavní soud s ohledem na to, že ústavní stížnost plní nejen funkci ochrany veřejných subjektivních ústavně zaručených práv, nýbrž i akcesoricky funkci ochrany práva objektivního, konstatoval ve výroku svého nálezu, které konkrétní ústavně zaručené základní právo či svoboda a jaké ustanovení ústavního zákona byly v takovém řízení porušeny.“¹⁹⁴

---

¹⁹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. července 2002, sp. zn. II. ÚS 465/02.

¹⁹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. února 2016, sp. zn. III. ÚS 3342/15.

2.1 Následky zániku manželství

Obecně lze říci, že zánikem manželství vznikají nejrůznější právní následky, kdy v některých případech tyto následky nastávají vždy, bez ohledu na to, jakým způsobem manželství zaniklo. Jsou však i případy, ve kterých vznikají právní následky pouze za předpokladu, že manželství zaniklo tím daným způsobem (např. vdovský/vdovecký důchod).¹⁹⁵ Právní úpravu následků zániku manželství nalezneme v § 759 – 770 OZ.

Jedním z následků zániku manželství je statusová změna v postavení dřívějšího manžela, který se nyní nově označuje jako vdovec/vdova, rozvedený/rozvedená, svobodný/svobodná. V případě zániku manželství rozvodem vzniká dle § 759 OZ též manželovi, který přijal příjmení druhého manžela, právo oznámit do šesti měsíců od rozvodu manželství matričnímu úřadu, že přijímá zpět své dřívější příjmení. Jedná se však o zcela svobodnou vůli rozvedeného manžela, který daného využít nemusí a nemůže být k danému nucen.^{196,197} Lze si snadno představit případy, kdy tohoto rozvedený manžel nevyužije, kdy jako příklad lze uvést situaci, že by se rozvedený rodič jmenoval, za předpokladu využití daného ustanovení, jinak, než jeho dítě nebo děti.

Zánikem manželství zaniká též vyživovací povinnost mezi manželi. V případě smrti jednoho z manželů se z hlediska výživného užije § 1666 OZ, které upravuje právo na slušnou výživu v případě smrti jednoho z manželů. Svědčí-li dané osobě právo na zaopatření dle výše uvedeného ustanovení, má ho oprávněná osoba uplatnit v průběhu dědického řízení, neboť náklady na zaopatření tvoří pasivum pozůstalosti.¹⁹⁸ Právo manžela na slušnou výživu trvá po dobu 6 týdnů od smrti manžela. Jedná-li se o slušnou výživu těhotné vdovy, případně těhotné budoucí matky, má tato právo na slušnou výživu až do konce šestého týdne po porodu.¹⁹⁹ Pod pojmem „slušná výživa“ rozumíme (cit.): „(...) *takový rozsah výživného, který zajistí oprávněné osobě životní úroveň, jaká byla doposud v rodině běžná*“.²⁰⁰ V tomto případě se nevyžaduje

---

¹⁹⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 47.

¹⁹⁶ Tamtéž s. 48.

¹⁹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Martin KORNEJ. § 759 [Příjmení rozvedeného manžela]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 438.

¹⁹⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 142.

¹⁹⁹ § 1666 odst. 1 OZ.

²⁰⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 145–146.

stav odkázanosti jako v případě potomka a toto právo není závislé na podílu na dědictví.²⁰¹ Z hlediska práv pozůstalého manžela se sluší zmínit ještě právo manžela na základní vybavení rodinné domácnosti dle § 1667 OZ, které představuje právo pozůstalého manžela na nabytí vlastnického práva k movitým věcem, které tvořily základ vybavení rodinné domácnosti.

V případě rozvodu manželství vzniká dle § 760 – 763 OZ rozvedenému manželovi právo na výživné. Ke vzniku vyživovací povinnosti je nutné splnění řady podmínek, z nichž nejvýznamnější podmínku představuje neschopnost rozvedeného manžela sám se živit, kdy původ této neschopnosti je v manželství nebo byla způsobena jinou skutečností v souvislosti s manželstvím.²⁰² K výkladu tohoto ustanovení existuje bohatá judikatura, kdy jako nejfrekventovanější autor vnímá otázku, zda je splněna výše uvedená podmínka v případě celodenní péče o dítě. Z ustálené judikatury k této problematice vyplývá následující (cit.): „*Celodenní péče o nezletilé dítě narozené v manželství účastníků, které bylo rozvedeno, odůvodňuje neschopnost účastnice sama se živit a tato její neschopnost má [sic!] svůj původ v manželství, a to i v případě, kdy dítě omezeným způsobem navštěvuje mateřskou školku*“.^{203,204} Mezi další kritéria, od kterých se odvíjí, zda bude výživné rozvedenému manželovi přiznáno, patří délka trvání manželství, jak dlouho je již rozvedeno,²⁰⁵ zda se rozvedený manžel podílel na péči o rodinnou domácnost či zda si rozvedený manžel mohl zajistit výživu řádným hospodařením s vlastním majetkem.²⁰⁶ Právo na výživné zaniká poskytnutím tzv. odbytného, tedy jednorázovou částkou, dle § 761 OZ, případně okamžikem, kdy rozvedený manžel vstoupí do jiného statusového svazku (§ 763 OZ).²⁰⁷ Rozsah vyživovací povinnosti se řídí dohodou manželů v dikci § 761 odst. 1 OZ. Můžou však nastat situace, kdy se manželé nedohodnou. V tomto případě má rozvedený manžel, který rozvrat nezapříčinil či s rozvodem nesouhlasil, kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, právo žádat o tzv. sankční výživné, což je

---

²⁰¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 146.

²⁰² § 760 odst. 1 OZ.

²⁰³ Bulletin advokacie, odborný právní portál | Právo slabší strany na výživné. *Bulletin advokacie, odborný právní portál* [online]. © [cit. 23.03.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-slabsi-strany-na-vyzivne?browser=full>.

²⁰⁴ Rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci sp. zn. 6 C 149/ 2014 ze dne 11. 12. 2014.

²⁰⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 48.

²⁰⁶ Bulletin advokacie, odborný právní portál | Právo slabší strany na výživné. *Bulletin advokacie, odborný právní portál* [online]. © [cit. 23.03.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-slabsi-strany-na-vyzivne?browser=full>.

²⁰⁷ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 48.

výživné v takové výši, na které by měl rozvedený právo v trvajícím manželství. Právo na toto výživné zaniká uplynutím 3 let od rozvodu manželství.²⁰⁸

Z hlediska právních následků zániku manželství je třeba posoudit též další majetková práva a povinnosti manželů, především pak záležitost týkající se společného jmění manželů. V případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů se majetkové povinnosti bývalých manželů posuzují v dědickém řízení dle majetkového režimu, který měli manželé mezi sebou sjednaný. Nebyl-li sjednán žádný takový režim, postupuje se dle pokynů zůstavitele. Když absentují i pokyny zůstavitele, uplatní se režim dle § 742 OZ.²⁰⁹ Došlo-li k zániku manželství rozvodem manželství, tak se předpokládá dohoda o vypořádání společného jmění manželů. Pokud dohoda není možná, což nebývá mezi bývalými manžely neobvyklé, musí rozhodnout na návrh jednoho z nich soud. Návrh na vypořádání společného jmění manželů musí být k soudu podán nejpozději do 3 let od právní moci rozsudku o rozvod manželství. V opačném případě se uplatní zákonná domněnka dle § 741 OZ, dle níž veškeré věci (movité i nemovité, vč. majetkových práv, pohledávek a dluhů), které nejsou ve vlastnictví jednoho z manželů, který je pro svou potřebu nebo pro potřebu své rodiny potřebuje, spadají do spoluvlastnictví obou manželů, jejichž podíly jsou stejné.

---

²⁰⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 49.

²⁰⁹ Tamtéž s. 49.

3 Manželství z hlediska kanonického práva

3.1 Historický vývoj

Manželství bylo od prvopočátků jeho existence výhradně záležitostí křesťanskou. Manželství je pro církve již od nepaměti svátostí, z čehož vyvěrá i rozsáhlá a relativně přísná právní úprava.

První zmínky o manželském soužití na našem území nalzáme v Dekretech Břetislavových z roku 1039. Manželství bylo svěřeno zcela do rukou církevní moci a byla zde zakotvena zásada monogamie a nerozlučitelnosti manželství.²¹⁰

Mezníkem ve vývoji kanonického manželského práva byl Gratiánův dekret z roku 1140, který obsahoval komplexní právní úpravu všech tehdejších témat, tedy i institut manželství. Pro svůj ohromný rozsah byl však Gratiánův dekret nepřehledný, proto se v průběhu času (od 2. pol. 17. stol.) obohacoval o rejstříky, nadpisy či obsahy.^{211,212}

Roku 1234 vznikla z podnětu papeže Řehoře IX. první výlučná sbírka dekretálů. Manželské právo bylo v dekretálech Řehoře IX. obsaženo ve 4. knize.²¹³ Jedná se o sbírku úřední, tudíž dekretály v ní obsažené mají sílu zákona. *Liber Extra*, jak někdy bývají dekretály Řehoře IX. nazývány, poté byla součástí *Corpus Iuris Canonici*,²¹⁴ který byl vyhlášen roku 1582 papežem Řehořem XIII. jako svod sbírek kanonického práva. Pro zajímavost je možné uvést, že s osobou papeže Řehoře IX. jsou spojeny též počátky inkvizice, kdy vyhledávání podezřelých osob náleželo biskupům.²¹⁵

Na konci 13. století byla zpracovaná další sbírka právních předpisů, tentokrát z podnětu papeže Bonifáce VIII., která nesla označení *Liber Sextus*. Skládá se opět z pěti knih dle stejné systematiky jako *Liber Extra*.²¹⁶

Důležitým milníkem v historii nejen manželského kanonického práva, ale obecně kanonického práva jako celku, byl tzv. tridentský koncil. Tento koncil se konal v letech 1545–

---

²¹⁰ Aisis o.s. (red.): Dekreta knížete Břetislava. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/2086/DEKRETA-KNIZETE-BRETISLAVA.html>.

²¹¹ *Společnost pro církevní právo, z. s.* [online]. [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/grati.htm>.

²¹² HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 41.

²¹³ *Společnost pro církevní právo, z. s.* [online]. © [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/vyuka/obec-dej.pdf>.

²¹⁴ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 43.

²¹⁵ *Společnost pro církevní právo, z. s.* [online]. © [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/vyuka/obec-dej.pdf>.

²¹⁶ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 45.

1563 a reagoval na reformaci, která hledala příčiny nepořádku v církvi v odklonu od původní křesťanské nauky. Reformace měnila řízení církve, kdy tyto reformační snahy byly papežstvím a některými panovníky, zejména z jižní části Evropy, odmítnuty, v důsledku čehož došlo k rozštěpení západní církve.²¹⁷ Z hlediska manželského kanonického práva je důležitým výstupem z tridentského koncilu dekret *Tametsi*, který zakázal tajná manželství a stanovil, že platné manželství lze napříště uzavřít pouze před vlastním ordinářem či farářem před dvěma či třemi svědky.²¹⁸ Zároveň tento dekret též upřesnil další normy manželského práva.

Po tridentském koncilu došlo k vydání a uspořádání sbírky kanonického práva. V roce 1582 byl vyhlášen papežem Řehořem XIII. svod těchto sbírek pod názvem *Corpus Iuris Canonici*. Obsahoval celkem 6 částí, mimo jiné již výše zmíněný Graciánův dekret, *Liber Sextus* a *Liber Extra*. Tento svod zákonů byl používán až do května roku 1918, kdy vstoupil v účinnost *Codex Iuris Canonici* zpracovaný z příkazu papeže Pia X. a vyhlášený z autority papeže Benedikta XV. (dále jen „CIC 1917“).

Manželské právo poté bylo reformováno ještě v roce 1907, kdy papež Pius X. vydal dekret „*Ne temere*“. Tento dekret stanovil podrobně postup při zápisu o uzavření manželství do křestních matrik. Z místa, kde bylo uzavřeno manželství, zasílají duchovní správci dle tohoto dekretu zprávu do místa, kde byly pokřtěny obě katolické strany, aby tam došlo k zápisu do křestní matriky.²¹⁹

V oblasti kanonického práva sílily tendence na vytvoření jednotné a výlučné kodifikace kanonického práva. Proto tehdejší papež Pius X. vytvořil kodifikační komisi, která měla za cíl sestavit obecný zákoník celocírkevního práva, který by nahradil doposud účinný *Corpus Iuris Canonici*. Kodex byl připraven již roku 1914, avšak v důsledku první světové války došlo k jeho promulgaci až o 3 roky později, tedy v květnu 1917. Účinnosti CIC 1917 nabyl o rok později, v květnu 1918. Manželství je v CIC 1917 zakotveno v kán. 1012 an., což je první část (svátosti), stať VII. (manželství), III. kniha: O věcech.

V důsledku první světové války nebyl CIC 1917 tak aktuální, jak bylo původně zamýšleno, neboť došlo ke zcela novému uspořádání Evropy, pádu tradičních monarchií a vzniku nových republik. Proto vznikla tzv. interpretační komise, která měla za cíl připravit

---

²¹⁷ *Společnost pro církevní právo*, z. s. [online]. © [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/vyuka/obec-dej.pdf>.

²¹⁸ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 49.

²¹⁹ *Společnost pro církevní právo*, z. s. [online]. © [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/vyuka/obec-dej.pdf>.

novelizaci kodexu, k čemuž však až do roku 1959 nedošlo.²²⁰ Až v lednu roku 1959 svolal papež Jan XXIII. druhý vatikánský koncil, který se konal v letech 1962–1965. Tento koncil vytvořil celou řadu konstitucí a dekretů, kdy legislativní činnost pokračovala i po skončení tohoto koncilu. Z hlediska kanonického manželského práva je vhodné zmínit *motu proprio*²²¹ z roku 1970 o smíšených manželstvích.²²²

V roce 1963 byla ustanovena komise pro vypracování novelizace zákoníku kanonického práva. Nový *Codex Iuris Canonici* (dále jen CIC 1983) byl vyhlášen dne 23. ledna 1983 a účinnosti nabyl dne 27. listopadu 1983.²²³ S ohledem na skutečnost, že se v současné době jedná o základní pramen právní úpravy kanonického manželství, je CIC 1983 podrobněji popsán v kapitole 3.2.

---

²²⁰ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 55.

²²¹ „*Motu proprio* je církevní zákon, který papež podává „z vlastní iniciativy“ (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 85).

²²² HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 58.

²²³ *Společnost pro církevní právo*, z. s. [online]. © [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/vyuka/obec-dej.pdf>.

3.2 Prameny právní úpravy

Již v Písmu svatém můžeme pozorovat zmínky o manželství. Morálně-právním pramenem kanonického práva byl Starý zákon. Postupnou emancipací církve bylo nutno vytvořit vlastní pravidla pro život příslušníků, což dalo vzniknout Novému zákonu, který je tvořen ze Skutků apoštolů, apoštolských listů, čtyř evangelií (Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo) a Apokalypsy sv. Jana.²²⁴ Písmo svaté je nutno zmínit jako pramen práva, neboť veškeré prameny kanonického práva z Písma svatého vychází a musí s ním být v souladu.

Základním pramenem kanonického manželského práva je CIC 1983, konkrétně kán. 1055–1165, které jsou součástí čtvrté knihy, sedmé statě s názvem Manželství (*De matrimonio*).²²⁵ Tento nový kodex obsahuje celkem 1752 kánonů a člení se na 7 knih podle teologické systematiky:

- I. *DE NORMIS GENERALIBUS* – Všeobecné normy;
- II. *DE POPULO DEI* – Boží lid;
- III. *DE ECCLESIAE MUNERE DOCENDI* – Učitelství úřad církve;
- IV. *DE ECCLESIAE MUNERE SANCTIFICANDI* – Posvěcující služba církve;
- V. *DE BONIS ECCLESIAE TEMPORALIBUS* – Majetek církve;
- VI. *DE SANCTIONIBUS IN ECCLESIA* – Církevní tresty;
- VII. *DE PROCESSIBUS* – Soudní a mimosoudní řízení.²²⁶

Dne 25. ledna 1959 oznámil tehdejší papež Jan XXIII. úmysl svolat Druhý vatikánský koncil. Zároveň s tímto oznámením o konání koncilu sdělil papež kardinálům úmysl iniciovat též reformu CIC. Základní zásady nového CIC byly projednány v letech 1962–1965, kdy probíhal Druhý vatikánský koncil. Detailnější propracování však následovalo až v dalších letech za papežství Pavla VI.²²⁷ Kodex byl vyhlášen jako příloha k Apoštolské konstituci Jana Pavla II. *Sacrae disciplinae leges* z 25. ledna 1983. V účinnost CIC 1983 vstoupil dne 27. listopadu 1983, kdy derogoval CIC 1917.²²⁸

---

²²⁴ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 26.

²²⁵ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 264.

²²⁶ Codex Iuris Canonici – Table of Contents – IntraText CT [online]. [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <http://www.intratext.com/X/LAT0010.HTM>.

²²⁷ Od koncilu ke Kodexu kanonického práva 1983. [online]. [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/book/export/html/3427>.

²²⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 60.

Některé pasáže CIC 1983 byly nahrazeny, a to na základě motu proprio „*Omnium in mentem*“ z roku 2009, které změnilo kán. 1008, 1009, 1086 § 1, 1117 a 1124, a motu proprio „*Mitis Iudex Dominus Iesus*“ z roku 2015, které novelizovalo manželské procesní právo.²²⁹

Dalším pramenem manželského práva kanonického jsou Normy k přípravě procesu zrušení manželského svazku ve prospěch víry. Tyto normy upravují použití tzv. privilegia *petrina* vydaného římskou Kongregací pro nauku víry dne 30. dubna 2001.²³⁰ *Privilegium petrinum*, neboli papežská dispence, představuje rozvázání manželského svazku „ve prospěch víry“.²³¹ Týká se manželství, kde alespoň jeden z manželů nebyl pokřtěn (tzv. nesvátostné manželství), manželství se nerozpadlo vinou katolické strany, z udělení dispence nevznikne pohoršení nebo podiv, v novém manželství skutečně dojde ku prospěchu víry pro katolickou stranu a dispence nelze udělit v případě, kdy by jí mělo být rozloučeno manželství uzavřené již na základě dispence.²³²

Vzniklo-li manželství před 26. listopadem 1983, tak z důvodu zákazu retroaktivity bude nutné použít CIC 1917.²³³ Je proto nutné mezi základní prameny kanonického manželského práva zařadit i CIC 1917.

---

²²⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 265.

²³⁰ Tamtéž s. 265.

²³¹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 100.

²³² Chápání manželství v katolické církvi – Arcibiskupství olomoucké. *Arcibiskupství olomoucké – Oficiální stránky olomoucké arcidiecéze* [online]. © 2022 Arcibiskupství olomoucké. [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcibiskupstvi/cirkevni-institute/cirkevni-soud/chapani-manzelstvi-v-katolicke-cirkvi/>.

²³³ *Společnost pro církevní právo, z. s.* [online]. © 2022 [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/tretera.htm>.

3.3 Vznik manželství – podmínky, proces vzniku a překážky

Úvodní ustanovení kanonického manželského práva, kán. 1055 § 1 CIC 1983 definuje manželský svazek následovně (cit.): „*Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí je mezi pokřtěnými povýšeno Ježíšem Kristem na svátost.*“²³⁴ Dle § 2 téhož kánonu proto mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí. V katolické církvi se slaví a uděluje sedm svátostí,²³⁵ mezi něž patří křest, biřmování, eucharistie, svátost smíření, pomazání nemocných, kněžství a manželství.²³⁶

Manželství je jak v kanonickém právu, tak v právu civilním vnímáno jako základní stavební kámen lidské pospolitosti, jednotícím prvkem mezi mužem a ženou a nejlepším prostředkem v péči o potomstvo.²³⁷ Z tohoto důvodu je právní úprava manželství značně rozsáhlá a kanonická právní úprava se s civilní právní úpravou do jisté míry prolíná.

V pojetí kanonického práva je manželství charakterizováno jako trvalé životní společenství muže a ženy²³⁸ zaměřené na prospěch obou manželů a na plození a výchovu dětí.²³⁹ Manželství je tedy zaměřeno k potomstvu a vzniká na základě sexuální součinnosti, kdy znalost tohoto se předpokládá po pubertě.²⁴⁰

3.3.1 Podmínky vzniku manželství

Manželstvím se v terminologii katolické církve rozumí sňatek jakožto právní akt zakládající životní společenství muže a ženy, kanonický stav založený manželskou smlouvou, a svátost, jde-li o platné manželství mezi pokřtěnými.²⁴¹

Mezi podstatné vlastnosti manželství patří jeho jednota a nerozlučitelnost.²⁴² Jednota manželství vyjadřuje, že se jedná o společenství jednoho muže a jedné ženy, tudíž princip

---

²³⁴ Kán. 1055 § 1 CIC 1983.

²³⁵ Svátost je někdy označována jako *signa sensibilia* (viditelné znamení) Boží milosti.

²³⁶ PŘIBYL, Stanislav. *Kanonické manželské právo*. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2021, s. 9.

²³⁷ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 262.

²³⁸ Kán. 1096 § 1 CIC 1983.

²³⁹ Kán. 1055 § 1 CIC 1983.

²⁴⁰ Kán. 1096 § 2 CIC 1983.

²⁴¹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 293–294.

²⁴² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 267.

monogamie. Za manželství nejsou katolickou církví považovány polygamní svazky, ať už se jedná o bigamii současnou²⁴³ nebo bigamii následnou.^{244,245} Nerozlučitelností manželství rozumíme, že se jedná o společenství muže a ženy pro celý život, tedy do smrti jednoho z manželů. Z hlediska kanonického práva je každé uzavřené manželství považováno za nerozlučitelné, tedy i ta manželství, která nebyla uzavřena před katolickou církví.²⁴⁶ Nerozlučitelnost manželství nalézáme již v Matoušově evangeliu, kde je uvedeno toto (cit.): „*I stalo se, když dokonal Ježíš řeči tyto, bral se z Galilee, a přišel do končin Judských za Jordán. I šli za ním zástupové mnozí, a uzdravil je tam. I přistoupili k němu farizeové, pokoušejíce ho a řkouce jemu: Sluší-li člověku propustiti ženu svou z kterékoli příčiny? On pak odpovídaje, řekl jim: Což jste nečtli, že ten, jenž stvořil člověka z počátku, muže a ženu učinil je? A řekl: Protož opustí člověk otce i matku, a připojí se k manželce své, i budou dva jedno tělo. A tak již nejsou dva, ale jedno tělo. A protož, což jest Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*“²⁴⁷

Jak již bylo zmíněno výše, tak manželství je podle kanonického práva smlouvou. Manželství je vytvářeno souhlasem stran zákonně projeveným mezi osobami právně způsobilými a tento souhlas nemůže žádná lidská moc nahradit.²⁴⁸ Jedná se o úkon vůle, jímž muž a žena sami sebe navzájem neodvolatelnou dohodou odevzdávají a přijímají za účelem vytvoření manželství.²⁴⁹ Z dikce kán. 1057 CIC 1983 tedy plyne, že k platnému uzavření manželství je nutný souhlas stran projevený zákonem stanovenou formou a nesmí zde být žádné překážky, které by uzavření manželství bránily. V minulosti, konkrétně ve středověku, byly spory o to, zda manželství představuje smlouvu reálnou či konsenzuální. V této otázce se přela boloňská právnická škola a pařížská teologická škola. Boloňská právnická škola zastávala názor, že se jedná o reálnou smlouvu a manželství tedy vzniká až v okamžiku užití předmětu smlouvy. Samotné manželství vzniká dle boloňské právnické školy již manželským souhlasem, ale k uzavření smlouvy dochází až manželským pohlavním stykem. Pařížská teologická škola zastávala názor, že manželství vzniká již manželským souhlasem, neboť manželský pohlavní styk není podstatnou náležitostí pro uzavření manželství. Spor vyřešil papež Alexander III. (1159–1181), který před papežstvím patřil k představitelům boloňské školy. Spor však vyřešil

---

²⁴³ Svazek uzavřený jedním mužem se dvěma ženami či dvěma ženami s jedním mužem zároveň.

²⁴⁴ Svazek jednoho muže a jedné ženy uzavřený za života předcházejícího manžela.

²⁴⁵ TRETERA, Rajmund Jirí a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 267–268.

²⁴⁶ Tamtéž s. 268.

²⁴⁷ Mt 19, 1–6: *Bible: překlad 21. století*. 5. opravené vydání. Praha: Biblion, 2018, s. 1278.

²⁴⁸ Kán. 1057 § 1 CIC 1983.

²⁴⁹ Kán. 1057 § 2 CIC 1983.

ve prospěch teologické pařížské školy, v důsledku čehož má manželství povahu souhlasné, tedy konsenzuální smlouvy.²⁵⁰

Smluvní charakter manželství má dvě terminologické podoby, a to *foedus* (viz kán. 1055 § 1 CIC 1983), který zdůrazňuje náboženskou stránku manželství a představuje smlouvu mezi Bohem a jeho lidem, a *contractus* (viz kán. 1055 § 2 CIC 1983), což představuje právnícký pojem.²⁵¹

Církev přikládá pozornost jak uzavírání manželství, tak přípravě na něj, jelikož manželství je důležitou a trvalou skutečností. V důsledku toho se dospělo při užívání termínu *matrimonium* (manželství) k rozlišení *matrimonium in fieri*, což představuje manželství ve svém vzniku, tedy svatba a příprava na ni, a *matrimonium in facto esse*, což je manželství ve svém trvání.²⁵²

Katolickému církevnímu sňatku předchází předmanželská příprava, jejíž součástí je tzv. examen žadatelů o sňatek a následná předmanželská katecheze. Examen žadatelů o sňatek spočívá v přezkoumání jejich osobních dat. Tuto činnost provádí církevní autorita, která odpovídá za přípravu budoucích manželů a následný průběh uzavření sňatku tak, aby se svých povinností mohli budoucí manželé zhostit co nejlépe.²⁵³ Pokud nemůže být sňatek z nějakých důvodů uzavřen, duchovní to sdělí žadatelům. Pokud by si i poté žadatelé přáli uzavřít manželství v žádané farnosti, poučí duchovní žadatele, jak postupovat.²⁵⁴ Farář v tomto případě vyplní s žadatelem protokol předepsaný nadřízenými církevními orgány a na základě zjištěných dispensovatelných²⁵⁵ překážek nebo zábran požádá farář ordináře o udělení dispense či licence.²⁵⁶ Církevnímu oddávajícímu je nutné předložit též potvrzení státního orgánu pověřeného vést matriky o tom, že uzavření manželství nebrání překážky českého práva. Toto potvrzení nesmí být starší než šest měsíců.^{257,258} Duchovní díky tomu nemusí zjišťovat platnost

---

²⁵⁰ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolické církvi v kontexte současnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 23–24.

²⁵¹ PŘIBYL, Stanislav. *Kanonické manželské právo*. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2021, s. 14.

²⁵² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 14.

²⁵³ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 268.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 269.

²⁵⁵ „*Dispens – podle kanonického práva představuje uvolnění z účinků ryze církevního zákona pro jednotlivý případ provedený správním aktem církevní autority, která je k němu oprávněna ze zákona, nebo byla zmocněna; je vydávána písemně, s výjimkou případů, v nichž právní předpis připouští i ústní formu.*“ (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 41).

²⁵⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 269.

²⁵⁷ Tamtéž s. 269.

²⁵⁸ § 666 odst. 1 OZ.

manželství podle právního řádu České republiky a soustředí se pouze na pastorační a právní přípravu manželství.²⁵⁹ Farář poté po dohodě se žadateli stanoví termín sňatku tak, aby předcházel dovršení šestého měsíce od vydání příslušného státního potvrzení.²⁶⁰

Po vykonání examenu probíhá tzv. předmanželská katecheze, kdy žadatelé, za asistence faráře nebo některého kněze či jáhna ve farnosti, hlouběji poznávají smysl a význam manželství, probíhá liturgická příprava (modlitby, žehnání, ev. zasnoubení, pokud k němu nedošlo již dříve), žadatelé jsou uvedeni do společného svátostného života,²⁶¹ jsou vedeni k pochopení svatebního obřadu a společně svatební obřad připravují.²⁶² Délku katecheze stanoví zpravidla ordinář, případně biskupská konference. V České republice je obvyklá katecheze v délce trvání alespoň 3 měsíce.²⁶³

Na rozdíl od OZ obsahuje CIC 1983 úpravu institutu zasnoubení, a to v kán. 1062. Zásnuby představují příslib manželství, avšak ze zásnub nevyplývá žádná právní povinnost příslib dodržet.²⁶⁴ Nejedná se tedy o typickou smlouvu o smlouvě budoucí s vynutitelnou kontraktační povinností.²⁶⁵ Platné kanonické právo zasnoubení nepovažuje za součást příprav na manželství a nespojuje s ním právní závazky ve vztahu k budoucímu manželství.²⁶⁶ Dle kán. 1062 § 2 CIC 1983 je výslovně zakázáno podat pouze na základě zásnub žalobu o uzavření manželství. Z příslibu manželství však může v případě jeho neuzavření vzniknout škoda, kterou je možno dle kán. 1062 § 2 *in fine* CIC 1983 žalovat. Může se jednat například o náhradu nákladů vynaložených na přípravu svatby.²⁶⁷ Autor považuje toto zakotvení náhrady za eventuálně vzniknuvší škodu za žádoucí, kdy dle názoru autora by obdobnou právní úpravu měl obsahovat i OZ.

---

²⁵⁹ PŘIBYL, Stanislav. *Kanonické manželské právo*. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2021, s. 39.

²⁶⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 269.

²⁶¹ Dle Kán. 1065 § 1 CIC 1983 se snoubencům velmi doporučuje přijmout svátost smíření a eucharistii.

²⁶² NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 34–35.

²⁶³ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 270.

²⁶⁴ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolické církvi v kontexte současnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 59.

²⁶⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 296.

²⁶⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 270.

²⁶⁷ Tamtéž s. 270.

Pro zasnuby neexistuje forma ve veřejných bohoslužbách, tudíž se jedná o soukromou oslavu bez právní závaznosti.²⁶⁸ Proces této oslavy je uveden v Benedikcionálu²⁶⁹, který poznamenává, že (cit.): „*zasnuby se slaví zpravidla doma za přítomnosti obou snoubenců, jejich rodičů a přátel.*“²⁷⁰

Důležitou součástí předmanželského zjišťování způsobilosti snoubenců jsou tzv. ohlášky. Ohlášky se konají ve farnosti, kde bude svatba a v místě trvalého bydliště snoubenců. Vykonnávají se jedenkrát ústně 14 dní před svatbou anebo písemně na vývěsce kostela po stejnou dobu. Konání ohlášek se poznamenává do svatebního protokolu.²⁷¹

3.3.2 Proces vzniku manželství

Jak již bylo uvedeno výše, tak manželství je vytvářeno souhlasem stran, kdy se jedná o úkon vůle, jímž muž a žena sami sebe navzájem neodvolatelnou dohodou odevzdávají a přijímají za účelem vytvoření manželství.²⁷² Manželství může uzavřít pouze osoba způsobilá k uzavření manželství, kdy zde nesmí být zneplatňující překážka k platnému uzavření manželství.^{273,274} Zároveň je nutné, aby manželství bylo uzavřeno tzv. tridentskou, neboli kanonickou formou, která je pojmenována podle tridentského dekretu *Tametsi* z 11. listopadu 1563, na jehož základě je jako jediná řádná forma pro platné uzavření manželství považován sňatek před vlastním ordinářem či farářem a dvěma či třemi svědky.²⁷⁵ V průběhu let následujících po tomto tridentském dekretu zůstávalo toto pravidlo prakticky neměnné a CIC 1983 toto de facto přebral do kán. 1108 § 1, který zní následovně (cit.): „*Platná jsou pouze ta manželství, která se uzavírají před oddávajícím místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem nebo jáhnem od některého z nich pověřeným a před dvěma svědky.*“²⁷⁶

---

²⁶⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 270.

²⁶⁹ **Benedikcionál** – liturgická kniha obsahující pořad žehnání pro různé příležitosti, včetně četby z Písma svatého a modliteb (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 27).

²⁷⁰ Žehnání osob – Římskokatolická farnost Senice na Hané. *Římskokatolická farnost Senice na Hané* [online]. © 2020. All Rights Reserved. [cit. 08.03.2022]. Dostupné z: <http://www.farnost-senice.cz/zehnani-osob/>.

²⁷¹ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 36.

²⁷² Kán. 1057 § 2 CIC 1983.

²⁷³ Srov. kán. 1073 CIC 1983.

²⁷⁴ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolíckej cirkvi v kontexte súčasnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 61.

²⁷⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 297.

²⁷⁶ Kán. 1108 § 1 CIC 1983.

K uzavření manželství kanonickou formou dochází v rámci útvaru nazývaného obřad. Tento obřad bývá ještě specifikován jako církevní svatební obřad nebo sňatečný obřad, aby se tím odlišil od civilního sňatku.²⁷⁷ Tento obřad je vykonáván v rámci svatební mše svaté nebo jako samostatný obřad mimo mši svatou.

Obřad má svá pevně daná pravidla průběhu. Nejdříve se čte úryvek z Písma svatého, po němž následuje promluva oddávajícího. Posléze následuje samotný svatební obřad, kde se farář nejdříve obrací ke snoubencům s následujícími otázkami, které se týkají slibů věrnosti (cit.):

1. „*N. a N., rozhodli jste se uzavřít manželství. Ptám se vás před církví a před Bohem: Je toto vaše rozhodnutí svobodné a upřímné?*“
2. „*Chcete si slíbit lásku, úctu a věrnost. Ptám se vás před církví a před Bohem: Zavazujete se k tomu opravdu na celý život?*“
3. „*Chcete založit rodinu. Ptám se vás před církví a před Bohem: Přijmete děti od Boha ochotně a budete je vychovávat podle Božího zákona?*“²⁷⁸

Na všechny uvedené otázky odpovídají snoubenci jednotlivě. Za určitých okolností se vynechává otázka č. 3.²⁷⁹ Po odpovědích na výše uvedené otázky přichází na řadu manželský slib, kdy nejdříve slibuje ženich a poté nevěsta. Slib si snoubenci dávají tak, že se obrátí k sobě, podají si ruce, dívají se při tom na sebe a vyslovují slova manželského slibu,²⁸⁰ který zní následovně (cit.): „*Já, [jméno] odevzdávám se tobě, [jméno partnerky/partnera] a přijímám tě za manželku/manžela. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím, a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh. Amen.*“²⁸¹ Jakmile je manželský slib vysloven oběma snoubenci, je manželství uzavřeno.²⁸² Po složení manželského slibu farář svazuje ruce manželů štolou a vyslovuje následující slova (cit.): „*Před Bohem, před církví a před tímto shromážděním potvrzují, že jste rádně uzavřeli manželství. Co*

---

²⁷⁷ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 271.

²⁷⁸ Svatba krok za krokem | Liturgie.cz. | *Liturgie.cz* [online]. © Liturgie.cz [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/svatost-manzelstvi/svatba-krok-za-krokem>.

²⁷⁹ Např. pokročilejší věk snoubenců.

²⁸⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 272.

²⁸¹ Vše, co potřebujete vědět o svatbě v kostele | Eppi.cz. *Zlatnictví s originálními šperky a vlastní výrobou* | *Eppi.cz* [online]. © 2011 [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.eppi.cz/napoveda/tipy/svatba/svatba-v-kostele>.

²⁸² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 272.

*spojil Bůh, ať člověk nerozlučuje.*²⁸³ Oddávající poté posvětil smluvní prsteny a podá je nejdříve novomanželovi a poté novomanželce, aby si je vzájemně navlékli na prsteníčky.²⁸⁴

Bezprostředně po uzavření sňatku podepisují oba manželé, oba svědkové a oddávající celým křestním jménem a příjmením záznam o uzavření sňatku v církevní knize oddaných a protokol pro civilní matrikový úřad. Tento protokol doručuje oddávající matrikovému úřadu, kde si novomanželé po uplynutí lhůty faráře k odeslání protokolu (3 pracovní dny) vyzvednou oddací list.²⁸⁵

3.3.2.1 Druhy manželství

Dle kanonického práva můžeme od sebe odlišit několik druhů manželství, a to na základě nejrůznějších kritérií. Nutno poznamenat, že katolická církev nevydává zákony týkající se manželství nepokřtěných, jelikož pod její jurisdikci spadají pouze pokřtění. Právní úprava nepokřtěných je v kanonickém manželském právu obsažena pouze v případě, že nepokřtěný uzavírá manželství s pokřtěným.²⁸⁶ Aby mohlo být manželství tzv. svátostné (*matrimonium sacramentale*), je proto nutné, aby se jednalo o platné manželství mezi dvěma pokřtěnými.²⁸⁷ Na termín svátostné manželství odkazuje kán. 1055 § 2 CIC 1983, který uvádí (cit.): „*Proto mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí.*“²⁸⁸ Svátostné manželství je tedy uzavíráno dvěma katolíky, a to katolíkem a pokřtěnou stranou nebo mezi dvěma pokřtěnými nekatolíky, zpravidla v katolickém kostele. Nesvátostné manželství (*matrimonium naturale*) potom je takové manželství, které je uzavřené mezi katolíkem a nepokřtěnou stranou nebo mezi dvěma nepokřtěnými katolíky.²⁸⁹

Nejzákladnější dělení obsažené v kán. 1061 CIC 1983 je dělení na manželství platné (*matrimonium validum*) a neplatné (*matrimonium invalidum*). Platné manželství předpokládá splnění podmínky vyměnění manželského souhlasu, uzavření manželství v kanonické formě

---

²⁸³ Obsah a výklad manželského slibu – Vira.cz, Bůh, křesťanství. *Vira.cz, Bůh, křesťanství* [online]. © [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/7-obsah-a-vyklad-manzelskeho-slibu>.

²⁸⁴ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 272.

²⁸⁵ Tamtéž s. 273.

²⁸⁶ Brown, Brendan F. “The Canon Law of Marriage.” *Virginia Law Review*, vol. 26, no. 1, Virginia Law Review, 1939, pp. 70–85, [online]. [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1067922>.

²⁸⁷ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 79.

²⁸⁸ Kán. 1055 § 2 CIC 1983.

²⁸⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 274.

a neexistenci manželské překážky v době uzavírání manželství.²⁹⁰ Není-li splněna jedna z výše uvedených podmínek, jedná se o manželství neplatné. V tomto směru je nutno též odkázat na kán. 1060 CIC 1983, který zakotvuje (cit.): „*Právo zvýhodňuje manželství, a proto při pochybnosti se považuje manželství za platné, dokud se nedokáže opak*“.²⁹¹ Může však nastat případ, kdy se dostane do rozporu přízeň práva ve prospěch manželství dle výše citovaného ustanovení kán. 1060 CIC 1983 a přízeň práva ve prospěch víry v případě možnosti rozloučení na základě tzv. pavlovského privilegia²⁹² dle kán. 1050 CIC 1983. V tomto případě se spor vyřeší tak, že přednost dostane vyšší hodnota, kterou je víra. To znamená, že manželství může být ve prospěch víry rozloučené za splnění podmínek kanonického práva.²⁹³

Z hlediska dalšího dělení zde autor uvádí některé další druhy manželství. Odborná se literatura se v kritériích, dle kterých manželství je možné dělit, rozchází. Z tohoto důvodu autor pouze uvádí jednotlivé druhy manželství bez uvedení kritéria dělení. Mezi další druhy manželství tedy patří:

- a) kanonické manželství – při uzavření se uplatňují normy kanonického práva, kterým je zpravidla myšleno církevní právo katolické církve,
- b) nekanonické (legitimní) manželství – uplatňují se jiné normy, především normy světského práva,²⁹⁴
- c) veřejné manželství – uzavřené ve formě, která je dána kanonickým právem a bylo uzavřeno veřejně (veřejnost byla obeznána s uzavřením manželství),
- d) tajné manželství – uzavřené dle norem kanonického práva, avšak s vyloučením veřejnosti, bez jejího vědomí, přičemž přítomné osoby uzavírání manželství dle práva (svědkové, manželé, úřední svědek) jsou povinny zachovat mlčenlivost,²⁹⁵

---

²⁹⁰ NEMEC, Matúš. *Základy kanonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 111.

²⁹¹ Kán. 1060 CIC 1983.

²⁹² Pavlovské privilegium neboli privilegium víry je jeden ze způsobů uznávaného rozvázání manželského svazku. Se souhlasem ordináře může být zákonné manželství nově pokřtěné osoby rozvázáno uzavřením nového kanonického sňatku dle oddílu v Prvním listu sv. apoštola Pavla do Korintu. Podmínkou je, že nepokřtěná strana odešla z manželského soužití a pokřtěná strana k tomuto nezavdala spravedlivý důvod a na dopis ordináře pokřtěného partnera, kterým je na nepokřtěnou stranu vznesen dotaz, zda se nechce nechat pokřtít nebo alespoň pokračovat ve společném životě, odpoví záporně nebo neodpoví vůbec (TRETERA, Rajmund Jirí a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 99).

²⁹³ NEMEC, Matúš. *Základy kanonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 111–112.

²⁹⁴ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 22.

²⁹⁵ NEMEC, Matúš. *Základy kanonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 110.

- e) dokonané manželství – manželství mezi pokřtěnými uzavřené řádně a dokonané intimním stykem, kdy kán. 1061 § 2 CIC 1983 stanovuje vyvratitelnou právní domněnku, že manželství bylo dokonáno, bydleli-li manželé spolu,
- f) nedokonané manželství – manželství řádně uzavřené, ale dosud nedokonané intimním stykem; stejně jako dokonané je nerozlučitelné, ale nedokonané manželství pouze relativně (na rozdíl od dokonaného, které je absolutně), neboť papež může v těchto případech udělit od platnosti manželství tzv. dispens,^{296,297}
- g) klandestinské manželství – platně uzavřené manželství, avšak nikoliv dle způsobu předepsaného církví; uplatňovalo se dříve, kdy k platnosti manželství nebyla stanovena závazná forma jeho uzavření.²⁹⁸

3.3.3 Manželské překážky a zábrany manželství

Již CIC 1917 rozlišoval překážky vzniku manželství, kdy zde byly překážky manželství rozlišeny na překážky zabraňující, které když se vyskytly, tak manželství bylo sice platné, ale nedovolené, a překážky vylučující, kdy manželství bylo neplatné.²⁹⁹

Překážky vzniku manželství představují takové překážky, které činí manželství neplatným, pokud překážky existovaly již v době uzavírání manželství.³⁰⁰ Tyto překážky mohou být buď absolutní (*erga omnes*), kdy se tyto překážky týkají všech osob opačného pohlaví (např. překážka absolutní impotence), nebo relativní, kdy se překážka týká jen určitých osob (např. pokrevní příbuzenstvo).³⁰¹

Jednotlivé zneplatňující překážky jsou vyjmenovány v kán. 1083 – 1094 CIC 1983. Jedná se o taxativní výčet, který nemůže být zúžen právním obyčejem. Nové překážky mohou být stanoveny pouze papežem.³⁰² Některými teoretiky kanonického práva je těchto 12 zneplatňujících překážek manželství rozděleno ještě do 4 skupin, kdy první skupina obsahuje překážky, které mají původ v osobě jednoho ze snoubenců (kán. 1083, 1084 a 1086 CIC 1983),

²⁹⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 275.

²⁹⁷ K pojmu dispens viz poznámka č. 255.

²⁹⁸ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 23.

²⁹⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 284.

³⁰⁰ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 299.

³⁰¹ NĚMEC, Matúš. *Základy kanonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 116.

³⁰² HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 300.

druhá skupina představuje případy, kdy partner není právně volný (kán. 1085, 1087 a 1088 CIC 1983), třetí skupina zahrnuje překážky vyvěrající z trestné činnosti alespoň jednoho ze snoubenců (kán. 1089 a 1090 CIC 1983) a konečně čtvrtá skupina představuje překážky vyplývající z pokrevního příbuzenství (kán. 1091–1094 CIC 1983).³⁰³ Autor je nicméně toho názoru, že ačkoliv je rozdělení do jednotlivých skupin překážek přehlednější, tak je nutno vnímat všechny překážky jako jeden celek, kdy navíc jednotlivé skupiny tak, jak jsou výše uvedené, nenásledují v CIC 1983 bezprostředně po sobě.

Mezi jednotlivě vyjmenované překážky manželství patří:

- a) nedostatek předepsaného věku – kán. 1083 § 1 CIC 1983 obecně stanovuje věk 16 let u muže a 14 let u ženy; nedosáhne-li osoba, která chce vstoupit do manželství, věku 18 let, a rodiče této osoby nevědí o úmyslu uzavřít manželství, případně s ním nesouhlasí, je nutný souhlas místního ordináře;³⁰⁴ dovršením předepsaného věku se manželství *ipso facto* nestává platným,
- b) neschopnost manželského aktu – dle kán. 1084 CIC 1983 se jedná o neschopnost soulože, bez významu, zda se jedná o neschopnost absolutní (vůči kterékoliv osobě) či relativní (vůči konkrétní osobě); neplodnost není překážkou uzavření manželství, neboť ačkoliv je manželství otevřeno plození dětí, má svůj smysl i tam, kde je neplodné,
- c) trvající manželský svazek – dle kán. 1085 CIC 1983 je manželství uzavřeno neplatně, je-li ten, kdo manželství uzavírá, vázán jiným, dřívějším manželstvím; nové manželství nelze uzavřít, dokud není s jistotou známa neplatnost nebo rozloučení předchozího manželství,
- d) rozdílnost náboženství – jedná se o překážku dle kán. 1086 CIC 1983, která způsobuje neplatnost v případě uzavření manželství, kdy osoba, s níž má katolická strana uzavřít manželství, je nepokřtěná; tato překážka je ze spravedlivého důvodu dispenzovatelná ordinářem, jestliže jsou splněny předpoklady dle kán. 1125 CIC 1983,³⁰⁵

---

³⁰³ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 300–302.

³⁰⁴ Kán. 1070 § 1 bod 6. CIC 1983.

³⁰⁵ Katolická strana prohlásí, že je připravena odstraňovat nebezpečí odpadu od víry a bude se snažit, aby děti z tohoto svazku byly pokřtěny a vychovávány v katolické církvi.

- e) svátost svěcení³⁰⁶ – překážka dle kán. 1087 CIC 1983 vzniká každému, kdo přijal svátost svěcení; v případě kněží a jáhnů se jedná o zcela výjimečně dispensovatelnou překážku,
- f) věčné řeholní sliby – jedná se o překážku dle kán. 1088 CIC 1983, kdy složením věčného řeholního slibu vzniká překážka uzavření manželství; jde o výjimečně dispensovatelnou překážku (dispenz je udělen například po odchodu či vyloučení z řeholního řádu),
- g) únos – dle kán. 1089 CIC 1983 je chráněna žena³⁰⁷, která byla odvedena nebo jinak zadržována, a to kýmkoliv, za účelem uzavření manželství; pokud se žena po osvobození nachází na bezpečném a svobodném místě a v tomto okamžiku se sama dobrovolně rozhodne pro vstup do manželství, překážka únosu odpadá,
- h) zločin – jde o překážku dle kán. 1090 CIC 1983, která zneschopňuje toho z manželů, který zabije „překážejícího“ manžela vlastního nebo manžela druhé osoby, s nímž chce manželství uzavřít, případně zneschopňuje muže a ženu, kteří v součinnosti usmrtí jednoho ze svých stávajících manželů; výjimečně je možná papežská dispensace,
- i) pokrevní příbuzenství – jedná se o překážku dle kán. 1091 CIC 1983, která zabraňuje uzavření manželství mezi všemi předky a potomky (v přímé linii) a mezi potomky společného předka až do čtvrtého stupně boční linie;³⁰⁸ dispensovatelnou překážkou je pouze vztah ve třetím (strýc/neteř, teta/synovec) a čtvrtém stupni (bratranec/sestřenice, prastrýc/praneteř či prateta/prasynovec) boční linie, v ostatních případech dispens udělit nelze,
- j) švagrovství – tato překážka dle kán. 1092 CIC 1983 vzniká na základě platného manželství mezi manželem a pokrevními příbuznými druhého manžela,³⁰⁹ kdy linie a stupně švagrovství se počítají stejně jako u pokrevního příbuzenství; překážkou, která je dispensovatelná, je pouze švagrovství v jakémkoliv stupni linie přímé,

---

³⁰⁶ „Svěcení je svátost, skrze kterou pokračuje v církvi nadále až do konce časů poslání, které Kristus svěřil svým apoštolům; je to tedy svátost apoštolské služby. Člení se ve tři stupně: biskupství, kněžství a jáhenství“ (Svátost svěcení | Farnost Sokolov. *Farnost Sokolov* [online]. © 2022 Římskokatolická farnost Sokolov, [cit. 19.03.2022]. Dostupné z: <https://www.farnostsokolov.cz/svatost-sveceni>).

³⁰⁷ Únos muže ženou není v latinské církvi právně relevantní, nicméně manželství by mohlo být neplatné pro absenci svobody manželského souhlasu dle kán. 1103 CIC 1983.

³⁰⁸ V kanonickém právu se způsob počítání stupňů příbuzenství řídí románským způsobem počítání, který užívá také český světský právní řád (TRETĚRA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 110).

³⁰⁹ Srov. kán. 109 § 1 CIC 1983.

- k) veřejná počestnost – tato překážka vzniká dle kán. 1093 CIC 1983 buď z neplatného manželství po začátku společného života partnerů nebo z veřejně dokazatelného nebo veřejného konkubinátu;³¹⁰ jedná se o dispenzovatelnou překážku zakládající neplatnost manželství v prvním stupni linie přímé mezi mužem a pokrevními příbuznými ženy a naopak,
- l) zákonné příbuzenství – překážka zákonného příbuzenství dle kán. 1094 CIC 1983 vzniká z osvojení,³¹¹ kdy toto příbuzenství brání platnému uzavření manželství v přímé linii a v druhém stupni boční linie, tedy ve vztahu adoptivních sourozenců; v případě zrušitelného osvojení překážka podle světského práva zanikne, jakmile soud vynese rozsudek, jímž osvojení zruší.^{312,313}

V souvislosti s manželskými překážkami není možné opomenout zábrany manželství dle kán. 1071 CIC 1983. Někteří kanonisté používají místo pojmu zábrany manželství termín zákazy manželství.³¹⁴ Dokonce se můžeme setkat i s pojmem záповeď sňatku,³¹⁵ kdy však dle názoru autora není tento termín vhodný, neboť v kanonickém právu existuje institut záповeďi manželství³¹⁶ a používání termínu záповeď sňatku by mohlo vnášet do problematiky další nejasnosti.

Mezi konkrétní zábrany uzavřít manželství řadíme případy, kdy o uzavření manželství žádají osoby bez kanonického trvalého nebo přechodného bydliště nebo osoby, jejichž manželství nelze uznat nebo uzavřít podle norem civilního (světského práva). Další zábranou manželství je případ, kdy je snoubenec vázán přirozenými povinnostmi z předchozího svazku (např. vyživovací povinnost), veřejně odmítá víru či je v nápravném trestu kanonickém. Zábranou uzavírat manželství je též již výše zmíněná nezletilost, kdy sňatek nezletilých, jimž

---

³¹⁰ Konkubinát představuje nedovolené soužití muže a ženy na způsob manželství, který je katolickým klerikem považován za delikt (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 69).

³¹¹ Kanonické právo nezakládá vlastní církevní řízení o osvojení, ale výslovně jej přijímá podle předpisů civilního práva dle kán. 110 CIC 1983, jedná se o tzv. kanonizaci norem sekulárního práva (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 292).

³¹² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 284–292.

³¹³ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 300–304.

³¹⁴ PŘIBYL, Stanislav. *Kanonické manželské právo*. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2021, s. 47.

³¹⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 303.

³¹⁶ Záповeď manželství představuje institut, kdy osobě, u níž během řízení o nulitě manželství vyšlo najevo, že není schopna uzavřít jakékoliv manželství, zapoví místní ordinář na návrh církevního soudu manželství i pro budoucnost. Tuto záповeď, která je zapsána do křestní matriky, může zrušit jen papež (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 293).

nebrání překážka nedospělosti, je uzavíráno bez vědomí rodičů nebo proti jejich rozumné odůvodněné vůli. Konečně poslední zábranou manželství dle kán. 1071 CIC 1983 je případ, že manželství má být uzavřeno prostřednictvím zástupce. Dle kán. 1124 CIC 1983 je zakázáno též manželství mezi dvěma pokřtěnými osobami, z nichž jedna je pokřtěna v katolické církvi nebo je do ní po křtu přijata a formálním způsobem od ní neodpadla, a druhá osoba patří do jiné církve nebo církevní společnosti, která není v plném společenství s katolickou církví. Jedná se o zákaz tzv. smíšeného manželství.

Ve všech výše uvedených případech je nutné k dovolenému uzavření manželství získat povolení, neboli licenci, od místního ordináře. Došlo-li by k uzavření manželství i přes jeden z výše uvedených zákazů bez udělení licence od místního ordináře, jednalo by se o nedovolené, sic platné, manželství.^{317,318}

---

³¹⁷ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 303–304.

³¹⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 293–294.

3.4 Zánik manželství

Zánik manželství je kanonickým právem považován za odlišný institut od prohlášení manželství za neplatné, kdy prohlášením neplatnosti je církevním soudem deklarován fakt neplatnosti manželství s účinky *ex tunc*. Oproti tomu zánik manželství představuje zrušení účinků manželství od okamžiku nastoupení skutečnosti, která způsobuje jeho zánik.³¹⁹

V případě prohlášení manželství za neplatné mluvíme o tzv. putativním, neboli domnělém manželství, které představuje svazek muže a ženy, do něhož alespoň jedna strana vstupuje v dobré víře s tím, že uzavírá platné manželství.³²⁰ Rozhodnutí soudu, kterým je manželství prohlášeno za neplatné, má deklaratorní charakter.³²¹ Veškeré aspekty týkající se prohlášení manželství za neplatné, budou podrobně rozebrány v kapitole 4 této diplomové práce.

Od zániku manželství je třeba též odlišit separaci (odloučení) manželů dle kán. 1151 an. CIC 1983. Místní ordinář povolí ze závažných důvodů odloučení manželů, přičemž manželský vztah nadále trvá. Těmito důležitými důvody může být cizoložství, jestliže nebylo odpuštěno druhým manželem, nebo jestliže se jeden z manželů stal druhému nebo dětem zdrojem vážného nebezpečí pro duši nebo pro tělo či jinak činí společný život velmi tvrdým (alkoholismus, drogy, workoholismus, závislost na hracích automatech, aj.).^{322,323}

Zánikem manželství se rozumí tedy pouze případy, kdy v důsledku právní skutečnosti přestává existovat doposud platné manželství. Takovou právní skutečností může být buď smrt jednoho z manželů nebo zrušení manželství.³²⁴

3.4.1 Smrt a prohlášení manžela za mrtvého

Manželství jako celoživotní společenství může samo zaniknout jedině v důsledku smrti jednoho z manželů.³²⁵ Smrt jako důvod zániku manželství uvádí kán. 1141 CIC 1983, který

---

³¹⁹ NEMEC, Matuš. *Základy kánonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 133–134.

³²⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 78.

³²¹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 305.

³²² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 91–92.

³²³ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 303.

³²⁴ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 305.

³²⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, s. 29.

uvádí následující (cit.): „*Uznané a dokonané manželství nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti*“.³²⁶

Co se týče problematiky prohlášení za mrtvého, tak tu v CIC 1983 nalézáme pouze v kán. 1707, což je norma procesního práva. Hmotněprávní úprava v CIC 1983 absentuje, což dle autora názoru není žádoucí, kdy procesní úpravě by měla odpovídat též hmotněprávní úprava. Prohlášení manžela za mrtvého může vydat diecézní biskup po provedeném šetření, získal-li z tohoto důkazního řízení mravní jistotu o jeho smrti. Jedná se o takové případy, kdy jeden z manželů s největší pravděpodobností zemřel a jeho smrt nelze prokázat věrohodnou listinou, ať už by šlo o listinu světskou (úmrtní list) či listinu církevní (výpis z matriky pohřbených). Na základě tohoto prohlášení diecézního biskupa se manžel považuje za mrtvého a druhý manžel tak může uzavřít nový sňatek. Na rozdíl od právní úpravy v OZ ohledně zániku manželství prohlášením člověka za mrtvého však v tomto případě platí, že pokud manžel, který byl prohlášen za mrtvého, žije, obnovuje se předchozí manželský svazek a případný nově vzniklý manželský svazek druhého manžela je nulitní (putativní). Z toho vyplývá, že domnělá smrt manžela sice představuje konstitutivní právní událost, ale prohlášení diecézního biskupa, které je správním aktem, je pouze deklaratorní charakteru.³²⁷

3.4.2 Církevní zrušení manželství

Kanonické manželské právo zná tři způsoby, na základě nichž může dojít k rozvázání, neboli zrušení manželského pouta. Mezi tyto tři okruhy patří zrušení manželství při nedokonání manželství, byť i církevně uzavřeného dvěma pokřtěnými (zrušení manželství řádného, ale nedokonaného), dále zrušení manželství na základě privilegia víry (*privilegium Paulinum*) a zrušení manželství ve prospěch víry (*privilegium Petrinum*).^{328,329}

Rozvázání platného nedokonaného manželství se řídí kán. 1142 CIC 1983, dle kterého může papež zrušit nedokonané manželství mezi pokřtěnými osobami nebo mezi osobou pokřtěnou a nepokřtěnou, a to ze spravedlivého důvodu na žádost jedné nebo obou stran. K rozvázání manželství dochází v tomto případě na základě papežského dispenzu, který je

---

³²⁶ Kán. 1141 CIC 1983.

³²⁷ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 305–306.

³²⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 91–92.

³²⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 303.

konstitutivním právním aktem.³³⁰ Aby bylo manželství možné považovat za dokonané, je k tomu nutné, aby se uskutečnil sexuální styk, který je chtěný a svobodný. Předmanželský pohlavní styk nemá na povahu dokonaného a nedokonaného manželství žádný vliv.³³¹

Privilegium Paulinum neboli zrušení manželství na základě privilegia víry, představuje manželství dvou nepokřtěných osob, kdy jedna z těchto dvou stran následně přijala křest a druhá strana od ní odešla.³³² Podmínkou je, že nově pokřtěná strana nezavdala spravedlivý důvod k odchodu nepokřtěné strany z manželství. Dále je nepokřtěná strana dotazována ordinářem, zda se nechce nechat též pokřtít, případně zda se nechce vrátit k nově pokřtěnému manželovi a rádně s ním žít. Podmínkou užití privilegia víry je, že na obě otázky je nepokřtěnou stranou odpovězeno záporně, případně není odpovězeno vůbec. Po skončení tohoto řízení vydá ordinář dispenz, na základě něhož může nově pokřtěná strana uzavřít manželství.³³³ Manželství může být uzavřeno pouze s katolíkem, ze závažných důvodů a s licenci však je možné uzavřít manželství i s nekatolíkem, a to dokonce i nepokřtěným. Původní manželství nezaniká udělením dispenzu, nýbrž až uzavřením nového manželství.³³⁴

Privilegium Petrinum neboli rozvázání manželství ve prospěch víry, představuje třetí a poslední způsob církevního rozvázání manželství. Spočívá v tom, že papežem může být na návrh rozvázáno manželství, které je nesvátostné (manželství nepokřtěných a tzv. polokřesťanská manželství = pouze jedna strana pokřtěná) a zároveň je uzavřeno před církví s dispencí, jakmile nepokřtěná strana hrubě nedbá toho, o čem byla dle kán. 1125 CIC 1983 poučena.³³⁵

---

³³⁰ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 306.

³³¹ NEMEC, Matúš. *Základy kánonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 136.

³³² HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 307.

³³³ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 302.

³³⁴ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 307.

³³⁵ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 302.

3.5 Zplatnění (konvalidace) manželství

Zplatnění manželství představuje způsob nápravy neplatně uzavřeného manželství, které spočívá v dodatečném zhojení vad nebo překážek manželství do souladu se zákonem (konvalidace).³³⁶ Dle CIC 1983 jsou rozlišovány dvě formy zplatnění, a to prosté zplatnění s obnovou manželského konsenzu a zplatnění v základu.

3.5.1 Prosté zplatnění

Prosté zplatnění je upraveno v kán. 1156 – 1160 CIC 1983. Podle důvodů neplatnosti spadají do prostého zplatnění tři okruhy případů, a to zplatnění manželství, které je neplatné z důvodu existence překážky, nedostatku souhlasu nebo kanonické formy.³³⁷

Je-li manželství neplatné pro dispenzovatelnou překážku, je podmínkou konvalidace, aby tato překážka byla odstraněna. Dále je nutné, aby byl obnoven manželský souhlas, a to formou dle veřejnosti překážky.³³⁸ Oproti úpravě v OZ tedy nedochází ke konvalidaci (zhojení vad) manželství automaticky po odpadnutí okolnosti vylučující manželství.³³⁹

V případě neplatnosti manželství z důvodu vady souhlasu je nutné složit znovu manželský slib stranou, která souhlas nedala, a to za předpokladu, že souhlas daný druhou stranou doposud trvá. Pokud byla vada veřejně nedokazatelná, postačí projevit souhlas soukromě a tajně. V opačném případě je nutné souhlas projevit kanonickou formou.³⁴⁰

Třetím okruhem prosté konvalidace manželství podle důvodů neplatnosti manželství je neplatnost manželství pro vadu formy. Aby mohlo být takové manželství zplatněno, je nutné, aby došlo k jeho uzavření znovu kanonickou formou, tedy v kostele.³⁴¹

3.5.2 Zplatnění v základu (sanace)

Jedná se o zplatnění manželství, aniž by došlo k obnově manželského souhlasu, které provádí příslušná církevní autorita. Zplatnění v základu je zakotveno v kán. 1161 – 1165 CIC

---

³³⁶ NEMEC, Matúš. *Základy kánonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, s. 139.

³³⁷ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 299.

³³⁸ Je-li překážka veřejná, je nutné obnovit manželský souhlas kanonickou formou. Je-li překážka neveřejná, postačí obnovit manželský slib soukromě stranou (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 300).

³³⁹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 309.

³⁴⁰ Tamtéž s. 309.

³⁴¹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 300.

1983. Zplatnění v základu se používá tam, kde nelze použít prosté zplatnění, například pro odpor jedné ze stran.³⁴² Od prostého zplatnění se liší tím, že nedochází k obnovení souhlasu, tudíž je manželství zplatněno pouze udělením milosti, působí s účinky *ex tunc*, tudíž se manželství zplatňuje od samého počátku, a sanace může být na rozdíl od prosté konvalidace provedena bez vědomí jedné nebo i obou stran. Podmínkou zplatnění v základu je, aby manželé při neplatném sňatku měli vůli uzavřít manželství, což je kořenem každého manželství,³⁴³ a aby tato vůle trvala. Další podmínkou je též pravděpodobnost, že obě strany chtějí v manželství setrvat.³⁴⁴ Sanaci může provádět Apoštolský stolec a v jednotlivých případech též diecézní biskup. Výlučná příslušnost Apoštolského stolce je dána tehdy, když je sanace spojena s udělením jemu vyhrazené dispenze nebo tam, kde je sanace spojena s udělením dispenze od takové překážky, která již pominula.^{345,346}

---

³⁴² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 300.

³⁴³ Zplatnění v základu – lat. *sanatio in radice* – v doslovném překladu „uzdravení v kořeni“ (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 91–92).

³⁴⁴ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 310.

³⁴⁵ Kán. 1165 CIC 1983.

³⁴⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 300.

4 Procesní aspekty neplatnosti manželství z hlediska kanonického práva

Autoři odborných publikací se vesměs shodují, že řešení manželských problémů právní cestou by mělo představovat až krajní řešení.³⁴⁷ Nicméně s ohledem na skutečnost, že řízení o neplatnost, neboli nulitu, kanonického manželství jsou v poslední době stále častější, nelze tuto kapitolu opomenout. Právní pomoc³⁴⁸ ze strany církve může být trojího druhu:

- 1) strany si mohou na příslušném církevním soudě nechat ověřit, zda je jejich manželství platné,
- 2) strany si mohou vyžádat od církevní autority separaci manželského soužití (blíže viz bod 3.4 této diplomové práce),
- 3) strany mohou požádat papeže o zrušení manželského svazku, jedná-li se o nedokonané manželství, případně na základě privilegia víry nebo ve prospěch víry (blíže viz bod 3.4.2 této diplomové práce).³⁴⁹

S ohledem na skutečnost, že body 2) a 3) výše uvedených druhů právní pomoci jsou již podrobněji rozebrány v předchozí části této diplomové práce a navíc oproti procesu manželské nulity nejsou tolik frekventované, tak tato kapitola diplomové práce bude pojednávat výhradně o procesu neplatnosti manželství, tedy procesu manželské nulity.

---

³⁴⁷ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolíckej cirkvi v kontexte súčasnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 171.

³⁴⁸ Právní pomocí se v tomto případě rozumí zpravidla bezplatná konzultace a pomoc s přípravou právních dokumentů konzultorem daného soudu. Možností je obrátit se též na grémium advokátu při Metropolitním církevním soudu v Praze (Církevní rozvod? [online]. © 2022 Farnost Drnovice [cit. 25.03.2022]. Dostupné z: <https://kostel.farnostdrnovice.cz/index.php/nabizime/pro-rozvedene/62-cirkevni-rozvod>).

³⁴⁹ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolíckej cirkvi v kontexte súčasnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 171.

4.1 Nulita manželství

Prvním důvodem prohlášení manželství za neplatné je manželská překážka alespoň u jedné ze stran, kdy tato překážka způsobuje sňatečnou nezpůsobilost té které strany a manželství tak vůbec nevznikne.³⁵⁰ Tyto překážky jsou vyjmenovány v kán. 1083 – 1094 CIC 1983 a v této diplomové práci jsou podrobně popsány v bodě 3.3.3.

Druhým důvodem prohlášení manželství za neplatné je právně-relevantní vada manželského souhlasu.³⁵¹ Jde o případy vyjmenované v kán. 1095 – 1107 CIC 1983. Konkrétně se jedná o následující vady manželského souhlasu:

- a) nedostatečné užívání rozumu – tato vada je obsažena v kán. 1095 § 1 CIC 1983, kdy se mají na mysli především duševní nemoci a psychózy, při kterých nejsou nemocní schopni posuzovat skutečnost (schizofrenie, paranoia, aj.),
- b) závažná porucha soudnosti co do podstatných práv a povinností manželských – tato vada je zakotvena v kán. 1095 § 2 CIC 1983 a oproti nedostatečnému užívání rozumu míří pouze na nedostatek praktického úsudku ve vztahu ke vzájemným právům a povinnostem manželů,
- c) neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti z psychických důvodů – tato vada dle kán. 1095 § 3 CIC 1983 představuje nejčastější důvod nulity manželství, mezi podstatné prvky řadíme vzájemnou pomoc a službu, nerozlučitelnost, jednotu, věrnost a plození a výchovu dětí,
- d) nedosažení potřebného minima znalostí o manželství – dle kán. 1096 § 1 CIC 1983 postačí, vědí-li budoucí manželé alespoň to, že manželství představuje trvalé společenství muže a ženy zaměřené na potomstvo, které vzniká na základě sexuální součinnosti; dle § 2 téhož kánonu se znalost výše uvedeného předpokládá po pubertě,
- e) omyl co do osoby – neplatnost manželství způsobuje dle kán. 1097 § 1 CIC 1983 též případ, kdy si nupturient vyměňuje manželský souhlas s jinou než zamýšlenou osobou,³⁵²

---

³⁵⁰ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolické církvi v kontexte současnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 171.

³⁵¹ „Manželský souhlas je shodný projev vůle obou nupturientů, jehož předmětem je manželství jako společenství celého života. Vzájemná výměna projevu vůle obou nupturientů je podmínkou vzniku manželství podle katol. církevního práva. Tento požadavek je splněn, dodrží-li se při uzavírání manželství kanonická forma, nupturienti jsou osobně přítomni n. zastoupeni a vyjadřují souhlas slovy“ (TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 122).

³⁵² Jako příklad bývá uváděna záměna dvojčat (TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 300).

- f) omyl co do vlastnosti osoby – jedná se o vadu dle kán. 1097 § 2 CIC 1983, kdy jedna strana přímo požadovala po druhé straně zcela konkrétní vlastnost,
- g) uzavření manželství v omylu způsobeném podvodem – jde o vadu dle kán. 1098 CIC 1983, která je zvláštním případem omylu; podvod je učiněn za účelem získání souhlasu k uzavření manželství druhou stranou ve vlastnosti, která ze své přirozenosti může vážně narušovat manželský život,
- h) omyl co do jednoty, nerozlučitelnosti a svátostné důstojnosti manželství – tato vada dle kán. 1099 CIC 1983 je vadou pouze v případě, že ovlivní vůli k uzavření manželství,
- i) simulace – představuje vadu manželského souhlasu obsaženou v kán. 1101 CIC 1983, která spočívá v úmyslném nesouladu mezi vnějším projevem vůle a vnitřním úmyslem jedné nebo obou stran, jestliže na základě pozitivního úkonu dojde k vyloučení manželství, případně jeho podstatného prvku či vlastnosti,³⁵³
- j) nesplnění podmínky do minulosti nebo do přítomnosti – jedná se o vadu manželského souhlasu dle kán. 1102 CIC 1983, kdy se dle § 1 tohoto kánonu nelze vázat na podmínku, která se má splnit až v budoucnu (rozchod s třetí osobou); dle § 2 téhož kánonu může být manželství uzavřeno s podmínkou do minulosti nebo přítomnosti, je-li tato podmínka splněna, k uzavření manželství s podmínkou do minulosti nebo přítomnosti je nutná licence (povolání) ordináře,
- k) uzavření manželství v důsledku násilí nebo strachu – jde o vadu dle kán. 1103 CIC 1983, kdy je dotyčná osoba nucena uzavřít manželství, aby se osvobodila z násilí nebo strachu, byť neúmyslně vyvolaného.^{354,355}

Třetí důvod prohlášení manželství za neplatné je ten, že manželský souhlas není realizován kanonickou formou.

Nabude-li jedna ze stran přesvědčení, že manželství nebylo platně uzavřené, může se obrátit s návrhem na nulitu manželství na příslušný církevní soud, který požádá o oficiální zjištění platnosti předmětného manželství. Náležitosti tohoto návrhu – žaloby – jsou uvedeny

³⁵³ Příkladem je konání sňatkového obřadu s cílem získat občanství, majetkové výhody či dědictví (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 120).

³⁵⁴ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, s. 295–299.

³⁵⁵ DCS Brno – Dokumenty ostatní. *DCS Brno* [online]. [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <http://cirkevnisoud.biskupstvi.cz/ke-stazeni-dokumenty-ostatni/>.

v kán. 1504 CIC 1983, kdy těmito náležitostmi je vymezení žalobního návrhu, právní základ, obecné vylíčení skutečností, návrh na provedení důkazů, podpis a adresa žalobce a adresa žalovaného. V záležitostech neplatnosti manželství vyhrazených Apoštolskému stolci se místní příslušnost určuje dle kán. 1673 CIC 1983, dle něhož je místně příslušným soud místa, v němž bylo uzavřeno manželství, nebo soud místa trvalého nebo přechodného bydliště některého z manželů, případně soud místa, v němž se provede většina důkazů.³⁵⁶

Způsobilost napadnout manželství má dle kán. 1674 CIC 1983 jeden, resp. oba manželé, případně ochránce spravedlnosti, když se neplatnost stane známou a manželství nelze zplatnit. Po smrti byť jednoho z manželů nelze manželství napadnout žalobou.

Po zaslání žaloby na příslušný církevní soud může soud vyzvat žalobce k odstranění vad žaloby. Posléze je soudním vikářem³⁵⁷ ustanoven notář a obhájce svazku, který podává k žalobě vyjádření. Pokud je žaloba důvodná, tak ji církevní soud přijme dekretem a ustanoví tříčlenný senát.³⁵⁸ Soudní vikář následně seznámí s žalobou druhou stranu v případě, že žaloba nebyla podána společně. Po vyjádření se k žalobě nežalujícím manželem a obhájcem svazku rozhoduje soudní vikář, jak bude záležitost projednána a stanoví předmět sporu.³⁵⁹ Projednání kauzy v první instanci je zahájeno předvoláním žalující strany a ukončeno rozsudkem. Důkazní řízení se provádí výslechem stran a svědků, znaleckými posudky, listinnými důkazy, ev. ohledáním místa či věci.³⁶⁰ Následně se spis zpřístupní stranám sporu, kdy strany mohou uplatnit své námítky.³⁶¹ Po zapracování námitek vydá soud dekret o uzavření kauzy. Následně obhájce manželského svazku uvede písemně důvody, proč by mělo být manželství zachováno, po čemž každý ze tří soudců zpracuje svůj návrh rozsudku. Z těchto návrhů je následně vynesena a zpracována rozsudek. Proti prvoinstančnímu rozsudku o neplatnost manželství je možné podat odvolání do 15 dnů ode dne doručení. Zajímavostí v tomto směru je skutečnost, že

---

³⁵⁶ Církevní soud – Arcibiskupství olomoucké. *Arcibiskupství olomoucké – Oficiální stránky olomoucké arcidiecéze* [online]. © 2022 Arcibiskupství olomoucké. [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcibiskupstvi/cirkevni-instituce/cirkevni-soud/>.

³⁵⁷ Soudní vikář je zástupcem diecézního biskupa nebo arcibiskupa, který řídí činnost soudu nebo metropolitního soudu, zpravidla předsedají jednotlivým senátům (TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 121).

³⁵⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 121.

³⁵⁹ Průběh procesu o neplatnost manželství – Arcibiskupství olomoucké. *Arcibiskupství olomoucké – Oficiální stránky olomoucké arcidiecéze* [online]. © 2022 Arcibiskupství olomoucké. [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcibiskupstvi/cirkevni-instituce/cirkevni-soud/prubeh-procesu-o-neplatnost-manzelstvi/>.

³⁶⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 121.

³⁶¹ Na tomto místě považuje autor za nutné upozornit na skutečnost, že spis je sice zpřístupněn stranám sporu, avšak není možné opatřit si kopie ani fotokopie spisu. Nahlédnout do listin obsažených ve spise je možné pouze v sídle soudu (tuto skutečnost autor uvádí bez zdroje, neboť vyplývá z jeho vlastní zkušenosti).

druhoinstanční projednání téže věci probíhá i v případě, kdy k odvolání proti rozsudku nedojde.³⁶²

Nové církevní manželství lze uzavřít v okamžiku, kdy se rozsudek soudu o neplatnosti manželství stane pravomocným dle kán. 1684 § 1 CIC 1983, pokud zde není překážka zákazu uzavřít manželství obsažená v rozsudku. Jelikož by v případě trvalosti takového zákazu zde byl rozpor s právem člověka uzavřít manželství, tak v praxi se tato situace řeší tak, že soud stanoví sice zákaz uzavřít manželství, ale s výhradou, že od tohoto zákazu může osvobodit místní ordinář.³⁶³ Jakmile se rozsudek stane vykonatelným, oznámí soudní vikář tuto skutečnost ordináři dle místa, kde bylo uzavřeno manželství. Místní ordinář se pak musí postarat o záznam prohlášení neplatnosti a případné záповědi dalšího sňatku do knihy oddaných a pokřtěných.³⁶⁴

---

³⁶² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 121.

³⁶³ DUDA, Ján. *Manželské právo v katolíckej cirkvi v kontexte súčasnosti*. Praha: Leges, 2021, s. 177.

³⁶⁴ Kán. 1685 CIC 1983.

5 Komparace občanskoprávního manželství a manželství z hlediska kanonického práva

V této kapitole považuje autor za vhodné a žádoucí shrnout veškeré poznatky uvedené v přechozích částech této diplomové práce a porovnat právní úpravu kanonického práva a občanského práva s důrazem na odlišnosti obou právních úprav.

5.1 Komparace fáze předcházející vzniku manželství

Uzavírají-li manželé manželství církevní formou, předchází samotnému sňatečnému obřadu předmanželská příprava, v rámci níž dochází i k přezkoumání osobních dat žadatelů o sňatek, a následná předmanželská katecheze. V rámci předmanželské katecheze poznávají žadatelé hlouběji smysl a význam manželství, probíhá liturgická příprava, doporučuje se žadatelům přijmout svátost smíření a eucharistii a společně připravují svatební obřad, k jehož hlubšímu pochopení jsou též žadatelé v rámci předmanželské katecheze vedeni. Obvyklá délka katecheze v České republice je alespoň 3 měsíce. Tím se kanonické manželství odlišuje od občanského, kde tato povinnost zakotvena není.

Oproti OZ obsahuje CIC 1983 institut zasnoubení a ačkoliv s ním nespojuje kanonické právo žádné právní závazky, jedná se o určitou odchylku oproti OZ, kde zakotvení institutu zasnub absentuje. V tomto ohledu autor považuje právní úpravu obsaženou v CIC 1983 za vhodnější.

Další odlišnost u církevního sňatku ve fázi před vznikem manželství představují tzv. ohlášky, které zjišťují způsobilost snoubenců. Ohlášky se vykonávají jedenkrát ústně 14 dní před svatbou anebo písemně na vývěsce kostela po stejnou dobu a jejich konání se poznamenává do svatebního protokolu.

Autor do tohoto bodu zahrnuje též odlišnosti spočívající v překážkách občanského a kanonického manželství. Manželské překážky se v OZ a CIC 1983 do určité míry překrývají, kdy v obou právních řádech můžeme nalézt například podmínku monogamie či zákonného příbuzenství. Oproti OZ však CIC 1983 obsahuje další podmínky, které OZ nezná, například překážka svěcení, švagrovství či rozdílnost náboženství. Některé překážky jsou obsaženy jak v OZ, tak v CIC 1983, avšak jejich úprava je odlišná. Jedná se například o překážku pokrevního příbuzenství, kde CIC 1983 zabraňuje uzavření manželství až do čtvrtého stupně boční linie, či

překážku věku, kde je naopak CIC 1983 benevolentnější. Kanonické právo zakotvuje nejnižší věk, kdy lze vstoupit do manželství, 16 let u mužů a 14 let u žen. S ohledem na skutečnost, že OZ povoluje uzavřít manželství až dosažením plnoletosti, případně za určitých okolností dosažením věku 16 let, tak se CIC 1983 musí v tomto směru podřídít občanskoprávním normám.

5.2 Komparace vzniku manželství

Vznik manželství dle předpisů kanonického práva je umožněn občanským právem, kde OZ stanoví obecné podmínky pro vznik takového manželství (osvědčení o způsobilosti uzavřít sňatek, následné doručení protokolu o uzavření manželství příslušnému matričnímu úřadu).

Samotný proces vzniku manželství dle občanského a kanonického práva vykazuje mnoho shodných znaků. Zásadními podmínkami obou manželství je to, že se jedná o svazek muže a ženy, který je založen na principu monogamie, svobodné vůle, rovnoprávnosti a ochrany manželství a rodiny. Ačkoliv je v obou právních rádech zmíněna trvalost manželského svazku, tak zde můžeme vnímat určitou odlišnost, neboť dle občanského práva se nejedná o trvalost ve smyslu nerozlučitelnosti, na rozdíl od práva kanonického.

Sňatečný obřad vykazuje v obou případech též jisté podobnosti, což je způsobeno tím, že občanský sňatek se vyvíjel z kanonického uzavírání manželství. Církevní svatební obřad může být vykonán v rámci svatební mše svaté nebo jako samostatný obřad, kdy tento obřad má svá pevně daná pravidla. Průběh se odlišuje od civilního obřadu zejména tím, že v případě církevního sňatku se čte, zcela logicky, úryvek z Písma svatého.

5.3 Komparace zániku manželství

Zánik manželství smrtí jednoho z manželů je již z logiky věci stejný jak v kanonickém právu, tak v právu občanském. První odlišnost však můžeme nalézt u prohlášení za mrtvého, kdy v případě kanonického prohlášení za mrtvého se manželství obnovuje objeví-li se znovu osoba, která byla prohlášena za mrtvou. Z hlediska institutu prohlášení za mrtvého je možné ještě upozornit na jeden rozdíl, a sice, že dle kanonického práva je toto řízení řízením správním, kdy je diecézním biskupem pouze deklarován stav. Naopak v občanském právu je řízení o prohlášení za mrtvého řízením soudním.

Stěžejní komparací z hlediska zániku manželství je v tomto ohledu porovnání rozvodu manželství dle občanského práva, který je de facto jedinou možností (vyjma změny pohlaví), jak může manželství zaniknout za života obou manželů, a rozvázání manželství podle kanonického práva.

První odlišnost v tomto směru autor spatřuje již ve výkladu pojmů trvalost a nerozlučitelnost manželství. Dle občanského práva totiž trvalost manželství neznamena jeho nerozlučitelnost, kdy je počítáno s možností rozvodu manželství. Naopak kanonické právo vnímá manželství jinak, kdy podstatnou vlastností manželství dle kán. 1056 CIC 1983 je jeho nerozlučitelnost a jednotnost a mluvíme-li o platném a dokonaném manželství,³⁶⁵ tak je manželství absolutně nerozlučitelné.

Rozvod manželství kanonické právo nezná, jedná se o institut pouze občanského práva. Tím, že kanonické právo institut rozvod manželství nezná a neužívá jej, tak v případě, jsou-li manželé rozvedeni pouze civilně, jsou stále vázáni překážkou platného manželství.

Kanonické právo naopak uvádí několik způsobů, jak může být manželství za života obou manželů rozloučeno. Jednotlivé způsoby rozloučení manželství za života obou manželů nemají v občanském právu svůj ekvivalent, ani nemůžeme nalézt podobnost s jinými instituty, které občanské právo obsahuje. Jedinou výjimku představuje *privilegium petrinum*, tedy privilegium ve prospěch víry, které vykazuje podobné prvky jako rozvod manželství. Mezi shodné aspekty těchto dvou institutů patří bezpochyby podmínka rozvratu manželství a nemožnost dalšího soužití. K zániku manželství dochází vždy na základě nějakého aktu, kdy v případě rozvodu manželství se jedná o soudní rozhodnutí a v případě privilegia ve prospěch víry jde o správní rozhodnutí papeže. Zásadní odlišnost těchto dvou institutů však autor spatřuje

---

³⁶⁵ Dokonané manželství je takové manželství, kde spolu manželé uskutečnili lidským způsobem soulož, která je sama o sobě vhodná ke zplodění dítěte (kán. 1061 § 1 CIC 1983).

především v tom, že v případě rozloučení manželství na základě privilegia ve prospěch víry je nutná absence zavinění ze strany osoby, která o žádá o rozloučení manželství. Odlišnost lze spatřit též v tom, že pokud chce manžel po zániku jednoho manželství uzavřít manželství nové, tak v případě privilegia ve prospěch víry to může být jeden z důvodů, na základě nichž bude privilegium uděleno. V občanském rozvodu je úmysl uzavřít nový sňatek právně irelevantní. Poslední odlišností, na níž autor upozorňuje, je nutnost zabezpečit v případě rozloučení manželství na základě privilegia víry dosavadního manžela jak po stránce sociální, tak po stránce ekonomické.³⁶⁶ Určitou podobnost můžeme spatřovat v institutu výživného manžela/manželky dle občanského práva, avšak tato povinnost není na rozdíl od privilegia ve prospěch víry automatická.

Ostatní způsoby zániku, resp. rozloučení manželství dle kanonického práva nevykazují podobnost s žádným institutem dle občanského práva. Je zde však nutné zmínit, že rozloučení manželství dle kanonického práva nastává až okamžikem uzavření dalšího manželství. Nejen z tohoto je tedy více než patrné, že kanonické právo preferuje manželské soužití.

---

³⁶⁶ Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei. [online]. [cit. 21. 03. 2022]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20010430_favor-fidei_lt.html. (Autor práce upozorňuje, že v tomto případě využíval též internetového překladáče za účelem překladu internetového zdroje z jazyka latinského do jazyka českého).

5.4 Komparace procesních aspektů

První odlišností v rámci procesních aspektů týkajících se rozvodu manželství dle občanského práva a zrušení, resp. rozvázání manželství dle práva kanonického, je již výše zmíněná rozdílnost procesů, kdy řízení o rozvod manželství je výhradně řízením soudním. V případě manželských záležitostí toto neplatí bezvýhradně, kdy již výše bylo uvedeno, že například privilegium ve prospěch víry představuje správní řízení.

V případě návrhu na neplatnost manželství dle kanonického práva, které se autor v této práci věnoval z pohledu zániku kanonického manželství primárně, je nutné k tomuto návrhu přiložit též rozhodnutí civilního soudu o rozvodu manželství.³⁶⁷ Je zde tedy určitá provázanost těchto řízení.

Nicméně, jak bylo popsáno v kapitole 4.1, tak proces nulity manželství má dle názoru autora striktněji daná pravidla, která ve většině případů vedou k tomu, že spor o nulitu manželství je násobně delší oproti řízení o rozvod manželství.³⁶⁸

Odlišnost církevního a civilního soudnictví lze spatřovat též v právu nahlížet do spisu, kdy v civilním řízení o rozvod manželství jde o základní právo manžela, včetně pořizování (foto)kopií ze soudního spisu. Oproti tomu v případě církevní nulity manželství je zakázáno pořizovat si kopie ze spisu. Autor je toho názoru, že dané je zakázáno z důvodu, aby se širší veřejnost nedozvěděla o tom, jak řízení fakticky probíhají a jejich relevanci. Dle autorových zjištění od osob do tohoto zasvěcených totiž proces církevní nulity manželství je v posledních letech čím dál tím častější. Samozřejmě jsou případy, kdy je nulita manželství zcela oprávněná a odůvodněná, nicméně v nemalé části případů se jedná pouze o ospravedlnění morálky a svědomí věřícího manžela.

Důvodů nulity manželství dle církevních předpisů je celá řada, kdy se jedná o vadu sňatečné nezpůsobilosti jedné ze stran, vadu manželského souhlasu a nedodržení kanonické formy manželského souhlasu. Oproti OZ je výčet těchto důvodů opět podstatně širší, což představuje též odlišnost CIC 1983 od OZ.

Zásadní odlišností je dle názoru autora skutečnost, že k zániku manželství na základě důvodů obsažených v CIC 1983 dochází až v okamžiku uzavření nového manželství. Nelze tedy dosáhnout rozloučení manželství bez současného uzavření nového sňatku. Manželství je

---

³⁶⁷ DCS Brno – FAQ. *DCS Brno* [online]. [cit. 21. 03. 2022]. Dostupné z: <https://cirkevnisoud.biskupstvi.cz/casto-kladene-otazky/>.

³⁶⁸ Autor opět čerpá z vlastní zkušenosti a ze zkušenosti jeho okolí, kdy dané nevyplývá z žádných relevantních zdrojů.

tudíž kanonickým právem upřednostňováno, kdy by mělo mít přednost před svobodným životem. Dle norem občanského práva zaniká manželství právní mocí rozsudku o rozvod manželství.

Závěr

Manželství představuje jeden z nejstarších institutů, jehož materie je velmi rozsáhlá a má nezanedbatelný přesah do několika dalších právních odvětví. Manželství je fenoménem v tom směru, že se dotýká velké části nejen české, ale i světové populace. Z tohoto důvodu je důležité, aby každý chápal význam manželství a jeho podmínky.

Právní zakotvení manželství tak, jak ho známe dnes, vychází z historie, kde bylo manželství úzce svázáno především s církví. Ačkoliv jsou oba „druhy“ manželství, tedy jak civilní, tak církevní manželství, dnes upraveny odlišně, tak se navzájem respektují i s ohledem na skutečnost, že je pojí společná historie.

Každé z uvedených manželství má svá pevně daná pravidla, která autor, po historickém vývoji jak civilního, tak církevního manželství, v této práci postupně rozebírá. V první části práce se autor nejdříve zabývá manželstvím dle občanského práva od fáze předcházející vzniku manželství, přes samotný vznik manželství, až po jeho zánik. Součástí této práce je též rozbor překážek bránících vzniku manželství, právní úprava zdánlivého a neplatného manželství či ochrana nezletilého dítěte při rozvodu manželství.

V druhé části práce autor popisuje, jak probíhá občanskoprávní řízení o rozvod manželství. Tuto část autor považoval za vhodnou zakomponovat do této práce, neboť řízení o rozvod manželství jsou v ČR velmi častá, kdy dle některých statistik je rozvodovost až 50%. Řízení o rozvod manželství má svá pravidla, kterými se v některých aspektech vymyká všem ostatním civilním řízením.

V třetí části práci se autor zabývá výhradně církevním manželství při zachování obdobného obsahu jako u manželství občanského. Opět po historickém vývoji a přehledu pramenů právní úpravy následuje právní úprava vzniku manželství od okamžiku, kdy se dva lidé rozhodnou se církevně oddat až po zánik manželství dle kanonického práva.

Čtvrtá část obsahuje procesní aspekty neplatnosti manželství dle předpisů kanonického práva. Ačkoliv kanonické právo nezná slovo rozvod, tak v poslední době nabývají na významu řízení o neplatnost manželství. Z tohoto důvodu autor zahrnul do své práce též tuto kapitolu, kde popisuje průběh řízení o neplatnost manželství, přičemž do problematiky vnáší též svůj vlastní vhled na základě osobní zkušenosti, resp. osobních zkušenostech z jeho okolí.

Poslední, tedy pátá, část této práce pak shrnuje již jednou uvedené poznatky, avšak v porovnání vedle sebe z hlediska občanskoprávních norem a předpisů kanonického práva. Zvláštní zřetel je zde kladen na odchylky obou právních úprav. Autor také v některých

případech rozvíjí úvahy, zda by nebylo žádoucí přejmout zakotvení některých institutů z kanonického práva do občanského práva, kdy autor v některých situacích právní úpravu určitých institutů (například zasnoubení) v občanském právu postrádá.

Autor pevně věří, že tato práce poslouží čtenáři jako přehledná a podrobná analýza toho, jak funguje civilní a církevní manželství. Pro komplexní pochopení tohoto institutu je v této práci obsažen i historický vývoj obou manželství, jež poslouží k naleznutí souvislostí toho, jak a proč dnes některé aspekty manželství fungují. Závěrem práce autor upozorňuje též na odchylky mezi jednotlivými typy manželství, které mohou nezasvěcené do problematiky manželství v určitých chvílích nepříjemně překvapit.

Účelem této práce bylo podat podrobný popis a rozbor občanskoprávního manželství a manželství z hlediska kanonického práva a upozornit na shodné prvky a především pak na rozdíly mezi těmito typy manželství.

Obecně lze říci, že kanonické právo klade na manžele daleko více požadavků, než právo občanské. Již ve fázi předcházející vzniku manželství jsou žadatelé o sňatek povinni absolvovat předmanželskou katechezi, trvající zpravidla několik měsíců, aby vůbec mohlo dojít ke sňatečnému obřadu. Kanonické právo též obsahuje oproti sekulárnímu právu řadu manželských překážek, které by dle občanského práva překážkou nebyly (například rozdílnost náboženství či švagrovství).

Zanikne-li manželství prohlášením za mrtvého a následně se manžel, který byl za mrtvého prohlášen, objeví, tak dle norem kanonického práva se zaniklé manželství obnovuje, v čemž lze opět spatřovat přísnější podmínku kanonického práva oproti občanskému právu. Kanonické právo též vykládá pojem „trvalost manželského svazku“ daleko přísněji, než občanské právo, kdy dle kanonického práva ona trvalost značí absolutní nerozlučitelnost v případě tzv. platného a dokonaného manželství. Z tohoto důvodu neexistuje v kanonickém právu pojem rozvod manželství.

Řízení o nulitě manželství dle kanonického práva má striktněji daná pravidla než občanskoprávní rozvod manželství, což vede k tomu, že řízení o nulitě manželství dle kanonického práva trvá násobně déle. Dle CIC 1983 pak k zániku manželství v případě konstatování jeho neplatnosti dochází až v okamžiku uzavření manželství nového.

Na základě shora uvedeného proto lze shrnout, že kanonické právo obsahuje obecně přísnější podmínky v téměř všech aspektech týkajících se manželství.

Seznam zkratk

Sb. zák. soud.	Sbírka zákonů soudních
ABGB	Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
Rozlukový zákon	zák. č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství
ZPR	zák. č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZoR, zákon o rodině	zák. č. 94/1963 Sb., o rodině
obč. zák.	zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
velká novela	novela zákona o rodině na základě zák. č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
OZ	zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
zákon o matrikách	zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
ZOSPOD	zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
ZŘS	zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZMPS	zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod součástí ústavního pořádku České republiky
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
dotazník	Dotazník k uzavření manželství (příloha č. 2 vzor 16 vyhlášky č. 207/2001 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra, kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů)
Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22.12.2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Brusel II bis	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27.11.2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
Nářízení o výživném	Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18.12.2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností

EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
CIC 1917	<i>Codex Iuris Canonici</i> zpracovaný z příkazu papeže Pia X. a vyhlášený z autority papeže Benedikta XV.
CIC 1983	<i>Codex Iuris Canonici</i>
Kán.	Kánon

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice, 408 s. ISBN 80-717-9031-1.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003, 640 s. ISBN 80-7201-433-1.

HENDRYCH, Dušan. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky, 1450 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOLÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-015-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020. Velké komentáře, 1256 s. ISBN 978-80-7400-795-8.

ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3.

DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef, FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, NOVÁ, Hana, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Úvahy nad zásadou "habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptiala". Ad notam: notářský časopis. Praha: Beck, 2003, Roč. 9, č. 1, s. 5-7. ISSN 1211-0558.

WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 23 – 24, s. 836 – 840.

MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. IV*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. ISBN 978-80-7502-004-8.

ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0.

SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. 2. vydání*. V Praze: C. H. Beck, 2020, 1160 s. ISBN 978-80-7400-788-0.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 196 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

Bulletin advokacie, odborný právnický portál | Právo slabší strany na výživné. *Bulletin advokacie, odborný právnický portál* [online]. © [cit. 23.03.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-slabsi-strany-na-vyzivne?browser=full>.

HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 436 s. ISBN 80-86432-26-2.

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021. Teoretik, 446 s. ISBN 978-80-7502-535-7.

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, 152 s. ISBN 978-80-247-3614-3.

PŘIBYL, Stanislav. *Kanonické manželské právo*. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2021, 176 s. ISBN 978-80-88353-14-0.

DUDA, Ján. *Manželské právo v katolíckej cirkvi v kontexte súčasnosti*. Praha: Leges, 2021, 208 s. ISBN 978-80-7502-563-0.

NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolícké cirkve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, 215 s. ISBN 80-7195-065-3.

NEMEC, Matúš. *Základy kánonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, 249 s. ISBN 80-89047-05-X.

Bible: překlad 21. století. 5. opravené vydání. Praha: Biblion, 2018, 1592 s. ISBN 978-80-87282-36-6.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

Staroegyptské manželství bylo svazkem rovnocenným, rozvody byly vcelku běžné – iForum. [online]. © 2012 Univerzita Karlova [cit. 17.11.2021]. Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/iforum-15043.html>.

Klaus podepsal občanský zákoník – Novinky.cz. *Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. © 2003 [cit. 27.11.2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/klaus-podepsal-obcansky-zakonik-145868>

The Marriage Act – regjeringen.no. *Object moved* [online]. [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-marriage-act/id448401/>.

Marriage abroad: how to divorce in France. *French Law Firm | French US Lawyer | Business Law | Real Estate in France | Employment Law in France* [online]. © 2018 Picovschi Lawyers [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: <http://www.lawyers-picovschi.com/article-marriage-abroad-how-to-divorce-in-france.html>.

Portál evropské e-Justice – Rozvod a rozluka. *European e-Justice Portal* [online]. [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?SWEDEN&member=1.

Rozvod manželství – fenomén dnešní doby – katalog-pravniku.cz. *Právník, advokátní kancelář, právní ochrana, právní poradenství, evropské právo – katalog-pravniku.cz* [online]. © 2009 [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.katalog-pravniku.cz/clanek/rozvod-manzelstvi>.

Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014 | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. © 1999 [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nova-uprava-rozvodoveho-řízení-ucinna-od-1-1-2014>.

Bulletin advokacie, odborný právnícký portál | Řízení o rozvod manželství: Obecně o řízení – pravomoc, pojetí řízení. *Bulletin advokacie, odborný právnícký portál | Domů* [online]. © [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/řízení-o-rozvod-manželství-obecně-o-řízení-pravomoc-pojetí-řízení>.

NOZ v praxi: Jak označovat účastníky řízení o rozvod manželství? Bulletin Advokacie. *Bulletin advokacie, odborný právnícký portál* [online]. [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-jak-oznacovat-ucastniky-řízení-o-rozvod-manželství?browser=mobi>.

Aisis o.s. (red.): Dekreta knížete Břetislava. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/2086/DEKRETA-KNIZETE-BRETISLAVA.html>.

Společnost pro církevní právo, z. s. [online]. [cit. 21.03.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/grati.htm>.

Codex Iuris Canonici – Table of Contents – IntraText CT [online]. [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <http://www.intratext.com/X/LAT0010.HTM>.

Od koncilu ke Kodexu kanonického práva 1983. [online]. [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/book/export/html/3427>.

Chápání manželství v katolické církvi – Arcibiskupství olomoucké. *Arcibiskupství olomoucké – Oficiální stránky olomoucké arcidiecéze* [online]. © 2022 Arcibiskupství olomoucké. [cit. 07.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcibiskupství/cirkevni-institute/cirkevni-soud/chapani-manzelství-v-katolicke-cirkvi/>.

Žehnání osob – Římskokatolická farnost Senice na Hané. *Římskokatolická farnost Senice na Hané* [online]. © 2020. All Rights Reserved. [cit. 08.03.2022]. Dostupné z: <http://www.farnost-senice.cz/zehnani-osob/>.

Svatba krok za krokem | Liturgie.cz. | *Liturgie.cz* [online]. © Liturgie.cz [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/svatost-manželství/svatba-krok-za-krokem>.

Vše, co potřebujete vědět o svatbě v kostele | Eppi.cz. *Zlatnictví s originálními šperky a vlastní výrobou* | Eppi.cz [online]. © 2011 [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.eppi.cz/napoveda/tipy/svatba/svatba-v-kostele>.

Obsah a výklad manželského slibu – Vira.cz, Bůh, křesťanství. *Vira.cz, Bůh, křesťanství* [online]. © [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/7-obsah-a-vyklad-manzelskeho-slibu>.

Brown, Brendan F. “The Canon Law of Marriage.” *Virginia Law Review*, vol. 26, no. 1, Virginia Law Review, 1939, pp. 70–85, [online]. [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1067922>.

Svátost svěcení | Farnost Sokolov. *Farnost Sokolov* [online]. © 2022 Římskokatolická farnost Sokolov, [cit. 19.03.2022]. Dostupné z: <https://www.farnostsokolov.cz/svatost-sveceni>

DCS Brno – Dokumenty ostatní. *DCS Brno* [online]. [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <http://cirkevnisoud.biskupstvi.cz/ke-stazeni-dokumenty-ostatni/>.

Církevní rozvod? [online]. © 2022 Farnost Drnovice [cit. 25.03.2022]. Dostupné z: <https://kostel.farnostdrnovice.cz/index.php/nabizime/pro-rozvedene/62-cirkevni-rozvod>.

Církevní soud – Arcibiskupství olomoucké. *Arcibiskupství olomoucké – Oficiální stránky olomoucké arcidiecéze* [online]. © 2022 Arcibiskupství olomoucké. [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcibiskupstvi/cirkevni-institute/cirkevni-soud/>.

Průběh procesu o neplatnost manželství – Arcibiskupství olomoucké. *Arcibiskupství olomoucké – Oficiální stránky olomoucké arcidiecéze* [online]. © 2022 Arcibiskupství olomoucké. [cit. 20.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcibiskupstvi/cirkevni-institute/cirkevni-soud/prubeh-procesu-o-neplatnost-manzelstvi/>.

Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei. [online]. [cit. 21. 03. 2022]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_200_10430_favor-fidei_lt.html.

DCS Brno – FAQ. *DCS Brno* [online]. [cit. 21. 03. 2022]. Dostupné z: <https://cirkevnisoud.biskupstvi.cz/casto-kladene-otazky/>.

3 Právní předpisy

3.1 Právní předpisy – manželství dle občanského práva

Dekreta Břetislavova

Manželský patent ze dne 16. ledna 1783 (č. 117 Sb. z. s.)

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud. – Všeobecný zákoník občanský, v originále Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění ze dne 15. prosince 1955 č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění ze dne 15. prosince 1955 č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb.

Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně–právní ochraně dětí

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod součástí ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 3. září 1953, vyhlášená ve sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 23. března 1976, vyhlášený ve sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb.

Úmluva o právech dítěte ze dne 2. září 1990, vyhlášená ve sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb.

Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství ze dne 9. prosince 1964, vyhlášená ve sbírce zákonů pod č. 124/1968 Sb.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22.12.2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I)

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27.11.2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. (Brusel II bis)

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18.12.2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. (nařízení o výživném)

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

Vyhláška č. 207/2001 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra, kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 578/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.,

Zákon č. 142/2012 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti se zavedením základních registrů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého)

Zákon č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických a zdravotních službách

3.2 Právní předpisy – manželství dle kanonického práva

Gratiánův dekret

Liber Extra

Corpus Iuris Canonici

Liber Sextus

Dekret *Tametsi*

Codex Iuris Canonici zpracovaný z příkazu papeže Pia X. a vyhlášený z autority papeže Benedikta XV. (CIC 1917)

Dekret *Ne Temere*

Codex Iuris Canonici (dále jen CIC 1983)

Motu proprio o smíšených manželstvích

Motu proprio „*Omnium in mentem*“

Motu proprio „*Mitis Iudex Dominus Iesus*“

Normy k přípravě procesu zrušení manželského svazku ve prospěch víry

4 Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. března 1923, sp. zn. R II 40/23, [Vážný 2355]

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky, Cpj 179/75, [R 30/1976 civ.]

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. října 2020, sp. zn. 18 Co 272/2020

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. července 2011, sp. zn. II. ÚS 1852/11

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004

Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 27. října 2021, č. j. 25 C 157/2020–125

Rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 21. dubna 2021, č. j. 22 C 258/2020–15

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 13. dubna 2021, č. j. 9 C 351/2019–32

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. července 2002, sp. zn. II. ÚS 465/02

Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. února 2016, sp. zn. III. ÚS 3342/15

Rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci sp. zn. 6 C 149/ 2014 ze dne 11. 12. 2014

Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 2019, sp. zn. IV. ÚS 1002/19

Nález Ústavního soudu ze dne 19. prosince 2017, sp. zn. II. ÚS 1931/17–2

5 Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Název práce v českém jazyce

Manželství z hlediska občanského a kanonického práva

Abstrakt

Manželství představuje významný právní institut, který se dotýká velkého množství obyvatelstva, neřku-li všech. Manželství tak, jak ho známe v dnešní podobě, se vyvinulo z církevního manželství a nejen proto jsou oba typy manželství, které dnes existují vedle sebe se vzájemným respektem, v mnoha ohledech velmi podobné. Cílem této práce je popsat a rozebrat oba typy, vzájemně je porovnat a učinit srovnání s důrazem na odchylky mezi oběma manželstvími. Cíle a účel práce jsou obsaženy v jejím Úvodu a úspěšnost naplnění cílů v Závěru.

V první části (kapitoly 1 a 2) se autor věnuje výlučně občanskoprávnímu manželství od jeho historického vývoje a právních pramenů, přes fázi předcházející vzniku manželství a svatební obřad představující vznik manželství, až po jeho zánik. Nezanedbatelnou část tvoří též procesní aspekty rozvodového řízení, které představuje zcela zvláštní typ civilního řízení.

Druhá část práce, která sestává z kapitol 3 a 4, se zabývá manželstvím dle kanonického práva. Obsah této druhé části práce koresponduje s první částí, kdy zachovává stejný postup, tedy nejdříve je zde obsažen historický vývoj a prameny právní úpravy, poté je zde upraven vznik manželství, včetně fáze vzniku manželství předcházející, a v neposlední řadě též zánik manželství dle kanonického práva. Opět jsou zde upraveny procesní aspekty, tentokrát však řízení o neplatnost manželství, neboť kanonické právo výraz rozvod manželství nezná.

Třetí část (kapitola 5) je zaměřena na komparaci obou uvedených typů manželství, které jsou českým právním řádem umožněny. Zvláštní důraz je v této části kladen na odchylky obou typů manželství. Tato kapitola je pro přehlednost rozdělena do několika podkapitol, ve kterých je postupně porovnáváno manželství dle občanského práva a kanonického práva ve fázi předcházející vzniku manželství, poté je porovnáván samotný akt vzniku manželství a ve třetí podkapitole je porovnáván zánik manželství dle norem občanského a kanonického práva. Zvláštní podkapitolu pak představuje komparace procesních aspektů rozvodu manželství dle občanskoprávních norem a jednotlivých řízení dle norem kanonického práva, se zvláštním důrazem na řízení o neplatnost manželství.

Klíčová slova

manželství, manželé, sňatek, rozvod manželství, neplatnost manželství

Název práce v anglickém jazyce

Marriage from the point of view of civil and canon law

Abstract

Marriage is an important legal institution that affects a large number of the population. Marriage as we know it today evolved out of church marriage, and it is not only because of this that the two types of marriage that exist side by side with mutual respect for each other today are very similar in many ways. The purpose of this study is to describe and analyse the two types of Marriage, compare them to each other, and make comparisons with a focus on the variations between the two marriages. The objectives and purpose of the study are stated in the Introduction and the success of the objectives in the Conclusion.

In the first part (chapters 1 and 2), the author focuses exclusively on civil marriage, from its historical development and legal sources, through the phase preceding the formation of marriage and the wedding ceremony representing the creation of marriage, to its dissolution. A significant part is also dedicated to the procedural aspects of divorce procedure, which represent a completely special type of civil procedure.

The second part of the work, consisting of Chapters 3 and 4, deals with marriage under canon law. The content the second part of the study corresponds to the first part of the work, following the same procedure, i.e. firstly, the historical development and sources of the legal regulation, then the formation of marriage, including the phase preceding the formation of marriage, and last but not least the dissolution of marriage under canon law. Again, the procedural aspects are regulated, but this time for annulment procedures since canon law does not recognise the term dissolution of marriage.

The third part (Chapter 5) is focused on a comparison of the two types of marriage that are currently allowed by Czech law. Special attention is given in this part to the differences between both types of marriage. For the sake of clarity, this chapter is divided into several subchapters, in which marriage under civil law and canon law in the phase preceding the formation of marriage is compared, then the act of marriage itself is compared, and in the third subchapter the dissolution of marriage under civil and canon law is compared. A special subchapter compares the procedural aspects of the divorce of marriage under civil law and the

various procedures under canon law, with a particular emphasis on proceedings for the nullity of marriage.

Key words

marriage, spouses, divorce of marriage, nullity of marriage